

Erdélyi Toll

• IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT •

• Megjelenik negyedévente Székelyudvarhelyen •

• XI. évfolyam • 2019 • 4. (42.) szám •

TARTALOM

ÉLETMŰ

Kozma László: Októbertvégi orgonák.

Áprily Lajos költészete (IV.) 3

IRODALOMTÖRTÉNET

Csontos Márta: A fenyő-motívum Reményik Sándor költészetében 10

Bertha Zoltán: Szenvedés és látomás. Hervay Gizelláról 18

P. Buzogány Árpád: Rafi Lajos relatív városa 27

Rafi Lajos: A relatív város 28

ANYANYELVÜNK ÉPSÉGÉÉRT

Málnási Ferenc: Erdélyi anyanyelvoktatás —

irodalmunk tükrében XXXIX. 29

MÚZSA ÉS LANT

P. Buzogány Árpád versei 35

Kozma László versei 36

Saitos Lajos versei 39

Hadnagy József versei 41

Elekes Ferenc prózája 42

Kiss Székely Zoltán versei 47

Albert-Lőrincz Márton versei 51

Beke Sándor versei 54

Székely-Benczédi Endre versei 57

Bognár Stefánia versei 61

Ráduly János: Haikuk 62

Brauch Magda prózája 63

Fülöp Kálmán versei 68

Ráduly János: Félperces történetek 69

Baricz Lajos versei 70

Molnos Ferenc: Rodostó felé III.	76
Márton Károly versei	81
Debreczeny György versei	82
Elekes Ferenc versei	83
G. Szabó Ferenc verse	84
Márton Tímea: Csillagbirodalom (II.)	85
Regéczy Szabina Perle versei	96
Csontos Márta verse	97
MÚZSÁK AJÁNDÉKA	
Ráduly János fordításai: Nichita Stănescu versei.....	98
HIT ÉS ÜZENET	
Baricz Lajos: A nyolc boldogság	119
Ács Julianna versei	123
Kozma László: Szent Ferenc füves kertje (I.)	124
Beke Sándor versei	128
Saitos Lajos verse	129
Csatáné Bartha Irénke verse	129
FILOZÓFIA	
Balázs Sándor: Köznapi filozófia (IX.)	130
MARADANDÓ MŰVÉSZET	
Kedei Zoltán: A művészet ablakából nézem lekopott létünket	134
ÉLŐ NÉPHAGYOMÁNYOK	
Doszlop Lídia: A doboz. Kedei Zoltán „öröksége”	145

Erdélyi Toll

• Alapította: **Beke Sándor** • Alapítási év: **2009** •

- Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó •
- Főszerkesztő: **BEKE SÁNDOR** •
- Szerkesztők: **BRAUCH MAGDA, CSIRE GABRIELLA** •
- Olvasószerkesztő: **P. BUZOGÁNY ÁRPÁD** •
- Grafikai kivitelezés: **Beke Sándor-Olivér** • Gazdasági vezető: **Beke Klára** •
- Szerkesztőség: Székelyudvarhely, Tamási Áron utca 87. Tel./fax: 0266-212703 •
- Postacím: 535600 Odorheiu Secuiesc, Str. Tamási Áron nr. 87. jud. Harghita, RO •
- Honlap: www.erdelyigondolat.ro • E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu •
- Fényszedés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó • Nyomda: Erdélyi Gondolat •
- A megjelent írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség véleményét! •
- Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza •
- A folyóirat megrendelhető a szerkesztőség telefonszámán vagy e-mailen •
- Előfizetési díj: belföldieknek egy évre 60 lej, külföldieknek egy évre: 18 EUR •
- Folyóiratunk megvásárolható az erdélyi könyvesboltokban •
- A címlap illusztrációját Péter Katalin készítette • Borítóterv: Beke Sándor-Olivér •
- Revistă editată de Editura Erdélyi Gondolat din Odorheiu Secuiesc •
- **ISSN 2066 — 8929** •

Kozma László
Októbervégi orgonák

Áprily Lajos költészete
 (IV.)

Nevek csengése

Áprily Lajos több versében egy-egy név ritmusa zenei motívummá válik, melyből viselőjének személyisége, sorsa is kibontakozik, akár egy szimfónia dúlszó dallamai.

Tavasza a házsongárdi temetőben — *Apáczai Csere Jánosné Aletta van der Maet emlékének*: Apáczai Csere János (1625–1659) a Magyar Encyclopedia szerzője, a magyar tudományosság, művelődés eszméinek hirdetője és gyakorlati megvalósítója. Holland felesége nem sokkal élte túl férje korai halálát.

Ez a költemény is a név zenéjére, dallamára épül, melyből kibomlik történelem és emberi sors. Apáczai Csere Jánosné neve ismétlődve adja a vers szerkezetét; a név dallama keretezi is a költeményt. A vers a tudóst, a magyar kultúra történetét közvetlenül, a szeretet gyöngéd érzésén keresztül mutatja be. A csattanóban a kétsoros strófászerkezet háromsorosra vált. „A tavasz jött a parttalan időben / s megállt a házsongárdi temetőben. / Én tört kövön és porladó keresztben / Aletta van der Maet nevét kerestem. / Tudtam, hogy itt ringatja rég az álom, / s tudtam, elmúlt nevét már nem találom. / De a vasárnap délutáni csendben / nagyon dalolt a név zenéje bennem.”

Búcsú a havastól: A természeti képek finom párhuzamai a professzor búcsúzásának. Az erdőhomály, a völgyre érkező viola hullám, a tenger felé tartó patak csörgése, a bukó nap és a szív az elmúlás képei, melyek a sarjúról pengő halk kasza hangjával szinesztéziává egyesülnek. A fiáker induló lova már a Szent Mihályé, a pendülő kaszahang is figyelmeztető: az alakzat elhallgatás. A professzor neve, megszólítása zenei motívumként ismétlődik, a zárósorban gondolati összegzéssé erősödve. A név zenéje a sors zenéje, az ember életének ritmusa. „A szürkületben fájva pengett / a sarjúról egy halk kasza, / a fák felett sírás kerengett: / „A gyurgyalag ... Indul haza.” / Bukó korongon máglyaszín gyúlt, / nagy szív, amelyre vér tolul — / s indult a ló és halni indult / Herepei professzor úr...”

A régi házban — *Rózsikának*: Áprily parajdi visszatérésekor régi játszótársát, Rózsikát szólítja meg. A vers harmadik személyű elbeszéléssel indul, a 3.

versszak első sorában derül ki, hogy Rózsikának idézi az élményeket, közös emlékeiket. Az 5. sorban a *minket* így már kettejüket is magában foglalja. A 6. versszak élén az *ülünk* ige a beszélgetés idejére és helyszínére utal, az emlékezés jelen idejűre vált. A vers motívumrendszere ebben a strófában teljesedik ki. Az első két versszak a régi kovácsműhely leírása. A harmadik-negyedik egy gyermekkori tűzvész képeit festi. Az ötödikben a költő az elnémult műhelyt írja le, a múlt történetéről csak néhány régi szerszám beszél. A hatodik versszak a jelen, a háborús világéges. A költemény logikai rendje Áprily Lajos képpalkotásába is bevezet: kovácsműhely — tűzvész — világháború: a zárószakaszban a realista leírás jelképes erejű látomássá növekszik, az élet mozaikkockái logikus rendbe állnak. A képsor fokozás, a műhely apró tüze *óriás tűz-karika* lesz. A zenei kompozíció elemei: különböző kalapácsok zenéje — a tűzvészben félrevert harang — világ-zúgás. A zengést a némaság, a csönd ellenpontozza: a tűzvészben a kovácsműhely hallgat — a költő visszatérésekor *nem szól* a nagy üllő. Rózsika neve háromszor csendül föl: az ajánlásban és a negyedik és hatodik versszak zárószavaként.

A költemény hat nyolcsoros strófából áll; a stanzára csak a versszakok sorainak száma emlékeztet; a hatodik versszak egy sorral hosszabb. A strófákat 9/8-as jambusi periódusok alkotják, a rímképlet négy soronként változó rendszerű félrim. A 4. versszak utolsó sora rövidebb, nyolcas helyett hatos, egy régen elhangzott mondatot idéz és hangsúlyoz, illetve a vers zenei szerkezetébe. A zárószakasz utolsó négy sorának rímelve sorbetoldással ölelkezőre vált, ez a hangsúlyozás, az összefoglalás eszköze.

A vers hangvétele közvetlen, tömör. A műhely leírása egy néprajzi tanulmány pontosságát idézi. Megismerkedünk a kalapácsok különböző fajtájával — természetesen az elnevezésük is azonnal versritmussá válik. Egészen költőietlennek gondolható kifejezések is verssé válnak: a *perzselt lókörom* hogyan is illeszthető versebe? Áprily stilisztikájának lényeges elemét figyelhetjük meg itt: a különlegesebb latin és egyéb kifejezések mellett szívesen illeszt verseibe hétköznapi környezetünket felidéző kifejezéseket. Számára minden szó költészet és zene.

A költemény stilisztikai eszközei is változatosak. A *kalapáctól harangozott* kifejezésben a metaforát az igei jelentés hordozza. A 2. versszakban a *szólt* — *kondult* — *zúgott* rokon értelmű igék a kalapácszene fokozódását fejezik ki. Az alliterációk hangulatfestők. A 4. versszakban a kormot hullató szita a látomás irányába bővíti a képet, előkészíti a befejezést. Az 5. versszak a némaság leírása. A 4-5. sor párhuzamában a *nem szól* — *rég hallgat* állítással és tagadással, a jelentések variációjával fejezi ki az elhallgatást. A múlt azonban éppen a régi szerszámok elbeszélésében az emlékezés némaságában válik *zengővé*, költészetté. *Vers vagy te is* című versének zárómotívuma is hasonló. A 6. versszak első négy sora a korábbi képek villanásszerű összefoglalása. A 6. sor visszarímel a 4. versszak 6. sorára, összekapcsolva a kétféle tűzvészt. A két záró sorban a vers muzsikája a költő biztatásában *cseng*. Az első két versszakot idézzük. „Akkor többtitkú volt az erdő, / több csillagot vetett az ég. / Üllőre sújtó kalapáctól / harangozott a faluvég. / Az édesapja műhelyéből / csengett ki az a mély zene. / Én most is hallom. Mintha messze, / a végtelenből csengene. / Előbb csak a kiskalapács szólt, / a mester indított vele, / kondult a középső s utána / a nagy verő

zúgott bele. / Künn nyugtalan lovak nyihogtak / a patkoló-fedél alatt, / a perzselt lókörorom szagával / a szél a szomszédig szaladt.”

Törött pohár: A széttörő pohár csengése az emlékek ritmusává lesz. A borfajták halmozása az emlékek kiáradása, költői realizmus. „Metszett üveg volt, karcsu és finom. / Meglöktem: csillámló kis romhalom. / A páros útkezdés emléke volt, / csendülésében múlt idő dalolt.” A csattanóban az eltávozott barát neve válik rímmé, zenévé. „S ivott belőle jó Kuncz Aladár... / Meghatva nézlek, tört borospohár.”

A következő vers csattanója is tulajdonnév: Erdély...

Tetőn — Kós Károlynak: A költemény a kisebbségi lét, magatartás, transzilvanizmus összefoglalója, programadó verse. A csúcs, a tető Áprily verseinek központi szimbóluma. „Ősz nem sodort még annyi árva lombot, / annyi riadt szót: »Minden összeomlott...« / Nappal kószáltam, éjjel nem pihentem, / vásárnap reggel a hegyekre mentem. / Ott lenn: sötét ködöt kavart a katlan. / Itt fenn: a vén hegy állott mozdulatlan. / Időkbe látó, meztelen tetőjén / tisztást vett a bujdosó verőfény. / Ott lenn: zsidongott még a völgy a láztól. / Itt fenn: fehér sajttal kínált a pásztor. / És békességes szót ejtett a szája, / és békességgel várt az esztenája. / Tekintetem szárnyat repesve bontott, / átöleltem a hullámhorizontot. / S tetőit, többet száznál és ezernél — / s titokzatos szót mondtam akkor: Erdély...”

Áprily Lajos költészetének esztétikája, formavilága

Áprily Lajost formaművészként szokták jellemezni, tudós költőként, aki tisztában van a költői alkotás szabályaival, a verstan törvényeivel. Helyes ez a megállapítás, azonban sokszor elfedi költészetének másik jellemzőjét, a spontán alkotást, a rácsodálkozást, az ihlet pillanatában létrejövő asszociációt. Versei nem íróasztal mellett születtek, vallomása szerint többször erdei sétáiból hozta őket. Ahogyan írja, a versek alapja egy vagy több „magsor” (A versírásról. In: *Álom egy könyvtárról*. 279. l.) Versei sokszor egy-egy szó zenéjéből születnek, ez lehet tulajdonnév, latin kifejezés, elnevezés, melynek archaizáló, ünnepélyes hangulata a verszenének is kiegészítője. Szóösszetételei egyszavas, sűrített költemények, ezekre verseinek elemzésekor adunk példát.

Áprily számára az alkotás világteremtés. Nem elégikus borongás, hanem költői tett, az elveszett emberi és történelmi harmónia helyreállítása. (Habár az elégia műfaját szerette és művelte.) Az igazi költő nem készíti a verset, hanem, miközben ő átéli és megfigyeli a világot, a vers elkészül benne, őt magát is alakítja. „Íróasztal mellett verset sohasem írtam. Romantikus két sorral ezt így fejeztem ki valamikor: Erdők üzenték a dalom, sosem volt íróasztalom. [...] Mozdó ember vagyok, idegen szóval: motorikus típus, a verset legtöbbször erdei sétáimból hozom magammal, félig készen, vagy majdnem készen. A gépelés aztán csak arra való, hogy kiteljesítse és távol tartsa tőlem, tehát objektiválja a verset.” (*Álom egy könyvtárról*. 9. l.) Áprily egyetlen verseket ír, ez azt jelenti, hogy

élményei egyedi formákban válnak verssé. A költemény akkor születik meg, amikor a világ jelenségei ritmussá válnak, elrendeződnek, keresztülmennek örömök és fájdalmak katarziséján. Sokféle formát alkalmaz, hangsúlyost és időmértékest egyaránt, versei azonban sohasem rutinszerűek. Nem a formát húzza rá az élményre, hanem az élménynek kell belső formává válnia, megtalálnia azt a sziklautat, melyen át a forrás felszínre törhet. Klasszikus strófaformában, szonett-formában kevés verset írt, ezek azonban hibátlanok: a ritmusok öntőformaként éltek a lelkében, az elsődleges azonban mindig az élmény, a felfedezés forrósága, mely a klasszikus formát is egyedivé teszi. Jambikus formáinak, sorai változatosak, azokban többször szimultán ritmus valósul meg, keverednek a hangsúlyos ütemezéssel. Persze, ez csak külső, elméleti megközelítés, ami azt jelzi, hogy az igazi költő ritmusa maga a vers, a megvalósulás.

Költeményeiben többször rövid és hosszú sorok szótagszám-bővülése hangsúlyozza a gondolatot: ilyen például *A láthatatlan írás* és *Március* című költeménye, *Taganrog* című ciklusának egyes darabjai. Jambikus soraira, periódusaira is igaz, amit Anyegin-fordításáról ír: „Azt mondják, a jambikus sor sok darabos-ságot és zökkenőt kibír (sőt megesik, hogy darabosan kifejezőbb, mint sima és egyhangú pergéssel); egyre mégis kényes: megköveteli a ritmusát legerősebben hordozó jambust páros szótagszámú sorban az utolsó, páratlan szótagszámúban az utolsó előtti helyen. Sokszor érezzük, hogy megsértésre csábítana az alakuló sor, mert a spondeizáló sorvég talán kényelmesebb kifejezési lehetőséget biztosítana. Tisztelem a jambikus sornak ezt az érzékenységét. (*Álom egy könyvtárról*. 357. l.)

Kevés időmértékes verse hibátlan zengésű. Költeményeiben a klasszikus időmértékes sorokra és strófákra egyaránt találunk példát: a hexameter, pentameter, s szapphói és asklepiadeszi strófa. A jambikus forma kétsoros és négysoros verseinek gyakran alkalmazott formája, a sorok hosszúságát, az ütemek számát a tartalomnak megfelelően alakítja. Versei között szonett és stanza is szerepel. A Puskin-strófát Anyegin-fordításában egészen a sajátjává hasonítja.

Ének a Küküllőhöz című versében a *drága Küküllő* „magsor” hozta magával a szapphói versszakot. De — teszi hozzá — ez az egyetlen ilyen formájú versem. *Halk suhogás* című költeményének asklepiadeszi sorai is természeteseek, erőltetés nélküliek, de ez a forma sem szegődött visszatérő társául. *Tavaszdik* és *Március* című költeményei daktilusi formában írott, a sorok szótagszámát szabályosan variáló költemények. Háromsoros strófában írt verseinek formája is változatos. *Marathon* című szonettje szintén tökéletes, habár szonettet sem írt rendszeresen. *Dante* című költeményének tercináit nem választja el sorköz, a rímrendszer sem változik, a tömbszerű szerkezet, a 10/11-es jambusi sorok Dantét jellemzik. *Az aranymosó balladája* háromsoros strófáinak második-harmadik sora rímel, az utolsó strófa egysoros csattanó, hasonlóan a *Dantéhoz*. Az ütemezés nyolcszótagú jambus, több helyen hangsúlyosként is értelmezhető. *Ha már az utam nem folytathatom* című költeménye jambusi tízes sorokból áll, a strófák első és harmadik sora rímel, valamennyi versszak háromsoros. Stanzaformában írt alkotása töredékben maradt (*Merész dolog ma stanzában dalolni*).

A hangsúlyos verstípus sem idegen tőle: a rövid, hatszótagú sorok különösen illenek tömör stílusához. *Egy pohár bor* című verse 4/2 tagolású sorokból áll, a

záró sor külön strófa, az előző sor hangsúlyos ismétlése. *Biztató vers magányosságtól irtózó léleknek* című költeménye gyors típusú, 3/3-as osztású, a keresztím a csattanóban sorbetoldással ölelkezőre bővül. Kosztolányi *Ilona* című verse hasonló ritmusú: Áprily sorai kettejük költészetének különbségére is rávilágítanak. „Én *A szegény kisgyermek panaszaival* kezdve együtt éreztem és együtt rezegtem a Kosztolányi-verssel. Az *Ilona*-vers játékoságáig (*Ilona* anagrammája benne: *lanolin*) nem tudtam követni őt, hiába játszotta meg bennem a magánhangzókat: csupa i, csupa o, csupa a...” *Vadlúd voltam* című verse páros rímű felező nyolcas. Az *Enyedi diákok* négysoros strófája változó szótagszámú sorokból áll, melyek a kanasztánc ütemét is felidézik: *6, 6, 8, 6. Hóhullásban* és *Regösök húrján* című, kétsoros strófaból álló költeményeit tizennégyes, *4/4/4/2* tagolású, hangsúlyos ütemezésű sorok alkotják.

Verseinek zeneiségét a hangtani összecsengéseken kívül a gondolatritmus, párhuzamos és ellentétes képek összhangja adja. Gyakori eszköze az áthajlás és a párhuzamos mondatszerkezet. Verseinek hangvétele erőteljes, képes a tragédiák katarzisének kifejezésére. Nem hiányzik az örömteli, sokszor humoros hangvétel sem, például a természeti környezet bemutatásában.

Négysorosai tömör, ugyanakkor oldott hangvételükkel szinte új műfajt teremtenek, az erdélyi sors kifejezői. Horváth Imre nagyváradi költő négysorosai is eszünkbe jutnak, melyek történelmet, életérzést képesek ábrázolni. Áprily négysorosai formai tekintetben is változatosak, hit és kultúra megőrzése, védelme. Rímelésük többnyire kereszt- vagy páros rím, a sorok hosszúsága is variálódik, az azonos hosszúságú sorokon kívül hosszabb-rövidebb sorokból álló periódusokkal is találkozunk.

Sorai dallamát, rímei csengését nem a rutin vagy keresgélés hozza össze. Az élmény, a név, az emberarc, a madárfütty belső harmóniává válik, szinte magától tör elő, a formai fegyelem sohasem keresett vagy mesterkéltné. Ez forrasztja tömörre verseit, képalkotásának logikája következetes és hibátlan. Mivel a világ ritmussá válik alkotásaiban, tragikus hangvételében is van valami mesélő, elringató, vigasztaló: az összhangot, a harmóniát semmi sem törheti meg. Ilyen vigaszt csak a művészet megszenvedett katarzisa adhat, az egyént és a népet ez emelheti sorsa fölé.

Versei drámaisága többször epikus, balladai cselekménybe oldódik, a népköltészet ritmusait is felfedezhetjük. Verseiben közösséget teremt: gyakori a megszólító verstípus. Ez nem csupán formai elem, a dinamikus, drámai szerkesztés eszköze, a metaforarendszer párbeszédek, történetek menetében alakul ki. A *Vers vagy te is* egy pályaudvari búcsúzás története. A *Ma milyen szép vagy* egy múzeumi látogatásé, nem csak megszólítja partnerét, a vers végig mozgalmas párbeszéd, a másik félnek a hallgatása beszél. Az *Esti párbeszéd* címében is utal a bensőséges kapcsolatra. Az *Októberi séta* második sora megszólítás: „*Ez itt a hervadás tündér világa. / Akartál látni szép halált velem?*” A *Menjünk a hóba* egyenesen felszólít, úgy érezzük, ez nekünk, olvasóknak is szól: „*Milyen fehér az út. Menjünk a hóba, / hagyd itt ezt a sápadt koronát / amit a villanylámpa-gloriola / munkára hajló homlokodnak ad.*” A vers csattanója: az igazi koronát a *pehely csillagzuhogója* adja. A *Március* lendülete egy kirándulás leírása, a daktilusok a lépek ütemét adják vissza, a klasszikus forma eleven valósággá lesz. A megszólítás dinamizmusa az apró történet négysorosainak is alkotóele-

me: „*Madárszó a ködben — Köd dül, hogy a vidéket elmerítse. / Pipiskét rejt a hőmpölygő özön. / Füttyent. Dalom, légy bátor kis pipiske: / szólj, füttyents át a bús világgödön.*” Csupa megszemélyesítés, a ködnek célja van, el akarja meríteni a tájat, a dal a megszólítás metaforájában madárrá alakul. A görög sorsfelfogás drámai tömörsége és az elbeszélőkedv oldottsága együtt: Áprily versei akkor születnek, mikor a valóság, az élmények ritmussá váltak: ez már a feloldódást, a katarzisz megoldását is magában foglalja.

Az éjszakai autóbusszal közeledek Parajd felé, ahol Áprily Lajos a gyermekkorát töltötte. A reflektor kiszakít egy-egy fenyőt, mezőfoltot, fehér falú templomot az éjszakából, mintha emlékképek villannának föl és állnának össze pergő filmkockákká. 1967 augusztusában a közeli Szovátán nyaraltunk, ekkor hallottuk a hírt: meghalt Áprily Lajos. Rapsonné vára, visszajöttem — idézem magamban a költő sorait most, 2017 tavaszán. Eszembe jut Szócs Lajos tanár úr, akinek Kiskunfélegyházán hallottam előadását a tapló kikészítéséről. Az egykori énlakai tanító később Korondra került. A második világháború után az etédi általános iskolába járt, ekkor azt kellett átélnie, hogy a pusztítástól megóvott iskolai könyvtárat parancsszóra elégették. Neki azonban sikerült megmentenie Benedek Elek Testamentumát, melyet a cserepek alá dugott, és melyből később, mikor ő is tanár lett, gyakran idézett tanítványainak. A tanítói, tanári pálya mellett a gyümölcsfák szeretete is összekapcsolja Áprily Lajossal: a tanítás mellett gyümölcsfaoltással is foglalkozott. Azt is elmondta, hogy az itteni tanárok mindig megtalálták a lehetőséget a magyar költészet teljességének átadására, kulturális örökségünk ápolására. A tanító úr, akárcsak Tamási Áron Himnusz egy számmal című novellájának hőse, újfajta kísérlettel is megpróbálkozott: citromfákat oltott — ki tudja, hátha kivirágzanak, akárcsak a reménység.

Áprily Lajos életének parajdi színhelyei között Csiki Zoltán tanár, az Áprily Lajos Művelődési Egyesület elnöke, több helytörténeti írás és könyv szerzője, szerkesztője kalauzol. Először a faluban álló Áprily-emlékházhoz látogatunk el, melyet 1991. október 19-én avatott az Áprily Lajos Közművelődési Egyesület. Az udvaron Áprily-emlékmű; a kapu mellett a szépen lombosodó tiszafa az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézetének adománya. Az emlékházban Áprily Lajos életének dokumentumai, kötetei. A falon az itteni iskola diákjainak rajzai egy-egy Áprily-versről, egyik éppen Rapsonné ábrázolja.

Áprily Lajos első maradandó tájélményei 3-5 éves korából valók, ekkor a család az egykori Flepsz-féle telken lakott, ezután költöztek a Rácz Rózsikáké kovácsműhelyével szemben álló házba. *Áthaladunk a Gyár hídján, alatta a Parajd patak csörgedezik. A falu történetének minden mozzanatát ismerő vezetőm az egykori ház körvonalait is megmutatja, a mostani úttest közepéig terjedt. Áprily Lajos gyermekkorára emléktábla utal. Itt működött a Gyufagyár, ahol édesapja könyvelőként dolgozott.*

Természetközpontú lírájának megalapozója az a kis faház, melyet édesapja a Mánya-telek felső végében bérel a költő 5 és fél éves korától egészen 12 éves koráig. E korszak élményközpontjai: a Rózsikáké kovácsműhelye, a lakatos műhelyek, valamint a Rácz Albert asztalosműhelye. A Katolikus Temető fái, bokrai, fölötte a Kápolna-domb kimeríthetetlen játéklehetőséget kínáltak. Itt ismerkedik meg a kis pásztorfiúkkal, akik, mint Pele-ütő Dénkó, később versei hőségé válnak. Itt avatja be édesapja a bucsini pisztrágászatba, a pisztráng későbbi

---

verseiben a hűség, a helytállás szimbóluma. A földrajzi nevekhez sok Áprily-vers kapcsolódik, melyekben gyermekkorának helyszínei zenei motívummá váltak. Fönn, a Kis-Küküllő két ágának összefolyásánál, a Kétág orránál, ahogy itt nevezik, 1941-ben boronaházat épített. A régi házukkal szemben álló kovácsműhely kalapácsainak csengése is versdallammá változott. Parajddal kapcsolatos verseit külön összegyűjtöttem. A hegyoldalon húzódó gyümölcsösök több versében kivirágzanak. Az itteni iskola, annak tanárai ápolják, őrzik Áprily költészetének hagyományait.

A faluban csobogó patakocskákról kérdezve megtudom, hogy valamikor több volt belőlük, a Kis-Küküllő vizét osztották malomárkokba. A tartósnak szánt emberi építmények eltűntek, másoknak adták át helyüket, de a pillanatnyi, a látszólag tűnékeny megmaradt: a patakok csengése az Áprily-versek örök ritmusait idézi.

Irodalom

Győri János: *Áprily Lajos alkotásai és vallomásai tükrében*. 1967.

Vita Zsigmond: *Áprily Lajos. Az ember és a költő*. 1972.

Fráter Zoltán: *Áprily Lajos*. 1992.

Áprily Lajos összegyűjtött versei és drámái. 1985.

Áprily Lajos: *Fecskék, őzek, farkasok, történetek*. 1965.

Áprily Lajos: *Álom egy könyvtárról*. 1981.

Áprily Lajos: *Az aranyszarvas*. Műfordítások. 1964.

Áprily Lajos: *Tavaszi tüzek*. Román költők versei. 1969.

A kor falára. *Áprily Lajos emlékezete*. Szerkesztette: Pomogáts Béla. 2002.

Józsa Miklós: *Áprily Lajos emléke Nagyenyeden*. Erdélyi Toll, 2012. 4. sz.

Gáldi László: *Ismerjük meg a versformákat*. 1961.

Csontos Márta

A fenyő-motívum Reményik Sándor költészetében

A műalkotás megközelítése a lírai én értelmi és érzelmi tevékenységének műalkotáson belüli értelmezésével lehetséges. A versbeszédben a lírikus én performatív ereje nyilvánul meg, s aki beszél, egyéni életeseményeit és lelkiállapot változásait olyan módon tárja fel, hogy „konstruktívan részt vesz az irodalmi szövegek nyilvános beszédként való megjelenítésében”.¹

A lét összefonódik a külvilággal, s a lírai én az általa teremtett külvilágot szubjektív folyamatként éli át. Megszólalásával új valóságot teremt, mely a beszélő által megtapasztalt élethelyzetek értelmezésével és leírásával jön létre. Az új valóság megteremtésével érvényesül az a József Attila-i gondolat, mely szerint a „műalkotás megszűnik valóságalként viselkedni”,² így megszűnik a biográfiai én és a lírai én közvetlen azonosíthatósága.

Reményik lírai közlés-helyzeteiben az írói élmény olyan formában tartalmazza a lehetséges olvasói élményt, hogy megvalósulhasson a szereplíra és a bölcséleti líra sajátos ötvözete. Életérzéseket fejez ki a környezet és a természet ábrázolásával, de ezzel egyidejűleg a mű létrejöttét meghatározó társadalmi, történelmi és művészettörténeti háttérben kijelölt pozíciójában „a versben beszélő hang két személyre bomlik”.³

Reményik a benne lévő biografikus és lírai én egyensúlyának megvalósíthatatlanságát emeli ki *Egyensúly* című versében. Teremtett énjét kívánja költészetével megerősíteni verseiben megfogalmazott szerepvállalásával, ahol lírai énje valós énje elválaszthatatlan tartozékként van jelen, s ezt a megerősítést a költészetén végigvonuló motívumokkal valósítja meg.

Nem, nem versem, te nem vagy szuverén.
Oszlop vagy? — Dóm vagy? — Hegycsúcs vagy? —
Lehet.[...]

Hiába mondom: magamért vagyok.
Hiába mondom: magamnak vagyok
Mosolyog a rejtelmes messzeség:
„Nem igaz”, — mondja — és ragyog, ragyog.

¹ SÁRI B. László, *Bevezető, avagy irodalomról és politikáról = A hattyú és a görény*, Pozsony, Kalligram, 2006, 18.

² id. HORVÁTH Kornélia, *Az én költői alakváltozatai: versbeszéd és textualitás = Irodalom, retorika, poétika*, Bp., Editio Princeps Kiadó, 2009, 138.

³ KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, *A „te” lírai alakzatának kérdéséhez = Az olvasás lehetőségei*, Bp., Kijárat, 1997, 41.

Nem, nem versem, te nem vagy szuverén,
Te másokért, mások számára vagy.
Örömszerző vagyok általad én.⁴

A motívum, mint struktúraalkotó poétikai építőelem szerepe az irodalmi szövegek értelmezésében az egyik legtöbbet vitatott kérdés, mely elsősorban arra irányul, hogy a kontextusban mit tartanak motívumnak, és mit nem. A Világ-irodalmi Lexikon hat alapjelentést különböztet meg a motívumok vonatkozásában, s olyan irodalmi szegmensnek tekintti, melynek jelentése a mű értelmezése szempontjából lényeges, főként a kontextusban történő ismétlődés révén.⁵ A motívum definiálása figyelemre méltó az angol és német irodalomtudomány értelmezésében is. A Concise Oxford Dictionary meghatározásában a motívum „szituáció, incidens, kép vagy karakter típus”.⁶ Hasonló elgondolást olvashatunk The German Quarterly soraiban, ahol a motívum a szerző olvasatában textuális elem, mely megmarad a hagyományban, szisztematikus mintákká kristályosodik, megőrizve az archetipikus jellegzetességeket és helyzeteket.⁷

Reményiknél kiemelt fontossága van az életművön végigvonuló vándormotívumoknak. A vándormotívumok viszonyokat, magatartásformákat jelenítenek meg. Az alkotói folyamat mikrovizsgálatához fel kell tárni azokat a motívumokat, melyeknek visszatérő megjelenése nyomon követhető; környezeti létfeltéte-

⁴ REMÉNYIK Sándor, *Az örömszerzés programja= Összes versei I. i. m. 190.*

⁵ Az értelmezés során a magyarázat bővül azáltal, hogy a művön belüli szegmentumok azonos kontextusban és stiláris pozícióban találhatók. Bernáth Árpád szerint a motívumok szimbolikus tartalmat létrehozó funkciójára kell támaszkodni. Bernáth elsősorban a *lexéma-szinten* történő ismétlődéseket emeli ki, olvasatában a struktúrát a motívum építi fel. Vö. BERNÁTH Árpád, *Építőkövek (A lehetséges világok poétikájához) = A motívum struktúra és az embléma struktúra kérdéseiről*, szerk. ODORICS Ferenc, Szeged, Ictus Könyvkiadó, JATE, Irodalomelméleti csoport, 1998, 79-107. Solomon Marcus álláspontja szerint a szavak jelentésének végtelen lehetőségével állunk szemben egy adott kontextusban, miközben Büky László a rendszeresen ismétlődő metaforákat tekinti motívumoknak Füst Milán költészeti motívumainak vizsgálatában. „Motívumnak kezel minden olyan ismétlődést, mely egy adott művön belül a szavak vagy szinonimikus szócsoportok szintjén jelenik meg, s mely számossága miatt, vagy az ismételt elem feltűnő helyzete miatt a figyelmes olvasás (close reading) során kitűnik”. Motívumként kezeli a szótári alapjelentésű szavakat is, ezért nem kép, hanem szótermészetű olvasatában a motívum. Úgy véli, az ismétlés szerkezetformáló akkor is, ha nincs több jelentés, hanem a nyelvi elem ismétlődik. A szóelőfordulás jellegű ismétléssel a szerző saját világot hoz létre. Vö. <http://elte.hu/gepesk/fust/mg/002html>.

⁶ *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, szerk. BALDICK Chris, Oxford University Press, 1991, 142. A szerző visszaütal a viktoriánus korszakban és az európai lírikus költészetben megjelenő „ubi sunt („where-are” formula) és a *carpe diem* motívumokra. Ahol egy kép, egy esemény vagy más elem ismétlődően megjelenik egy műalkotásban, azt lehet vezérmotívumnak (leitmotif) tekinteni.

⁷ DAEMRICH, Horst, *Themes, Motifs in Literature = Approaches, Trends, Definitions*, The German Quarterly, vol., 58. no. 4, 1985, 568. Az ismétlődés során a motívumok beleolvadnak az emberi tevékenység és gondolat kollektív szubsztanciájába. A szerző álláspontja szerint a „motívumokat tulajdonságok hasonlóságai alapján csoportosítják (pld. tükör, romok, hajóroncs, ablak), azonosítható a szerzővel és a szöveggel, domináns vagy alárendelt, de olykor 'vak' motívum formájában létezik”. Uo., 566.

lekkel, szerzett szokásokkal magyarázható. Így jelenik meg „a diszkurzus és a diszkurzív alkotás kategóriája, mint az *önmegértés közvetítője*”.⁸

Reményik élettényeinek ismeretében egyértelmű a küldetéses szerepvállalás; nyelvi fordulatai, szóhasználata, eszmetörténeti háttere egész költészetét mélyen áthatja, istenkeresése meghatározza karakterisztikus vonásait. Tisztában van önnön lehetőségeivel és adottságaival, sorsvállalása életre szóló érvényű. Motívumaiban megmutatkozik a költő lelki hajlama, ismétlései a „szavak energiával való feltöltését”⁹ valósítják meg. Fikción és költészetben keresztül, az adott létlehetőség keretei között a hétköznapok valóságának lényegiségét ragadja meg. A külvilág és a belső világ személyiségjegyeinek trauma-tapasztalataiból származó nyelvi-pszichológiai képzettársítások hívták életre azokat a vándormotívumokat, melyek végigvonulnak az egész életművön. A *fenyő*-motívum — mely kortárs költők verseiben is megjelent más-más töltettel — egy sajátos természeteszemlélet megtestesítője.

Fenyő-motívum¹⁰

A fenyő-toposz visszanyúlik bibliai utalásokhoz, ahonnan megtudjuk, melyik az a három fa, melyből az ugyancsak szimbólum értékű kereszt készült. A legenda szerint a kereszt fája három paradicsomi magból sarjadt. A három magot (cédrus, ciprus és fenyő) Ádám fia, Sét helyezte halott apja nyelve alá. A történetírás a lépten-nyomon felbukkanó fákkal Jézus királyságát, a feltámadást, a fenyő megjelenítésével pedig a halhatatlanságot szimbolizálták. Reményik, Tompa és kortársai feltehetően ismerték a történetet, így jelentek meg a fák; elsősorban fenyők élet, halál és tudás konglomerátumaként, a világ tengelyeként, melyek soha nem hagyják el a helyüket.¹¹

⁸ RICOEUR, Paul, *A diszkurzus hermeneutikája = Paul Ricoeur válogatott tanulmányai*, szerk. KOVÁCS Gábor, Bp., 2010, 42. Ricoeur állásfoglalása alapján a műfaj és egyedi stílus kompozíciója hívja életre az alkotást, mely magába foglalja az alkotásfolyamat és a kidolgozás kategóriáit. A nyelvi realizáció ezáltal egy olyan eseményként jelentkezik, mely jelentésként válik érthetővé az alkotásfolyamatban. A folyamatban a szerző a nyelvi alkotás „megmunkálója” lesz, s ennek során az interpretációban érvényesül a szerző egyedülállósága, mely következtetésként létrehozza az alkotás egyedülállóságát is, a valóság „újjáírásának” privilegizált módját. (Vö. idézett kötetben *A metafora és a hermeneutika központi problémája*, 55-61.)

⁹ HANKISS Elemér, *Az irodalmi kifejezésformák lélektana (Modern filológiai füzetek)*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1970, 131.

¹⁰ A fenyő a halhatatlanság, a vegetáció termékenységének jelképe, a barátság, a kitartó jellem megtestesítőjeként is ismert. Templomok anyagaként is használt (japán sinoisták), s mivel a vihar támadásait is kiállja, akaratot sugall. A haiku-költészetben a hosszú élet és a tisztaság jelképe. Pán és Pitüsz történetében Pitüsz az isten szerelme elől menekülve fenyővé változik. Az európai hagyományokban a kút vagy kapu mellé helyezett fenyőág az egészséget és termékenységet szimbolizálta, Keresztény fényszimbolikaként is ismert. Vö., www.balassikiado.hu/BB/Net-szimbolum/szimbolumszotar.htm. *Szimbólumtár, jelképek, motívumok, témák az egyetemes magyar kultúrából*, PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Készült az Oktatási Minisztérium támogatásával, Felsőoktatási Tankönyv- és Szakkönyv támogatási pályázat.

¹¹ Vö. JANKOVICS Marcell, *Jelkép-kalendárium*, Csokonai Kiadó, 1997, 144-145.

A fák jelenléte valami örök, megfejthetetlen titok hordozója is. Mózes első könyvében az Úr utasította Noét, hogy mit mentsen meg az özönvíztől, hogy az élet a bolygón tovább folytatódhassék.¹² A növényekről nem esik szó, feltehetően a szent könyvek a növényekkel nem számoltak, nem tekinthették őket egyenrangúnak az állatokkal. A galamb visszatérése, csőrében az olajággal, s az a tény, hogy Noé első cselekedete szőlőültetés volt, nyilvánvalóan arra utal, hogy a keresztény vallás nem sorolta a növényeket az élőlények közé. Mégis, az *Ószövegségben* az olajfa és a szőlő váltak az újjászületés jelképévé, s az irodalomtörténet folyamatában a növények, főként a fák különleges szerepet kaptak az alkotó, mint szubjektum valóságához való viszonyának meghatározásában.

A fa, mint világtengely a mitikus világképek leggyakoribb szimbólumaként jelenik meg, gyökereivel a földbe hatol, de égbe nyúló koronájával az alvilág és a földi világ közötti összeköttetést kommunikálja. Petőfi fa akart lenni, „melyen villám fut keresztül”, Ady az idő világába belenőtt, szoláris szférákba emelkedő fát az emberi élet gyarlóságával állítja kontrasztba.

Lentről néztem ősterebélyed,
Piros csodákkal rakott Élet.
Ó jaj,
Te hitvány, te hitvány, te hitvány[...]¹³

Mikro- és makrokozmosz összekapcsolódása teremti meg Nemes Nagy Ágnesnél azt az irodalmi szövegvilágot, ahol a sokrétűen strukturált szöveg fikatív, lehetséges világokra utal.

Egy eltévedt vörösfenyő
Valami zümmögés. Hideg.
Valami zümmögés: a kérge foszlott,
pikkelyes gyökerű faoszlop
roppant törzsében most halad
egy paleolit távirat.[...]¹⁴

Tájelemekből építkező motívumrendszer tárul fel a kortárs Tompa László költészetében is, versvilágában „úgy építkezik jellegzetes erdélyi tájból, hogy a versekben a táj elemei egyetemes képekké lényegülnek”.¹⁵ Tompa László versei

¹² Mózes első könyve a teremtésről, 6. fejezet, 19.

¹³ ADY Endre, *Sírás az Élet-fa alatt = Összes versei*, Bp., Osiris Klasszikusok, Osiris Kiadó, 2004, 109.

¹⁴ NEMES Nagy Ágnes, *Fenyő = Összegyűjtött versei*, Bp., Osiris—Századvég, 1995, 75.

¹⁵ TOMPA Zsófia, *Tisztuló (torz) kép, (Meg)újuló olvasati lehetőségek Tompa László életművében*, (PhD értekezés, PPKE, 2016). A motívumok között szerepelnek bokrok, levelek, a fák (a szimbólummá növekvő fenyő), erdőlakó állatok, patakok, vizek, a tenger, évszakok és változásaik, hajók, kövek, sziklák, hegyek, csillagok. A szerző „a mindenkori költészet toposaiként” ismert motívumok sajátos megjelenési formáját vizsgálja Tompa László költészetében, hivatkozva KIBÉDI Varga Áron Gyöngyösi Istvánnal foglalkozó tanulmányára, akinek olvasatában „a toposok azok a gondolatok, hasonlatok és általános igazságok, melyek az ókortól napjainkig végigkísérik az európai kultúrát”. (id. TOMPA Zsófia, *i. m.* 126)

elégikus hangvételben sugalmazzák a természetet, mint szakrális tér megjelenítését. Helyzettudatában, a valóság ismeretének birtokában a bezárkózás és a ki-rekesztés mellett a körülmények között kitartást és helytállást fogalmazza meg legtöbbször rezignált hangú soraiban. A feladatvállalás és az állhatatosság szimbóluma a *Magányos fenyő* című vers, ahol a „bús, székely fenyő” daccal, társ nélkül, egyedül is kitart. A fenyő az időtlenség megtestesítőjeként önérték hordozójává magasztosul, ami az „erdélyi lélek” gondolatának hordozója, valami másságtudat kiteljesedése, mely, ha résnyire is, de utat nyit a távlatok felé.

Kibírtam én már sok telet,
Míg jöttek jégtörő szelek,
S gallyaimon, mint húrokon,
Új fuvalmak zenéltek!
Így múlnak, újulnak évek,
Én az időkkal bátran szembenézek!¹⁶

A tájképek zordsága ellenére mégis ez marad az örök otthon. „Kitűnik, hogy a tragikum alapja itt a helyzetet modelláló jelképek, metaforák és a magatartás sugalló eszközök jelentése közötti feszültség. A két világháború között különösen Tompa verseiben tűnik ilyen felfokozottnak a helyzet tudat érzékenysége”.¹⁷

A természet Reményik számára a szabadság játéktere, ahol Isten végtelen megvalósulását érzékelve jut el az önismerethez, megtapasztalva önnön korlátait. Az Áprily Lajosnak és Mannsberg Arvédnek ajánlott *Vadvizek zúgása* 30 versében, melyeket a *Karácsonyfapiac* három darabjával egészített ki, 23 versben jelenik meg a fenyő motívum, nem egyszer halmozottan ugyanazon a versen belül, fokozva annak szimbolikus szerepét. Az ismétlődő motívumok a magány és kitartás jelképei, a fenyők helyhez kötöttségükkel az ottmaradás, a minden körülmények között való helytállás jelképévé magasodnak. A fenyőkhöz kötődően Isten közelsége, a természetet meghatározó és uraló lélek ereje ötvöződik a lenti sorokban, ahol az égbe nyúló fenyő az Isten-közelség méltóságát, a teremtés misztériumát, transzcendenciáját jeleníti meg.

Fenn Isten jár a csúcsokon,
Amerre fényben elhalad:
Testőrei dárdás fenyők.[...]

Fenn az Úr lépked hallgatag.
A fenyők némán szalutálnak.[...]¹⁸

¹⁶ TOMPA László, *Magányos fenyő = Erdélyi végzet alatt*, Szeged, Lazi Kiadó, 2007, 37.

¹⁷ CS. GYIMESI Éva, *Helyzettudat és esztétikum = Kritikai mozaik*, Kolozsvár, Polis Könyvkiadó, 1999. Balázs Tibor a romániai magyar létköltészettel foglalkozó tanulmányában úgy látja, hogy Tompa soraiban filozófiai mélységű lírával állunk szemben, ahol az alkotó filozófiai képzettség nélkül is „a szubjektum ontológiai konstitúcióját modellálja”. Vö. BALÁZS Tibor, *A romániai magyar létköltészet története 1919–1989*, Bp., Accordia Kiadó, 2006, 137.

¹⁸ REMÉNYIK Sándor, *A kis templom a nagy dómban* = R. S., *Összes versei*, i. m., I, 162.

A vers úgy magasztalja a „magasságok Istenét”, hogy az érintetlen természet a maga szépségeivel és erejével, mint egy nagy, nyitott szakrális tér jelenjen meg. Az ének „belül félve szól”, mert az emberi lelkiismeret kiterjed a teljes életre, nehéz leküzdeni a válságot, melyet az ember magára hagyott moralitásában érez. „A hívő ember a lelkiismeret kategorikus igényét úgy tekinti, mint *Isten legközvetlenebb igényét* teljes életre, aminek tökéletességét és beteljesítését maga Isten akarja, egyrészt a moralitás talaján, másrészt az üdvösség, mint kegyelem talaján, miközben mindkettő szüntelenül egymásra vonatkozik”.¹⁹

Áprily „ritmikus prózának”²⁰ nevezi azokat a Reményik írásokat, melyek 1914–1919 között jelentek. Ezekben a darabokban érzésvilágának és lelkiállapotának rendkívül plasztikus, feszültséggel telített 'látomásai' a vers és zene együttes lüktetését hordozzák. „Magasba törő törzsek tetejéről egymásba nyúlnak néha a lélekágak. S öntudatlan mélységeiben egy feneketlen, egyetemes létnek egymásba rohannak a testvérgyökerek. [...] Várunk hát. Várunk csöndben és viharban. Várunk távoli hegyek mesés ködéből új nemzedéket. A járkáló fenyőfák csodájára várunk”.²¹

A fenyők gyökerei különlegesen törik át a sziklát és találják meg a föld-eret. A hegyi magaslatokon nyíló virág a magasságperspektívát jelképezi, míg a fenyők föld alatti gyökerei a mélységek titkát rejtik.

Halványpiros hegyi virág
Öleli lábát a keresztnek.
Távolról a sötét fenyők:
Titoktudó konok erők
Feléje gyökeret eresztenek.
És ölelik a *föld alatt*.
Így rejtik el imádatuk.²²

A motívumok mélységeket és magasságokat szólaltatnak meg, feltárják és elrejtik az igazságot, felemelkednek egy érzékfölötti, transzcendentális világba, így nyílik lehetőség az érzékfölötti szféra létezés szintjén történő megjelenítésnek.

A versekben a fenyők apotropaikus, bajelhárító szerepe is egyértelmű. A *Lovas favágó*ban a halál, a megsemmisülés előtt a fenyő még összezúzza az ellenséget, a *Már járt* soraiban villámhárítóként működik.

És zúgnak, mint az összeesküvők.
És megszólal egy: Én holnap meghalok, —
De zuhanva még összezúzom őt! [...] ²³

¹⁹ ANZENBACHER, Arno, *Bevezetés a filozófiába = A lelkiismeret kategorikus igénye*, ford. CSIKÓS Ella, BENDL Júlia, Bp., Cartaphilus Kiadó, 2001, 273.

²⁰ ÁPRILY Lajos, *A megváltó vers = Vércsöppek a hóban*, bevezető, Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 2009, 25.

²¹ REMÉNYIK Sándor, *Vércsöppek a hóban, rövidprózai írások (1914–1919)* i. m. 69-70.

²² *Uo.*, *Havasi feszület, Összes versei*, i. m., I, 164.

²³ *Uo.*, *Lovas favágó*, 177.

Már járt a villám a fejel felett,
S bújtam előle vén fenyő alá, [...] ²⁴

A Trianont követő években a vigasztalás, a buzdítás, az elfogadás olyan jelképrendszer segítségével történhetett, „melyek költészet általi felemelkedés utópikus távlatát sugallják”. ²⁵

A *magány szobra*ban Reményik azonosul a valóságos tájjal, teljesen alárendeli magát a természeti erők parancsainak, s ott áll a nagy játéktéren, ahol „zálogul a lelkét adta”. A játékosságnak azonban itt nincs helye, a sorokat uralja az egyedüllét diszharmoniójából áradó feszültség. A fenyők szinte démoni erővel tartják fogságukban, s a titokzatos, transzcendentális csendben ott marad, mint a „magány szobra”. Magára maradottsága nem viszi előre, csak „csonka törzsre” léphet. A ’csonka törzs’ pedig csak torzó a nagy egészben, melyet önnön torzójával kiegészítve a teljes kilátástalanság csapdájába kerül.

Reményik a *Vadvizek zúgását kiegészítő Karácsonyfapiac* három darabjával sötétíti az ünnepvárás hangulatát, melyből indirekt módon a megosztottság keserősége árad, a fenyő egyidejűleg „ünnepre felszenteltnek” és „halálra-szántnak” ²⁶ érzi magát, s Reményik, ezt a helyzetet saját sorsára vetítve, önnön hontalanságát is kiemeli. Így válik a fenyő tipikus, transzszilván tájmotívummá.

El-elnézlek, ti hontalan fenyők
Ti erdő-testből kitépott tagok.
Hányan mondhatják el ma veletek:
Ó én is, én is hontalan vagyok. [...] ²⁷

A természet emberi vágyakat, hangulatokat, belső élményeket vetít ki a világba, s a szakrális forrásokból táplálkozva képessé válik szimbólumteremtésre, mivel képes a lét szimbolikus értelmezésére. A fa lehetőség az éggel való összeköttetésre, kapcsolatteremtő szerepe van a létezmódok megjelenítésében, hiszen „[...] a Földből nő ki, s az Égig ér. Halhatatlan fa, az Ég és a Föld középpontjában: ő tartja a Mindenséget, összeköt minden létezőt, az emberlakta vidékeket és a Kozmoszt egybekapcsolja, benne lakik az emberi nem tarka sokadalma”. ²⁸ A szubjektív élményvilág transzcendenciája válik ember- és valóságközelivé, az esztétikailag érzékelő olvasás horizontja nem választható el egy retrospektív, értelmező olvasásától, amelyhez nyilvánvalóan kapcsolódik a történeti olvasás. ²⁹

A fák Reményiknél is mitikus erővel bírnak, s nemcsak a megingathatatlan-ság hordozói, örökzöld, égbe nyúló koronáikkal transzcendentális szférák lakói,

²⁴ *Uo.*, *Már járt...*, 178.

²⁵ CS. GYIMESI Éva, *Gyöngy és homok, Ideológiai értékjelek az erdélyi magyar irodalomban*, Bukarest, 1992, 32. A szerző értelmezésében szükség volt a fájdalom elfogadására, úgy gondolja, hogy Reményik „magányos fenyő” és „romon virág” jelképe mellett helyet kaphat a ’gyöngykagyló’ is éppen a fájdalom demonstrálására, mert a szenvedés során keletkezett igazgyöngy válik igaz értékke.

²⁶ REMÉNYIK Sándor, *A karácsonyfa megérkezik*, i. m. 182.

²⁷ *A karácsonyfa panaszkodik, Uo.*, 182.

²⁸ ELIADE, Mircea, *Képek és jelképek*, Bp., Európa Kiadó, 1997, 207.

²⁹ Vö. JAUSS, Hans Robert, *Recepcióelmélet-esztétikai tapasztalat-irodalmi hermeneutika*, szerk., KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, Bp., Osiris Kiadó, 1997, 121-124.

ahol a hátteret a hegyek biztosítják. A *Szemeimet a hegyekre emelem* soraiban zsoltáros áhítattal fogalmazza meg szabadságképzeteit a havasok zord magányában, ilyen módon spiritualizálódik szorongó énje, így szövöi álmait a romokon, hogy a teremtéstörténeten és a történelmi múlton keresztül feljuthasson a csúcsra, mely detraumatizációt, elfogadást tesz számára lehetővé. „A Nagykőhavason mentem én által, / És találkoztam fent a Szabadsággal, [...] Ment, az embertől egyre távolodva, / Ment csúcscról-csúcsra, csillagtávlatokba”.³⁰ Lelki szükségletből fakadó transzcendentális megtapasztalás árad soraiból, mely nyilvánvalóan a tudatalatti inspirációjának terméke, amitől nem is tud elszakadni, mert „minden tudatossága ellenére annyira elragadja az alkotói impulzus, hogy mást nem is tud alkotni, [...] így ama érzése, hogy szabadon alkot, tudatának illúziója: úgy érzi úszik, pedig láthatatlan ár viszi előre”.³¹

A fenyő-motívum a későbbiek során is megjelenik Reményik verseiben, bár gyakorisága csökken. Egy Lám Bélának dedikált versében, a *Pacsirtában* a fenyők birodalma számára a menekülés és elrejtőzés biztonsága az anagogikus jelentés szintjén (a fenyőerdő itt a védelem szintje). A fenyőkkel szimbolizálható kitartás és elkötelezettség birtokában, az ellentétek hatásnövelő, fekete-fehér kontrasztjában mégis kiléphet a biztos védelemből, s önmagát a fenyőkkel azonosítható szerepvállalással hegytetőn kimagasló zászlódísznek tekinti, a lélek a tér és az idő fölött győzni tudó örökkévalóságban.

Zászlótestvérek, bús fenyők,
Rivalljon most az ének:
Egy roppant kéz utánam nyúlt,
És kitűzött közétek. [...] ³²

1939-ben Reményik költészetében a Szebeni-havasok fenyvesei ismét megjelennek. Feloldódik szinte patofobikus szorongása, a felszabadultság euforikus érzése tölti meg a sorokat. A természeti kellékekkel való azonosulás során szenvedélyeit szabadjára engedi, így örömteli módon tud megkönnyebbülni, s katarktikus élményhez juttatja önmagát éppúgy, mint az olvasót a recepcióban.

Sötét a fenyves, sötét a világ
De fenn a fenyőn vidám mókus ül.
Fény-mókus. Én futtattam fel a fára.
Ül és füttyül a fekete világra.
Sötét a fenyves, sötét a világ
És háború van, s ó, annyian félnek!
Uram, bűnömül ne vedd — én nem félek.
Bízom, hiszek, s fényemet táncoltatom —
Ó visszanyert Fény — Ó Lámpa — Ó Lélek!³³

³⁰ REMÉNYIK Sándor, *Szemeimet a hegyekre emelem*, I. m. 215-216.

³¹ JUNG, Carl Gustav, *Pszichoanalízis és irodalomtudomány, Az analitikus pszichológia és a költői műalkotás*, Bp., Európa, 1990, 100.

³² Reményik Sándor, *Lobogódísz = R. S., Összes versei*, i. m., I, 351.

³³ REMÉNYIK Sándor, *Visszanyert fény = Összes versei* i. m., II, 286.

Bertha Zoltán

Szenvedés és látomás

— *Hervay Gizelláról* —

1.

Hervay Gizella lírájának fő rétege a tárgyas-absztrakt költészet áramába tartozik, a modern magyar költészetben Pilinszky és Nemes Nagy rokonságához. Modern képlátó-vizionárius költő, aki imaginárius képeivel metafizikai és filozofikus gondolatiságot fejleszt ki, általános léthelyzeti pillanatokot ragad meg. Az emberi létezés ontológiai kereteit sugallják versei, az ember világban való viszonyait vetítik ki élesen exponált vízióikban.

Mint a metafizikus-szürrealista festészet, ez a fajta metafizikus költészet is gondosan csiszolt, éles kontúrokkal körbevont, többnyire lesimított, egyneművé-egyszínűvé csupaszított felületű, stilizált tárgyi képekkel dolgozik. A tárgyak megjelenítése már ettől misztikus, titokzatos sejtelmességet és sugallatosságot kap. Az éles rajzolatú, agyunkba-képzeletünkbe karcos keménységgel vésődő tárgyak azonban nemcsak az ismert-reális világ elemei, hanem vizionárius képzetek és látomások kivételései is. A sejtelmességet rendkívüli mértékben megnöveli az, hogy a valóságosan létező dolgok mellett — vagy azokkal összefonódva, kapcsolódva — képzeleti tárgyak vagy tárgykombinációk, szabad asszociációkkal összevont látványi elemek is olyan éles metszésű, rendkívül erőteljes alapszínekkel és formákkal exponált ábrázolatokat nyernek, mintha azok is valóságos képződmények lennének. A reális és irreális tárgyi közeg tehát egyforma esztétikai formálást kap; ezzel nemcsak az irreális elem tűnik valóságosnak, hanem a valóságos is irreálisnak. Helyesebben: a reális elem is nagyobb, rejtelmes összefüggéseket sugall, s vele együtt az irreális elem is, hiszen azzal, hogy egy irreális kép látszólag valóságos (mert tisztán, kivehetően, szinte kézzelfoghatóan érzékelhetővé-szemlélhetővé tett) ábrázolásban tűnik elő, azonnal tárgabb szférákat, olykor kísérteties félelmetességet vagy titokzatos törvényszerűségeket sugároz magából.

Ebben a költői látomásosságban a kép indukálja a metafizikai távlatokat, a transzcendens szférákra vonatkozó sugallatokat és filozofikus gondolatiságot. Mint az avantgarde, szűkebben szürrealista vagy imagista, objektív hagyomány, életérzés diktálja: a műalkotásba beemelt ismert vagy ismeretlen tárgy, kép vagy képzet immanens lehetőségeinél fogva evokál önmagán túlmutató érzeteket és gondolatokat. Ezzel csökken a művész antropomorfizáló erőfeszítése, ennek szüksége. Így jut el ennek a szélsőségéig a pop art és a hiperrealizmus: a valóságos (mindennapi, civilizációs) környezetéből kiemelt tárgy pusztán új helyzeténél fogva, általánosan művészetként elfogadott közegbe kerülésével — jelentősebb művészi erőfeszítés, hozzáadás nélkül — jelent, sugároz valami — most már teljesen bizonytalan, s tökéletesen a befogadó szubjektumára bízott — jelentéstöbbletet. Itt már csak a tárgy és a befogadó dolgozik, s a végpont, ahon-

---

---

nan újra kezdődhet a kör, mert bezárult: csak a befogadó dolgozik, a kiállított üres vászonra ő fest valamit.

A metafizikus költészet nagyjai általában nem jutnak ideig, bár a csönd metafizikája és kultusza ennek az irányába mutat.

A tárgyias kép tehát önelvűen, immanens jelentéshordozó erejénél fogva — s a költői szándék többletével alakítja ki a teljes jelentéstartományt. Minél látomásosabb a kép, annál több a művészi gondolati szándék és igény. A kép indítja a gondolati hullámokat, nem a gondolat keres képi-érzékelhető formákat. Ezért itt pontos és körülhatárolható a kép, nem úgy, mint a másik nagy: szimbolista-metaforikus hagyományú képalkotásban, ahol elmosódtak a formák, mert a látomás belső vízió, belső táj, illetve eredendően egy fogalmilag is megragadható gondolat vagy érzés (képi többlettértékű) objektívációja; tehát a gondolat szüli a képet (s nem fordítva), a gondolat teremt jellegének megfelelő és kifejező szemléleti elemet. Persze a képet, a képi asszociációkat mindkét esetben valami alig körüljárható létérzés szüli, az életérzés primátusa minden esetben nyilvánvaló.

A kétféle képalkotási mód természetesen nem választható el mereven egymástól, hiszen csak szélsőséges esetben lehetséges „tisztá” kép és „tisztá” gondolat, a művész pszichikumában a kettő elválaszthatatlanul összeszővődik, mint a művészetben is. Mégis, a kétféle módszer, mint nagyjából érvényesülő tendencia — elkülöníthető.

A tárgyi látomások tehát általános filozófiai jelentéstartalmakra utalnak. A kép dúsítása a tárgyias-elvont vagy metafizikus költészetben egyetemes létproblémák, ontológiai és metafizikai síkok felé halad, nem reális emberi-érzelmi, szubjektív-lélektani szintek felé, mint az élménylírában, nem fogalmilag is kifejezett gondolatiság felé, mint az intellektuális lírában, s nem is reális környezetélményekből fakadó társadalmiság felé, mint a tárgyias-leíró és értelmező líratípusban. S mert filozófiai érdekű szemantikai mezők szívják fel a képiséget: a képek tömörülnek, sűrítődnek, szikárrá töményednek és vékony anyagúvá szalaszodnak, s köztük-mellettük aforisztikus sűrűségű és röviden villanó metafizikai állítások, fogalmi meghatározások, bölcséleti megnevezések bukkannak fel. Kialakul a rövid, tételező-képletező vers, az igei mozgásokat nélkülöző, nominális jellegű, „objektív” költemény; az állóképekből szigorú elvek alapján építkező, kényes konstrukciójú, finom mívű versalkat.

Hogyan magyarázható most már e költészet azon jellege, hogy egyrészt elvont, metafizikai, objektív karakterű, másrészt konkrét-tárgyias, olykor apróságokra is figyelő, „mikro”-tárgyias jellegű, s e kétféle sajátosságot szervesen ötvözi?

Abból célszerű kiindulnunk, hogy a reális emberi-társadalmi élettér a tárgyaknak vagy eszköz-, vagy tevékenységi objektum-szerepet, de mindenképpen szubjektív emberi erővel bevont, befolyásolt, antropomorfizált vagy emberközeli alakíthatósági szerepkört tulajdonít és kölcsönöz. Ha megszokott mindennapiság módján, az emberi erő primátusát érzékeltetve és ebben megnyugodva ábrázoljuk a tárgyi-természeti környezetet, tehát érzelmileg alárendelten — mint általában a tárgyias-leíró lírai kifejezés, lírai realizmus teszi —: a fő világ-erőket továbbra is az emberben szemléljük, ott véljük felfedezni, az ember immanens hatalmában. Ha azonban megnöveljük a tárgy szerepét, kiemeljük szokott helyéről, az emberi képességeket mintegy alája rendeljük (hiszen félünk tő-

le): a lényeges természeti és létenergiákat, valóságtörvényeket az emberen kívüli szubsztanciák közvetítésével közelítjük meg. A kinagyobbodott tárgy az ember fölé nő, hiszen transzcendens, misztikus, emberfölötti természeti erők és léttörvények bizonyítékává válik. Kontúrjai ezért élesek, hogy azonnal felismertesse emberi hatósugarakon, hatáskörön kívüliségét, emberi befolyásolatlanságát — s emberidegenségét is, főként, ha valódi emberi-társadalmi elidegenedés és eltárgyasulás jeleként szerepel. Különös, sejtelmes megjelenése, éppen a kisebb részletekkel is fényes megvilágításban való előtűnése, arány-felfokozottsága és megnövekedése tehát elvonja őt reális-emberi közegéből. A reális emberi szint alatti mikrovilág felnagyítása egyúttal elvonatkoztatás, amely az emberi szint feletti erők és törvények megfigyelését, érzékelését célozza. Ezzel absztrakttá lesz a tárgy, s ugyanolyan szerepet tölt be, mint egy valóban absztrakt forma vagy ábra, mert mindkettő kívül esik a reális emberi hatásközegen, s szélesebb, transzcendens világerők letéteményesévé válik.

Nem okvetlenül emberidegenek ezek a törvények (lévén az emberlét alaperői is), de mindenképpen emberen felüli eredetűek. Ilyen erő a természettörvény, a fizikai (esetleg biológiai) mozgásforma szubszisztenciális uralma. Az ennek való kiszolgáltatottság fájdalmat, idegenségélményt kelt az emberi érzületben — s főként, ha a kiszolgáltatottságnak és elidegenedésnek tapasztalhatók a gyakorlati-társadalmi megfelelői is. A metafizikus költészetben ritkán fejeződik ki egyértelműen a szenvedésérzetet kiváltó oksági szféra, a képekben rejtező lírai szubjektum érzésvilága lényegében fogalmilag nem vagy csak alig körülírható valamiféle ontológiai iszonyat, metafizikai borzongás, egyetemes magány- és magárautaltsági érzet, kozmikus rettenet, a létet teremtő és kormányzó abszolútumnak való totális alávetettségéből fakadó kilátástalanság- és mozdíthatatlanság-érzés. Attól való megérintettség, hogy az ember, mint természeti tünnemény, a végtelen-kiismerhetetlen totális természetbe van ágyazva, s annak alárendelve. Fatalista és determinista, egzisztencialista, vallásos és misztikus érzelmek és lírai elemek keveredhetnek. S a világerzés, létérintettség, kozmoszlátomás egyneműsége, egységessége teszi egységes sugárzásúvá a kozmikus horizontú hangulati-atmoszferikus dimenziókat, bennük a képiséget.

Hervay Gizella lírája egészében bizvást beilleszthető ebbe az általános keretbe. Megvalósulási formája azonban számtalan egyéb lényeges vonást is felölel, ezzel Hervay az első Forrás-nemzedék legjelentősebb költői közé emelkedik.

Általános értelemben a rendíthetetlenség és változtathatatlanság módozatait önti villanóképekbe Hervay Gizella. A tárgyak megfosztatnak emberi tartalmuktól, melegségüktől, mögüük eltűnik az ember, s általános kiüresedés, elidegenedés-elhidegülés és hiány keletkezik. Nem az okok a félelmetesek, mert nem is sejthetjük azokat, hanem maga a megvalósult, bekövetkezett tény és tapasztalat a rettenetes. Csupa szikkadtság, lefojtottság, halottság és rémisztő némaság, embernélküliség Hervay tája. Ebben a negatív közegben, az univerzumból való szervesen kiszakadottsági állapotban (amely az emberi tudat kozmikus egyedüliséget okozó létrejötte miatt következett be) a költő is hallgatni készül. Nem következik ez be, mert az erősödő fájdalom panaszos-elégikus hangjai érzelmileg oldottabbá, lírailag érzelmesebbé teszik a hangulatot és közlésmódot; s mert a fájdalomérzet homályos okai közül is kezd néhány konkrét lelki determináció kirajzolódni: megfélemlítettségi és földbe-taposottsági

szorongató érzetek körvonalazódnak: „Arccal a sárban / fulladásig... Énekelnél, / de szádból bugyog a sár” (*Arccal a sárban...*); „Kiszáradt fa a tájban, / csend a hallgatásban... / Letaposott fű visít, / kallantyú káromkodik” (*Elsüllyedt föld*).

Oldottabb-líraibb, érzelmesebb ez a költészet, mint a Nemes Nagy-, Pilinszky-féle tárgyiasság. Méginkább azzá teszi a szerelmi élménykör már-már hagyományos megfogalmazása. A bensőséges örömrészlet lágy-nosztalgikus hangjai szinte mindig beleolvadnak a két szubjektum egymásban-való feloldhatatlansága miatti bánatba és szomorúságba, s az omló érzések újra csak dermesztő idegenségbe ütköznek. Máskor pedig konkrétabb társadalmi szituációk villannak fel általános keserűséggel teli, halványan groteszk-leíró aspektusban. Hervay pályája kezdetén még több volt az egyén és a külvilág harmonikus illeszkedésének öröme bizakodással kifejező hang, az értelem, a szó erejébe vetett hit, hiszen az értelem az emberi lét megismételhetetlen, egyedülálló specifikuma.

Olykor viszont jobban előtérbe kerülnek a személyes (egyszemélyes) sors vonatkozásai. A konkrét, vallomásos életelemekeket egyrészt az illúziótlan-elégikus hang vonja be, másrészt a lélekállapotokat általános sorsvíziókká stilizáló képiség és fogalmiság. Szerelem és halál, emlékezetben és jelenben érzékelt sors és leszámolás az illúziókkal, kérdések és rezignáció kavarnak.

Az *Úrlap* (1973) című kötet ciklusai magas fokon és szintetikus módon hozzák Hervay jellemző élményrétegeit. A *Dombok*-ciklus a régi falusi táj emlékképeit eleveníti fel jelentős átstilizálással és vizionárius jellegűvé alakítva. A föld, a szülői táj még sugároz valami melegséget, vonzalmat magából, de ez már inkább csak a nosztalgikus-élményező lírai én érzelmi hangoltsága, mert a képek leginkább az elbizonytalanodást, a félelmes és szorongató megsemmisülést és kiüresedést jelzik. Hol meghatóak és lehangolóak ezek a hangulatok, hol torokszorítóvá sűrűsödnek a remegő képek: „A dombok megindulnak, / fájdalmukban kiszáradnak a fák, / itt pusztít benn a szél és a sár. / A házat bedeszéltam, / senki sem lakik a házban, / a kút kiszáradt — nincs több szavam” (*Szél*).

Az *Ez van* és a *Vaságyon* ciklusok pillanatképekből bontanak ki általános helyzetképeket. A társadalomba, azon belül formális vagy kegyetlen elszigeteltségi pozíciókba kényszerülő egyén zavaros vagy ijesztő kifürkészhetetlenséget érez. Hervay személyes helyzetekből, sztereotíp, üres és fárasztó mindennapi cselekvésekből, betegségi állapotokból vonatkoztat el az elmúlás, az értelmetlen életvitel gyarlósága, esendősége, és a felmentést nem kapó, megoldatlan létezés gyötrő gondolatai felé. A befolyásolhatatlan idő múlásában, kiterített, kiszolgáltatott állapotok között születik meg az az éles — és vigasztalan — felismerés, hogy az élet homályára nem lévén feloldás, maximális lehetőségünk ennek vállalásában nyilvánul meg. A személyes, személyre szabott, csakis egyediségében egzisztáló léte nem vigasz az általános, elvont jelző vagy fogalom, az egyetemes lét folytonossága: „Én ember vagyok, nem Emberiség... Nekem nem vigasz a szertartás a halál után, / a végtelen, ahol már nem lehetek jelen” (*Szertartás*).

A pótlólagos megértés vagy az értetlenség kíséri a történelem érzékeny mozdítóinak tetteit is. A *Máglya*-ciklus értelmetlen halálokat, hatalmi bűnöket érzékeltet csendes, rövid lélegzetű sorokban lüktető ítéletekkel. A leleplező, hangulati képzettársítások és fogalmi, egész társadalmi-hatalmi berendezkedéseket felidéző szóhasználatok egysége már kevésbé rejtetten, inkább józanító nyíltsággal beszél csalásokról és képmutatásokról, illúziókról és becsapódásokról:

„nem a hazugság fölött egyensúlyozó / piruett, / nem a pokolba zuhanás páto-sza... nem a szentképecske-szép / illúzió... nem a halálba dermedt szó, / megkö-vededett ének, / nem a semmibe zárt világ... nem a boldogság-dekoráció” (*Tűz-koronával II.*); „Ez a tehetetlen nap, / ez a cigaretta füst... ez a per, amit eldön-töttek / születésem előtt... ez a kiosztott statisztika-sors, / ez a hazugság-gallyakkal álcázott / halál, / ez a cigarettafüst, / ami engedélyeztetett!” (*Ami en-gedélyeztetett*).

Végül a *Ráolvadó*-ciklus a szerelmi érzések ambivalenciáját, s a feloldatlan-ság alaptónusát vetítik ki intenzív kép-villanásokba, atmoszferikus, nehezen megfogható, sejtelmes „image”-ekbe: „nincs feloldás / a csend csontig hatol / a táj összerándul / arcod egyre idegenebb // nem lehet hát / szemed elsötétül / szájad szélén / megalvad az ég” (*Végül*).

A hetvenes évek kétségtelenül legjelentősebb teljesítménye Hervay lírájában a *Zuhanások* (1977) c. oratorikus, nagy vers. A költemény alaprétégét egy sze-relmi helyzet érzései képzik meg: „Lélegzetemben alszom el”; „Szájad szélét hor-zsolja leheletem”; „Tenyeredbe zuhanok. / Alvadt hajam / arcodon végigcsorog”. Az együvé tartozás, a „lelki kapocs”, a mindennemű lelki-szellemi cselekedet alapja a kettős szubjektivitás egyéni lélekhatárt meghosszabbító, kitágító ereje: „Egy mondat, / amit ketten írunk, / és nem tudnád se te nélkülem, / se én nélkü-led”. A tekintetet telíti a másik látványa — „Egymás szemébe költözünk” —, a szem többé nem néz, hanem belső érzéseinek tükrét látja. Szeme elé köd borul, mely eltávolítja a tekintetet a világtól, mert a nézés önmagába vonul vissza, de immár a másik látványától, belső látomásától feltöltve. Ezért marad meg az ősz-szekötő szál az eltávolodásokkor is, mert hiszen a másik látványa nem külső, hanem belső kép, amit állandóan hordozunk. Mosoly és mozdulatlanság, külső tettek és belső érzelmek tökéletes változatossággal, s így az érzést állandóan megújító energiával vannak jelen s keverednek.

A szerelmi érzéshullámozások érzékeltetésére épül rá a külső, felszíni életkö-rülményeket szemléltető réteg; persze átszíneződve, lelki tartalmakat befolyáso-ló hatalommá átlényegítve.

Az emlékekkel, álmokkal, jövőbe tekintéssel teli képsorokban ott bujkál a személyiség történelmi idegállapotokat felszívó törvényszerűsége, végül az ősz-szetartozást bizonyító „Mária-Jézus” képzet mitikus hangulatú, kölcsönös füg-gést és teherbírást, kereszthordozást sugalló vibrálása. Az elválaszthatatlanság kozmikus méreteket ölt („Veled lehetnék végtelen”, „Kiülsz fölém az égre”, „Csil-lagpor széken, asztalon”), s a szakadatlan élet-halál (intenzitás-megdermedés) váltakozásban végül is győz az új feltámadás, az újrakezdődő élet, a megújulás: „Semmi halál sem bír a szerelemmel, / minden medencét betölt a vér, / táplálja magzatainkat. / Holnap megint feltámadunk”.

A nőiség lételvéssége hatalmas próbát állt ki, amikor Hervay elvesztette volt férjét és kisfiát, Szilágyi Domokost és Attilát. A kettejük halálára írott rekviem a *Kettészelt madár* (1978).

E versekben előmlik a gyász-hangulat. A fájdalom szétroncsolja a pszichiku-mot, s így széttöri a verseket is, mozaikos jellegűvé teszi. Egy-egy kép, önállóan élő látomás villan fel, mint a kín belső tájainak a darabkája. Töredező, törekeny sorok és szemléleti formák, mozaikkockák jelentik a romba dőlt, csupa negatív, kilátástalan helyzetet: „fenn a fájdalom / lenn a létra”; „elütött életek / kiterítve

// szétpattant szemek / szemétben”; „szárazvillám / a szemekben // ostorcsapás / a föld ráncában // kifosztott karók / hajnalba hulltan”. Mindent az összeomlás, a változtathatatlanság feketesége színezi. Az emlékek, a mindennapi tárgyakhoz kötődő víziók teljesen a belső hangulat vetületeként funkcionálnak. Nem a fájdalomérzet lelki analízise vagy feltárása bomlik ki, hanem az egynemű döbbenet és iszonyodás jelenik meg az objektívált képi elemekben. Az érzés megmerevíti a lelket, állandó jelenné abszolutizálja az időt. A rögzült hangulat elemi intenzitása nem csökken, miképp a fájdalom sem. Kiút nincs, a passzív, cselekvésképtelen ember végső állapota ez. A megmaradás egyetlen lehetősége az elvesztettek őrzése a lélekben, a tekintetben, a mindhármójuk együvé tartozását megteremtő lelki állandóság állapota. Hervay rekviem-versei a fájdalom képi megfogalmazásával utóbbi líránk kiemelkedő alkotásai, tudósításai a szenvedés poklából. Olyan hangulati egységet teremtenek, amelyben szinte észrevétlenül mozognak a képek és szavak, emberi és lelki tájak, feloldódnak az atmoszférában, s így egyazon univerzum összehangolt részeseiként lélegeznek.

(1980)

2.

A kétségbeesés lírája reménykedés a szóban, de a reménytelenség igazságának megtudása is egyben. A megalkotott félelmetes szó kővé dermedti a tudást, az érzést viszont kárpótolja a titkos, lényegi, univerzális igazságok szférájának magasztos megtapasztaltatásával. A szerkesztett kimondás egyneműsíti és állandósítja az érzést, de olyan magabiztosságot vagy biztonságot is ad, amellyel már ismét el lehet viselni a fájdalmat, vagy legalább életben maradni.

A vers ekkor nem a szemlélet, hanem az érzés tárgya. Csak akkor van életbeli értelme, ha mint érzet osztja, darabolja, aprózza, ezzel csökkenti a homogén borzalmat. Ahogyan ostromolja a tömény iszonyatot a verset alkotó és a versből visszasugárzó érzés, úgy kívánja meg az egyre pontosabb kifejezést is. A görcsbe merevedett, ezzel tartós keretté, életvázzá is meszesedő keserűség statikus szerkezetének minden ízét körüljárja a szó, a költői kép. A képet az érzés szüli, a negatív érzelmek vizionárius belső tájképeket fakaszt. A széttört, zilált és kilátástalanul nyomorúságos lelki állapot csupa pusztulási képzetben nyilatkozik meg. A lelki katasztrófa-helyzet felborult és megsértett kozmoszról, gyilkosan kegyetlen emberi, társadalmi és történelmi szituációkról festet látomásokat. A darabjaira szakadt belső univerzum képei az érzésállapot kivetítői; a szubjektum belterében lejátszódó apokalipszis tökéletesen antropomorfizálja a külső látványt. A „nem kel fel többé a nap” általános feketeség-világa a befelé néző személyes kín totális víziója. A képet, a természeti formát a lélek tartalma telíti, az emberi gyötrelmek forrása hevíti át. Hervay korábbi lírájában több volt a metafizikai erejű vagy metafizikus kép, az objektív lírai elem, az olyan látomás, amely külső, titkos, transzcendens energiák jelenlétét sugározta. A metafizikus vagy ontologikus-tárgyi kép emberen kívüliséget is idéz, az érzelmi képet viszont a szubjektum — akár lelkileg messze kiterjesztett — határai zárják közre, az immanens emberi valóság keretei.

A képiség fölötti érzelmi eluralkodás a *Kettészelt madár* (1978) tört vallomásában, siratójában vált teljessé. Az összezúzott, halál-veszteségekkel sújtott személyiség a kései versekben (*Száműzött szívárvány*, 1980, *Lódenkabát Keleteurópa szegén*, 1983) mégis mintha újra tágabb világképet szervezne, erős szemléleti pillérekkel. Három fő érzetkör mentén rajzolódik ki e világlátás: a természeti-kozmikus, az egyedi emberi (lelki-testi) és a társadalmi-történelmi erőterek vonzásában. A képiség szféráit közös élmény alapozza: a tehetetlen szomorúság, a lefojtott kiszolgáltatottság, a sérelmek alatti vergődés lelki háttérhelyzete. A létezés érzelmi lehetőségeinek a széléről a világ összeomlása és zuhanása örök jelen időnek tetszik. A folyamatos szétmorzsolódás igéi, a reszkető lélek, az ostorcsattogásos történelem és a csend-zúgásos, vért szívárogtató egek végtelen, azonos ritmusú történései a rémisztő, időtlen állandóság jelentését hordozzák. A fájdalom pulzáló örökkévalóságából nincs kikökenés, ami mozdulás, az csak a kín — energikus negatív cselekvésképzetű igékkal kifejezett — fokozódása. A vonagló univerzumba csak bele-belehasít a lüktetve erősbödő gyötrelmem.

A „folyóba fulladt csillagok”, a nap, mely „faltól falig tántorog”, a „vérpecsés” hó, a „meggyötört göröngyök” és a többi ijesztő, fagyott, elkárhozott valóság rész mind ugyanúgy szenved, mint az emberi természet; az elemi szenvedés vonja össze az emberi-testi mikro- és a makrokozmosz szféráit, ekként lehetnek „földrengések bőrünk alatt” vagy „arcok felszaggatott útjai”. A testi rettenetet elsősorban a végsőkéig kifosztott, lecsupaszított testrészek előtululó képei sugallják: a koponya, a csont, a homlok, a vér. De a bánatalom szétgyűrűzik a halántéktól a kézizig, a felsebzett szájtól a kivert szemig is.

A kép, a metafora részletezi, sugározza, kivetíti a fenomént, a szenvedés érzéki állapotait, okait szintén nem gondolatilag sejtetve. Hanem megélve és megéltetve azokat, s nyomósítva a létezés minden lényegi rétegét átható hatalmukat. Az egzisztenciális sorsélmények: a halálrémület, az elmúlásveszély, a magányba vetettség végzetei mellett a leghatározottabban élt valóság a történelem általi veretés. Az abszolúthoz közelítő lelki beállítottság a mindegyre igazolódó félelem, a léthelyzet pedig a gyilkolás, öldöklés ezernyi változatával megsemmisített személyiség szituációja. Egyén és pusztító történelem tragikus ütközésének egyetemes — megjelenési formáiban érzékletes-konkrét, jelentésében absztrakt-kiterjesztett — víziója az emberi megalázottság fokozhatatlan totalitását mutatja: „bombatölcsérbe zuhantál csupaszon / szögesdróttal kivert ég fölötted / örökös éjszaka naptalan / testeden törmelék téglaroncs... tiéd itt minden fájdalom.” A lemészárolt, háborúba hajtott, kivégzett, megtiport, széttépett, agyonlőtt ember a humánus minőségének általános elbomlását demonstrálja. A megfellebbezhetetlen kiszolgáltatottság és védtelenség a torz társadalmi konstitúcióba zárt egyén konkrét sérelmeit sűríti és emeli általános érvényű sorslátomássá. A szörnyűséges kisémmizettség, közösségtől-hazától való elidegenítettség, hatalmi erőszaknak való áldozatul vettetés, egyéni-emberi tartalmaktól való megfosztottság számtalan arculata sötétlik elő a „feljelentés”, a „lehallgatás”, „idomítás”, „hazátlan két hazában” fogalmi mögöl. A kényszerített ünnepléstől az elemi szabadság bilincsbe veréséig sorjáznak a képek, evokálva a tehetetlenség nyomasztó hangulatát: „az ajtónállók felügyelnek / lesik ki figyel ki tapsol”; „a közösség köldökzsinórjáról / lemetszettek bennünket sorba”.

E kavargó képzetvilág különböző elemeinek verssoronkénti lüktetése a megtörtség és szétszabdaltság érzetét növeli, s ahogy a képek, alliterációk hullámvérése a zokogás ritmusát idézi, úgy sugározza ez a képsor a végeérhetetlenség rezignációját is. Kiúttalan létet egyenértékű víziók lekerekítetlen, szürrealisztikus variációtömege jelezhet — nincsenek is egészében kiemelkedő egyes versek itt már. A litánia törvénye szerint persze formált szerkezetekké tömbösödnek az egyes részek — a versek —, végül, néhol talán valami heroikus pesszimizmust is meghaladó panteisztikus atmoszférába torkollva, némi hangsúllyal zárva az öntanúsítást. Ha a fájdalom a személyiséggé összeálló embert fokozottan roncsolja, a szétoldódás talán enyhít rajta; a halál immár túlléphető, a lelkiismeret éneke folytatódik, a feltámadás a folyamatosság természetébe vetett bizodalomban sejlik föl: „meggyaláztak névtelenül / hát leszek névtelen / tövisháti megesett néma / gyermekláncfűpehely”; „holtom után már senki sem / ítélni halálra / élek köztek örökös / útjelző bádogtábla.”

Kései verseivel Hervay Gizella a vizionárius szubjektív élménylira olyan magaslataira jutott, ahol megrendítően összegződik sors és keserű létélmény, történelemkép és közérzet, látomás és végső tapasztalat az alig befolyásolható létezési törvényekről.

(1983)

3.

Hervay Gizella
1934–1982

Szivárvány havasán felnőtt rozmaringszál, szivárvány havasáról zuhanók sikoltanak. Nincs hová bujdosni, nincs miért szenvedni, csak a halál vált meg a kínoktól örökre. Újra társa lenni a hamarabb távozónak, Szilágyi Domokosnak, akit az imént az emberarcú végtelen világmodelljét megteremtőnek nevezett, s a végzet áldozata fiúnak, Attilának. Árván síró emlékezettel hányszor hívta szerettei holt-szavát, ki most maga is lett a csend lakója, földnek álmodója. Fekete menyasszonyokkal indult el ő is harangszóra, ha egyszer nekünk a legszebbik estét fekete gyászra festették. Ha egyszer nem szállhat fel többé hajnalmadár, s száműzetett a szivárvány, mert kettészelt, csonka már az a madár, s néma a remény, hideg a kozmosz: csak a megváltatlan létezés temetői odvai dagadnak. Mert jaj, fázik a szív és dermedt az ég, ha hiába a szellem, mely inkább lesz az életnek pusztító hatalmása, mint a fájdalomnak gyógyító ura.

Csontig lefagyott hát a vágy s a hit, mely két évtizede még egy nemzedék fiatal örömét szolgált. A harmónia pillanatait felemésztette az idő; keserűség, képtelenség, majd a tragikum védtelen tudata költözött a lélekbe. Hogyan is ne iszonyodna az értelem, amikor csálnak a történelem nevében, s hazug falánkok játékvá válik az eszme? Mert mire való az ígéret, ha immár tántorgó naptól, halálra szánt holdtól és szögesdrótra tűzött csillagoktól riad a szem a sorsverte, balladás-fejű Erdélyben? S amikor a sebzett táj rettenetétől fuldokolva a jajkiáltás is tómondatokká zsugorodik, a személyes egzisztencia világot jelentő gyökereit tépi ki a könyörtelen végzet. A velőket rendítő gyötrelme a passió legke-

gyetlenebb stációit kíséri. A kiszolgáltatott menekvéssel ország-világ lett hazája, s két hazában is a hontalanság réme az övé.

Egyszál egyedül a lét partján az utolsó fogódzó a költészet. Hatalmas arányokban teljesednek ki ekkor az egyetemes veszteség és sérülés apokaliptikus víziói. A belső látásban a borzalom-élmény világra kivetített hangulatai telítik a szürrealisztikus képzetek kavargását — mint a tiszta népi képzelet érzelmi látomásosságában. Feketedik a természet és vonaglik a kozmosz, kiszikkad a folyó és átllyukad a mennybolt az enyhítetlen kint viselő lelki univerzumban. Vértől, csonttól, koponyáktól ijed a kétségbeesett tekintet. De a szörnyű látványok rengetegét nemcsak az egyéni katasztrófa vérzi át, hanem a történelmi és társadalmi gyalázatok örökérvényűsége is. Az öldöklő pusztítás, a hatalmi, gyilkoló mámor, a háborús, kivégzéses, börtönrácsos história bűnei szabdalják az emberi embert. S ahol félelem van és ájulás, hallgatás és lehallgatás, ott idegen lesz egymástól élet és eszmény, lélek és közösség, nemzet és gondolat. Mit ér így, a bensőség, a szeretet s a szellem vigasza nélküli létezés, s miért, hogy szakaszos a történelem, ha tragikus végigzagságai mindig ugyanazok? Mert a lényegi történelem feltöretlen marad, mint a megoldatlan lét, amelyből a kiszakadt elme csak a kozmikus magányra s a tehetetlenségre döbben. S a földi brutalitás ezernyi arcának képi zuhataga a torokszorító zokogás ritmusára lüktet.

S aztán győz a legutolsó szabadság, az evilági poklot semmissé oldó, a koronátövises Krisztus keresztjén beteljesülő és a Mária ölébe hulló örök törvény. Az egységes szenvedés túlnőtt már a kimondás művészetén, a forma erején is. Két-rét hajlott az egeken a bánata annak, kinek szívét, íme, most ketté is hasította.

A hiányában annyiszor elsiratott feltámadás reménysége legyen véle mind-örökre.

Kiadványaink

2019-ben megjelent

P. Buzogány Árpád

Rafi Lajos
relatív városa

A Gyergyószárhegyen élt költőről kevesen tudják, hogy csatornakészítésből tartotta el a családját, miközben olyan, az átlagolvasó számára is elemi erejű, nyelvi megformáltságú verseket közölt, amelyek méltán hívják fel a figyelmet rá. *A relatív város* című versről vélhető, hogy Gyergyószentmiklós légkörének elvont, de legalábbis tömör kifejeződése. Ugyanis Rafi ott járt középiskolában, ott szerezte meg az érettségi diplomát. Ennek ellenére (vagy éppen ezért?) az indító mondat zavart hangulatot kelt(het) az olvasóban is — mert milyen lehet a földhöz vert játék? Összetört, darabokban lévő, esetleg tönkrement. Milyen szemléletesen fogalmaz Rafi! A második mondata kevésbé elképzelhető, legalábbis képileg, hiszen milyen lehet az a múlt, ami megfordíthatatlan? Első kézből a mai kritikus képzavarnak mondaná, és félretenné az egész verset. Akár további olvasás nélkül is. Na de ha a kisváros ismerős főtéri arculatát, a színe hagyott és megkopott, egykor méltóságteljes épületeket képzeljük magunk elé, akkor érthetőbb, miért járhat le a múlt. Mert eddig tartott a hatása, sugárzása — magyarázhatjuk magunkban a szerzőt. Tényleg a múlt ilyen képét idézi a következő mondat is.

Tehát ha belesüppedt a múltba, vagy: közömbösségbe, kisszerűségbe egy kisváros, akkor jelenkori mezővárosaink napjairól van szó. Vagy éppen nincs szó. Az orosz novellisták és regényírók írásaiból kisugárzó végtelenségérzetet Rafinál is megtapasztalhatjuk. Sosem tudom, mi hiányzik belőle — fogalmazza meg, majd abszurdnak, esetleg groteszknak nevezhető képeket villant fel.

A relatív szó jelentése, az idegen szavak szótára szerint: viszonylagos, más-hoz viszonyított, feltételes, függő, illetve bizonytalan, nehezen meghatározható. Ez esetben talán a második jelentést érezhetjük találónak e versre. Otthonos is az ember e városban, mégis valami kellene még, valami hiányzik — majd a személyes érzés, panasz ömlik papírra, éppen az idő telésével, megállíthatatlan múlásával kapcsolatosan (ránckok a kedves szeme alatt). A befejező mondat pedig messzire mutat: valami olyan mély megértésre a világ irányába, amiben elfér a saját fájdalom meg az azzal való kibékülés is.

Szokatlan szókapcsolat (a gyász zamata), illetve kép marad az olvasóban. Ha a napot a füst törli, ugyan mi vigasz várhat a gyással telt emberre?

A vers egyszerűsége nyelvi megformáltságából és képeinek milyenségéből is fakad. Annak ellenére, hogy nagyon bonyolult — ember és világ, én és környezete, emberi életünk parányisága és az időtlenség — viszonyok írták le Rafival ezeket a sorokat.

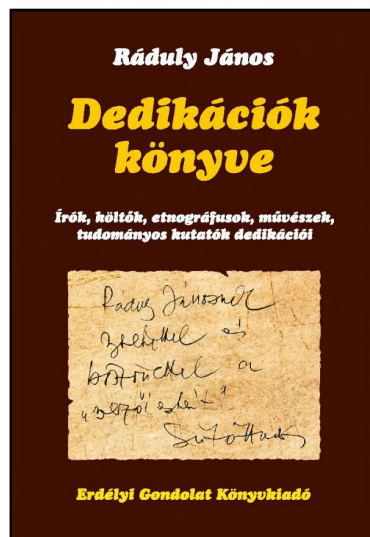
Rafi Lajos

A relatív város

Olyan e város, mint egy földhöz vert
játék.
Megfordíthatatlan múltja lejárt.
Csak a kövek beszélnek róla.
Sosem tudom, mi hiányzik belőle.
Tény és megállapítás között gyalogolok
benne, mint mindig.
Mintha mindenik ember munkába
siető harangozó volna, s hóna alól
elejt egy tányért.
A pogány sorsra haragszom így:
miért kellett szerelmem szeme alá
ráncokat rakni?
Hörpintem a gyász zamatát s nézem
a messzi Napot:
két kézzel törli a füst.

Kiadványaink

2019-ben megjelent

Anyanyelvünk épségéért

Málnási Ferenc

Erdélyi anyanyelvoktatás — irodalmunk tükrében XXXIX.

Romániai/erdélyi magyar irodalmunk oktatása (I.)

Romániai magyar irodalomról 1918 óta beszélhetünk. Az 1918. december 1-jei, gyulafehérvári román nemzeti gyűlés határozata, illetve az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés nyomán megindult önálló fejlődés után. A polgári Romániában adott keretek között nemzeti közösségünknek sikerült önálló művészeti, művelődési és tudományos intézményeket létrehoznia és működtetnie, sikerült — döntő módon az egyházakra támaszkodva — anyanyelvű elemi és középiskola-hálózatát — láttuk, hogyan, milyen nehézségek árán. Irodalomtörténetünk erről a szakaszaról ma már szinte teljes, részletes képet adhatunk át diákjainknak. Sajátos arculatát is meghatározhatjuk: Földrajzi hazája Románia, regionális központokkal, ahol az irodalmi tevékenység változatlanul magyar nyelvű, a klasszikus magyar irodalmi hagyományokhoz kötődik, s természetesen a kortárs román irodalomhoz is, a román szellemi értékek magyarra fordításával. Tudatosan vállalta a *híd-szerepet*, vállalta és teljesítette a két nép történelmének nehéz időszakaiban is, amikor a két országban uralomra kerültek az ellenséges érzület szításával remélték szolgálni önös érdekeiket. S vállalta a világháború után is, amikor a „nemzeti homogenizációt” céljául kitűző diktatúra egyrészt szinte légmentesen elzárta a magyar irodalom egészétől, másrészt pedig „magyar nyelvű román irodalom” próbálta sorvasztani. Nemzeti közösségünk legjobbjai — nem csupán irodalmárai —, vállalták irodalmunkat, anyanyelvünk magyarságát, mindazt, ami az anyanyelv, a szellemi örökség közösségéből következett, a sok évszázados közös sorsot és harcot a közös szülőföldön minden itt lakó néppel, nemzeti közösséggel.

Az első idők dermedtsége, politikai passzivitása után fordulatot jelentett egy röpirat: *Kiáltó szó Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros magyarságához* (1921. január 23.), amelyet *Kós Károly* (1883–1977), *Zágoni István* (1887–1959) és *Paál Árpád* (1880–1944) írtak alá. A nemzetiségi sorskérdés romantikus pártosza sokszor engem is (s talán diákjaimat is) elkapott, amikor részleteket olvastam fel ebből a röpiratból az osztályban: „Valamikor aláírtak valamit, valahol megalkudtak valamit, valahol elosztottak valamit; valahol egy nyitott ajtót becsaptak, hogy legyen az zárva örökre... Le kell vonnunk a tanulságot, szembe kell néznünk a kérlelhetetlen rideg valósággal, és nem szabad ámítanunk magunkat. Dolgoznunk kell, ha élni akarunk, és akarunk élni, tehát dolgozni fo-

---

gunk... A régi Magyarország nincs többé számunkra; de Erdély, Ardeal, Siebenbürgen, Transsylvania, vagy bármi nyelven nevezte és nevezi a világ: fel-támadt és van... A fundamentum, amire nyugodt lelkiismerettel és bízó lélekkel építhetünk: kétmillió magyar, külön erdélyi öntudattal, önálló kultúrával, önér-zettel.. Kétmillió magyarra, mint fundamentumra akarjuk felépíteni az új kere-tek közt nemzeti autonómiánkat, melynek egy részét saját szabad elhatározás-ból ígéri nekünk a Románia szentesített törvénye: a gyulafehérvári határozat, más részét megszerzi egyfelől akaratumk és erőnk, másfelől Románia józan belá-tása. Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára.” (Pomogáts Béla, 2008. 427.)

1921 májusában a sztánai „varjúvárba” húzódott Kós Károly és néhány kalotaszegi értelmiségi felhívást intézett Kalotaszeg népéhez: „Szólunk hozzátok Kalotaszeg harmincezernyi magyar népe és felszólítunk: állj fel, sorakozz teljes számmal a zászló alá, melyet kibontottunk. Harcolni akarunk az alkotmányban biztosított jogainkért, harcolni akarunk nyelvünk, vallásunk és kultúránkért, harcolni akarunk földünkért, vagyonunkért, boldogulásunkért.” (Pomogáts Béla, 2008. 61.)

A politikai pártok (Erdélyi Néppárt, Magyar Szövetség, Magyar Dolgozók Országos Szövetsége, Magyar Népközösség) mellett nemzeti közösségünk kultúrájában az irodalom jut központi szerephez, „a szellemi élet mindenese” (Németh László) volt. A legelső folyóiratok és írói tömörülések ezekben az években egy-egy korábbi vidéki irodalmi központban jelentkeztek, s onnan próbálták tömöríteni az írókat, tollforgatókat. A nemzetiségi fejlődés első öt esztendejében 330 lap és folyóirat indult, 18 napilap és 54 hetilap jelent meg. Az egyházak 35 lapot adtak ki (Pomogáts Béla, 2008. 68.). Nagyváradon Tabéry Géza *Magyar Szó* (1919), Zsolt Béla *Tavaszi* (1919), Marosvásárhelyen Osvát Kálmán *Zord Idő* (1919), Kolozsváron *Napkelet* (1920), Reményik Sándor *Pásztortűz* (1921), Dienes László *Korunk* (1926), Aradon Franyó Zoltán *Genius* (1924), *Új Genius* (1925), Szántó György *Periszkóp* (1925) címen jelentettek meg folyóiratot. A napi igények kielégítésén túlmenő irodalmi-művelődési hivatás betöltésére vállalkozott két kolozsvári napilap, az *Ellenzék* és a *Keleti Újság*, munkatársainak sorában a korszak minden számottevő írója, költője, publicistája szerepelt. Jelentős kolozsvári irodalmi lap volt az 1921-ben indult *Vasárnap* (később *Vasárnapi Újság*), a Kós Károly, Szentimrei Jenő és elvbarátaik által alapított Kaláka-csoport íróit tömörítette, főszerkesztője *Benedek Elek* (1859–1929) volt. Az új olvasónemzedék nevelését Benedek Elek a legfiatalabbakon akarta kezdeni: gyermeklapja, a *Cimbora* (1922–1929), a romániai magyar gyermekirodalom alapjait vetette meg. A mindenki által becsült és szeretett „Elek apó”, a *Magyar mese- és mondavilág* (1894–96), a *Székelyföldi mondák és mesék* (1899), valamint a világ legszebb meséit kötetekbe gyűjtő *Kék, Piros, Arany és Ezüst mese-könyv* (1911–14) szerzője — nemcsak mesemondóként szólalt meg, hanem közíróként is hirdette a néphűség és az együttélő népek testvérisége eszméjét. Ma is érvényes intése, tanácsa: „Az ország nyelvét meg kell tanulnotok, édesanyátok nyelvét nem szabad elfelednetek!”

Kós Károly és mások véleménye alapján már az első években megfogalmazódtak azok az elvek, amelyek a romániai magyarság, nemzeti közösségünk új történelmi helyzetében az irodalom feladatait kívánták kijelölni. Úgy gondolom,

hogy ezek az elvek anyanyelvoktatásukra is kihatással voltak, vannak. A *transzilvanizmusra* gondolok. Amelynek talán első megfogalmazását *Ady Endrétől* kapjuk: „Erdély volt mindig, Transsylvania, Erdőelve... Erdély állam volt. Innen indul meg magyarok rajzása már előbb nyugati scholákra...” (Ady Endre, 1905., Pomogáts Béla, 2008. 422.) Kós Károly szerint: „Valamikor egy magyar kultuszminiszter bizalmas rendeletet adott ki az iskolák számára. A rendelet egyszerű és érthető volt: „Erdély” fogalmának helyettesítésére ezentúl földrajzi vonatkozásban „*délkeleti felföld*”, politikai vonatkozásban „*Királyhágón túli ke- rület*” meghatározás szolgáljon... Mi pedig nemcsak reméljük, de hisszük is, hogy Erdély *van* a szellemi élet minden vonatkozásában. Az erdélyi embert minden vonatkozásban determinálja ez a föld, melynek nem ok nélkül van kü- lön való, egyéni múltja a história bizonyítása szerint... Akaratunkon kívül való okok következtében tíz esztendő óta termelni kényszerülünk és hogy az erdélyi föld ugyanabból a magból kinőtt fán *más* gyümölcsöt nevel, mint a magyaror- szági (helyesebben budapesti) föld.” (*Erdélyi Helikon*, 1928. 55-58.) Kós Károly- nak 1934-ben írt véleményét idézve magyarítottuk a *transzilvanizmus* fogalmát: „Erdély geográfiai szempontból: egység, mert hegyláncok által élesen határolt felföld... Erdélynek ez a zárt és magas fekvése gazdaságilag is egyéniséggé pre- destinálják ezt a földet. A história azt bizonyítja, hogy Erdély olyan küszöbökő Európa kelete és nyugata között, melyen a nyugatról keletre, avagy keletről nyugatra hullámzó minden kulturális áramlat akarva, nem akarva megbotlott és a botlás közben valamijét el kellett itt hullatnia. Időtlen idők óta népek és hi- tek, fajok és kultúrák keveredő helye ez a föld. Ezer esztendő alatt Erdély föld- jén megtörténik az a gyönyörű csuda, hogy a három nép és három kultúra éli életét úgy egymás mellett, illetve egymás között, hogy mindhárom megőrzi — mert megőrizheti — a maga külön való egyéniségét, de emellett közös és minden környező idegen és rokon néptől és kultúrától elütő karaktert is veszen fel... Ezer esztendő alatt Erdély földjén egyik nép sem tudta és nem is akarta a mási- kat a maga képére átformálni. És ha megmaradt a román románnak, a szász németnek és a magyar és székely magyarnak, de egymástól való különbözőségük mellett jellemzi őket és minden kulturális megnyilatkozásukat az a közös- ség is, a közös sors, az étellel való közös küzdelmek közös formái determináltak. Ez a megnyilvánuló közösség, éppen az a speciális erdélyi psziché, amit egyik erdélyi népnek Erdély határain kívül való nemzettestvére sem értett és érthe- tett meg soha.” (Pomogáts Béla, 2008. 463-465.) 1937-ből újra Kós Károly idéz- hetjük: „a *transzilvanizmus bizony nem előre kitalált jelszó*, hanem tradíció, tör- ténelmi tudat, akarat, reménység és mindenekfelett szilárd, megingathatatlan — hit. Hite annak, hogy a mi hazánk — Erdély. A mi földünk, a mi gyökerünk, a mi kikerülhetetlen sorsunk, melyet nem mi választottunk, hanem amibe bele- ültetett és beleparancsolt az Úristen, bizonyára nem ok nélkül. Mi hiszünk ab- ban, hogy az életünk: rendeltetés, melyet szolgálunk kell cselekedettel, művé- szetünkkel is” (*Erdélyi Helikon*, 1937. 766. Pomogáts Béla, 2008. 532.). A kérdés teljesebb megvilágításához Kuncz Aladár véleményét is el szoktam olvasni diák- jaimnak: „...bensőséges közösségben élünk a földdel, ahol születtünk, s ahová sorsunk köt. És ha ez a föld megmaradt, szikláinknak és hegyeinknek építmé- nyeiben semmi sem változott, ha vizeink tovább folynak, erdőink tovább zúg- nak..., akkor nekünk is tovább kell élnünk, mert ez a föld és mi egyek vagyunk.

A vihar elmúlt, a nap sugarai áttörnek a felhőkön. Fáink lombzatát megtépheték az elemi erők, de íme megint emelt fővel néznek az új nap elé. Igéző, megnyugtató, ősi kép... És megszólalnak az énekes madarak.” (*Nyugat*, 1928. II. 501-508., Pomogáts Béla, 2008. 481.) *Kacsó Sándor* is vallja, hogy „Erdély valóban a három nép és sok felekezet földje. Ez valóság akkor is, ha nincsen benne semmi értékelés. Ennek a három népnek és sok felekezetnek együtt kellett élnie és együtt kell élnie, ha akar, ha nem...” Történelmi példákkal igazolja, hogy az erdélyi népnek mindig volt elég oka keserűségében megkeresni a másik nép hasonló keserűségét is... A hatalomváltás utáni időkről szólva kiemeli, hogy az erdélyi gondolatról megfeledkeztek, pedig „az erdélyiség képlete az emberi előrehaladás gondolatának... A legalkalmasabb működési helyet abban az erdélyi lombikban találta meg, ahol hátrom — vegyülékké lenni nem hajlamos — népmemzetet kell békés egyetértésre, együttélésre szoktatnia... Az erdélyi lombikban az emberiség jövőjének békéjének egyik nagy és szép kísérlete folyik.” (*Erdélyi Helikon*, 1938. 35., Pomogáts Béla, 2008. 543.)

A kezdeti irodalmi szervezkedésekben, a transzilvanizmus körüli vitákban már ott rejtőzött a felismerés, hogy szükség van/lenne egy „a romániai magyar irodalom egészét tömörítő irodalmi csoportosulásra”. 1924-ben megszületett az *Erdélyi Szépmíves Céh* tömörülés (*Kós Károly, Ligeti Ernő, Nyirő József, Paál Árpád*), amely 1944-ig színvonalas eredeti műveket adott ki, közel 50 író 140 alkotását. Az erőket tömörítő irodalmi csoportosulás, a *Helikon írói munkaközösség* megalakítására 1926 nyarán, *Kemény János* (1903–1971) marosvécsi kastélyában került sor. A kitűzött célok: 1. népnevelés, 2. szabad kritika, 3. a román, az erdélyi német és a magyar irodalom kölcsönös megismertetése, 4. könyvkiadó vállalkozás, 5. a színjátszás felkarolása, 6. irodalmi társaságok együttműködése. A célok között az első helyre a népnevelés került, ezt minden bizonyára az anyanyelvi oktatásra is értették, s a színjátszás felkarolása szintén az anyanyelvi oktatás felkarolását jelentette. A munkaközösség évente találkozott Marosvécsen, az első találkozón *Áprily Lajos, Kós Károly, Nyirő József, Gyallay Domokos, Molter Károly, Bartalis János, Kuncz Aladár, Kádár Imre, Tabéry Géza, Reményik Sándor, Hunyadi Sándor, Szentimrei Jenő, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Berde Mária, Gulácsy Irén, Kemény János, Szabó Mária, Bánffy Miklós, Olosz Lajos, Kacsó Sándor, Finta Zoltán, Kovács László és Tamási Áron* vettek részt.

Mivel a bukaresti oktatás- és tudománypolitika nem kedvezett az anyanyelv-oktatásnak, a tudományos kutatómunkának, az irodalmi társaságoknak, az 1859-ben megalakult Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, s a fiatal Erdélyi Szépmíves Céhnek kellett támogatni erdélyi iskolahálózatunkat, anyanyelvoktatásunkat. A kisebbségi kérdés újra és újra fölmerült, mert „a kisebbségi kérdés — kérdés maradt”, szögezte le *Spectator* (*Krenner Miklós*) (*Erdélyi Helikon*, 1929. I. 23.). „A kisebbségek helyzetének mindenütt egyformán jónak kellene lennie, és ehelyett hármassal összehasonlításban is három fokozatot mutat, de a legkedvezőbb Celsiuson is az előírt mérce alatt. A békeszerződések egyik súlyos feltétele megoldatlan maradt. De ezzel a béke asztalának egyik lába is rövidebb lett, és nem lehet mellette nyugodtan ülni, sőt a felbillenés állandó veszedelme fenyeget.” (Pomogáts Béla, 2008. 472.)

Berde Mária Vallani és vállalni című cikkével meg is fogalmazta a kérdést: „Hol vannak a kisebbségek életét kifejező irodalmi alkotások? Minek az avar

alatti cserkészés, mikor rakásban rothad el a friss (és a maga mivoltában később soha meg nem írható) regénytárgy mindennapi életútunk két oldalán...” (*Erdélyi Helikon*, 1929. 623., Pomogáts Béla, 2008. 507-510.) A kialakult vita frissítően hatott irodalmi életünkre, számos jelentős mű születését segítette elő.

Szintén a kisebbségi kérdéssel, a kisebbségi sorsban élő nemzeti közösségünk életével kapcsolatos az a vita is, amelyet *Makkai Sándor Nem lehet* című cikke indított el, benne többek között az anyanyelvi kultúra fejlődése szempontjából is — „egyetlen kultúra sem fejlődhet és gyarapodhat, ha elvágják azoktól a feltételektől, amelyek éltetik...” — kijelentette, hogy a kisebbségi kérdés megoldhatatlan, „nem tudom elképzelni a kisebbségi létnek semmiféle emberhez méltó elrendezését, mert magát a kisebbségi kategóriát tartom emberhez méltatlannak és lelkileg lehetetlennek, lefokozott életformák között hosszú időnkig el lehet tengődni, de nem lehet fejlődőképes nemzeti életet élni... A kisebbségi sors erkölcsi lehetetlenség.” (*Láthatár*, 1937. 2. 49-53., Pomogáts Béla, 2008. 543.) Makkai Sándor tanulmányára *Reményik Sándor* válaszolt, az itt maradt magyarok nevében, s mondandója ma is érvényes, mert Reményik Sándor kérdése ma is aktuális lehet: „... vajon nem kísérti-e őt is nap-nap után ez a sötét szó: nem lehet? Vajon nem kell-e erőszakkal visszafojtania szakadatlanul? Mi elhatározottak vagyunk, hogy az utolsó csepp vérünkig megmaradunk szülőföldünkön, s megmaradunk a kisebbségi életkategóriában, a kisebbségi önvédelem jogos útjait keresve..., mi ma is nőni vagyunk képesek, mint ama bizonyos pálma a súly s a kő alatt. Hisszük, hogy állandó belmisszióval önmagunk között s a lélek végtelen lehetőségeivel a hátunk mögött, a lélekbe való visszavonulás végtelen útjában bízva egyszer majd nyilvánvalóan is otthonra találunk a minket körülvevő népek között. Az élet minden körülmények ellenére is nem pusztá valóság, hanem megvalósítandó minőség, nemcsak lehetőség, hanem követelmény, nemcsak adottság, hanem kategorikus imperatívusz. Az erkölcsi törvény mint magyar követelmény bennünk. A transzylván csillagok pedig felettünk. És semmi más. Nekünk lehet — mert kell” (*Ellenzék*, 1937. február 17. Pomogáts Béla, 2008. 548.) Makkai Sándor és Reményik Sándor érveit ma is el lehet utasítani, el lehet fogadni. Diákjaimmal sokszor megbeszéltük a mellette és az ellene szóló érveket, s rájuk bízom, hogy kinek az érveit fogadják el. Sajnos megtörtént, hogy nem a Reményik Sándor „Nekünk lehet — mert kell” érvét, amit magam is vallok, fogadták el, de a szülők döntöttek — a kivándorlás mellett

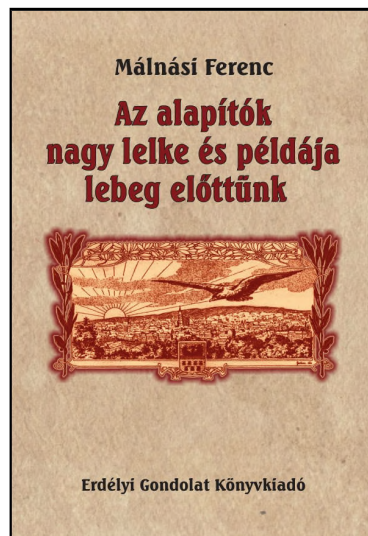
Tamási Áron Cselekvő ifjúság című cikksorozatában (*Brassói Lapok*, 1936. április 5, 6, 10, 11., Pomogáts Béla, 2008. 584-590.) összefogásra szólította fel a romániai magyar ifjúság különböző világnézetű és társadalmi hovatartozású csoportosulásait (*Erdélyi Fiatalok*, *Hitel*, *MADOSZ*). Az eszmecsere gondolatát *Balogh Edgár* vetette fel, a felvidéki Sarlós-mozgalom példája nyomán egy demokratikus szellemi front megszervezését javasolva. A *Vásárhelyi Találkozó* előkészítő bizottságának — a találkozóznak is — *Tamási Áron* lett az elnöke, de ott volt a kommunista *Nagy István* és a szociáldemokrata *Jordáky Lajos* is. Az 1937. október 2-4. között lezajlott tanácskozás rendre számot vetett az erdélyi magyarság gazdasági, szociális, kulturális és erkölcsi állapotával és tapasztalataival, s a kialakított állásfoglalások kompromisszumos jellegűek voltak. Program-dokumentumot fogadtak el, *Hitvallás*. A *Vásárhelyi Találkozó záróhatározata* címen. (*Virrasztás*, Révai Kiadó, Budapest, 1943. 304.) Anyanyelvoktatá-

sunkra vonatkozó megállapításait idézzük: „Magyar életünk szellemi buzogásának forrásánál féltékenyen őröködünk s a *nemzetnevelést egyetemes magyar kisebbségi feladatnak tekintjük*, amelytől belső megújulásunk és fennmaradásunk függ. Megilletődéssel idézvén magunk elé népközösségünk, különösképpen egyházaink vezetőinek és munkásainak az anyanyelvi oktatás érdekében folytatott hősiességét, határozottan leszögezzük, hogy *az anyanyelvi oktatás jogát népünk számára mind alsó-, közép- és felsőfokon, mind a szakoktatás terén érvényesíteni kívánjuk*. Tiltakozunk iskoláinknak a törvényekben biztosított szabad működését gátló intézkedések ellen, és megállapítjuk minden magát magyarnak valló szülő jogát gyermekének magyar nyelvű iskoláztatásához. Követeljük a romániai magyarság adózásából felekezeti iskoláinkat jogosan megillető állami és községi segélyt. Megállapítjuk, hogy a nemzetnevelésnek első tényezője a család, éppen ezért szükségesnek tartjuk ennek a szerepnek a magyar családokban való tudatosítását. Mivel a meglévő magyar tannyelvű iskolák csak egy részét ölelhetik fel a magyar tanköteles ifjúságnak, egyfelől követeljük az állami iskolák magyartagozatainak tényleges felállítását s ott magyar tanerők alkalmazását, másfelől kívánjuk az iskolán kívüli népnevelés céltudatos intézményesítését. Szükségesnek tartjuk ifjúságunk ipari, kereskedelmi és gazdasági pályák felé való irányítását s ily természetű szakoktatás kiépítését s ugyanakkor hangsúlyozottan kívánatosnak tartjuk, hogy a népi rétegekből kikerülő tehetséges ifjak is minden segítséget megkapjanak arra, hogy megfelelő közép- és felsőfokú oktatásban részesüljenek” (Pomogáts Béla, 2008. 587.).

A már említett, korabeli oktatási törvények, rendelkezések azonban inkább meghatározták anyanyelvoktatásunkat, mint a fenti vélemények, követelések. S a világháború pedig nemcsak életeket oltott ki, a társadalmi, gazdasági károk mellett oktatásunk egészében is hatalmas károkat okozott.

Kiadványaink

2019-ben megjelent

P. Buzogány Árpád
Tél Udvarhelyszéken

Nagy ágak földig hajolnak,
lomha madár felrebben.
Égbe merednek a hegyek,
itt hull a hó legszebben,

apró völgyekben kis falvak
lapulnak, tornyuk magas.
Mégfagy a nap ég tetején —
adja hírül egy kakas.

Karácsonyról álmodtam

Álmomban csengő csendül,
megnyílnak nagy ajtók,
elkezd havazni s pompás,
nagy lovakat hajtók,

kályhákban pattogva ég
a tűz, bő illatú
kalács az asztalokon,
kinyitva a kapu,

sok lármás gyermek tódul,
a tornácra jönnek,
így osztjuk szét szikráit
ennek az örömnék.

Csönd virágzik

Ködöt okád a folyó,
nyálkás minden cserép,
estére elhúzódik,
nincs csóka, nincs veréb,

ember se jár az utcán,
csend ül a fák alatt,
december homlokán most
megázik a kalap.

Nincs magassága égnek,
rányomva a fedő,
ajkakon csönd virágzik,
mi észrevehető.

Kozma László

Az első napon

Sinkovits Imrének

Emlékszel-e az első napra
Amikor Petőfit szavalta
Valaki ott, a lépcsőn állva
És meglebbent nyitott kabátja.
Márciusi szelén az ősznek
Táncos hópelyhek kergetőztek.
Hitét a meghasadó csendben
Nem győzték le a seregek sem.
Esküszünk! Felfénylő szavakra,
Emlékszel-e az első napra?

Szavalóest

Szabó Andrásnak

Történelem, amely lehetne
Gördül fűszálra, levelekre,
Kibomlik rügyön és virágon
Magyarország, gyönyörű álom.

Szava a Halotti Beszédnek
Minekünk azt mondja: élet
A foszló pergamen-kötések —
Siralom volt az öröm-ének.

Hálaadás és könyörgések
Míves és aranyos kötések
Hová szóródott az a könyvtár
Mátyás király, kibem lapoztál?

Tenger-hullámok fehér fényén
Egy tompa sóhaj: — Édes néném!
Ki olvassa és ki lapozza
A sorsunkat ki csillagozza?
Ragyog a tenger tükrén szerte
Erdélyországnak tündérekertje.

Mert ott van, hullámokba rejtve
Balassi és Mikes szerelme.
Lehet, csak egy-egy lapját látod
Örök Ige a fény- meg árny-folt.

Történelem, amely lehetne
Amely tebenned teljesedne
Ami szétfoszlik, újra rajzold
És tiszta tűzzel gyújtja arcod.

Rajzolj arany iniciálét
Foszló s örök emberi szándék.
Egybefogja és nem esik szét
Szavalatod a könyv gerincét.

Munkácsy-kép, örök valóság
Festménybe hajlanak a rózsák.
És a rózsza, mely ég felé tör
Szívedbe hajlik a festményből.

Téli alma

Nagy Gáspárnak

„A háborult világból
mentem a kert-világot!”
Nagy Gáspár

Téli kertben piros almát
Szürke ködét átragyogja,
Hozza neked kicsi Móka:
Megtöri fagyok hatalmát.

Rálehel az ablakodra
Kis körben a fagy fölenged
Jégvirágok elperegnék
Kiláthatsz a csillagokra.

Így volt évszázadok óta
Zúzos fáink faggyal teltek
Hótól roskadtak a kertek
Szüretünket köd orozta.

Jégszakálla nőtt az ágnak
Szél törte a tavasz-fákat
De íme, a fagy felolvad
Tél királya térdre roskad.

Szívek húrján picic ének
Dala peng a cinegének.

Tollat borzol a reménynek
Kigyúlnak a tavasz-kékek.
Kertünkbe fut kicsi Móka
Ezer rügy egyszerre pattan
Kiviruló szép tavaszban.
Termést hoznak roskadozva:

Földig hajlanak az ágak.
Tréfa volt ez, csupán móka?
Szétfoszlik a rossz varázslat
Fölcsendül az öröm-nóta.
S téli kertben megérinted
Mert a dalod reményt hintett
A pirosuló almafákat.

És ahogy álmodban láttad
Vers-tüzedbe vonod őket
A téli szüretelőket
Melegén a tavasz-lángnak.
Lépted roppant csönd-világot
Még fakadnak gyöngyvirágok.

Ne a felejtést!

Fejfájás. Ami nyugtot ad
Hírdetnek pezsgő porokat.

Félresöpröm a patikát —
Akarom: fájjon a világ!

Az okot, ne a tünetet
Oltsál pusztító tüzeket.

Idegeimen, mint az áram
Úgy fusson át, hol jajgatás van.

Ne a felejtést, drogokat,
De bántson az Egy gondolat.

Ritmusa lelkedben sajog,
Szavald a Himnusz, Szózatot.

Míg adják-veszik a hazát
Bánkot és Tiborc panaszát.

Mely testvér-szivárványba fog:
Illyés-vers legyen otthonod.

Ne csillapítót, altatót:
Látást és hallást adjatok.

Oszoljon a lélek-homály
És gyógyulhasson, ami fáj.

Európa külvárosa

A külváros. Meghajlott vastraverzek
Roskadt ívű régi épület
Golyónyomok egy forradalomból
Amely láng volt, most sötét korom
Megtapad a repedt falakon
És a zápor könnyein aláfoly
Kivillanó téglá húsa gyászol.

Mert él e ház, bár úgy tűnik, halott
Elhagyták régen a lakók
Másutt remélve boldogabb jövőt
A Belvárosban, hol a fény örök
Villámlik a neon-kirakat —
E kopott házban, mely félig összedőlt
S „Életveszélyes” — ugyan ki marad?

A lépcsőházban a gerenda-dúc
Mentette még, ami menthető.
De a liftaknán a mélységbe hullsz
Nem fölfelé röpít a jövő.
Hogyan is állnak e falak —
Olvasod rajtuk a jelszavakat
S ami hordozta egykor
Miattuk nem lehet por.
Immár ők tartják össze
Mínium vérvöröse
S tudod: aki mázolta hajdan,
Mint ősi monda, itt nyugszik a falban.
Mert igen, aztán a tankok jöttek
Törött testünkön dübörögtek
Amíg hallgattál, Európa.
S a kávéház be nem csukott egy percre
Míg itt ömlött a vér adója.

Micsoda fény-játék sistergett!
És felzúgott az opera-gála
A végzet hősi áriája
Amíg a páholyból figyelted
S villant a szabadság csodája
És piros hajnal-permet hullott
Európa külvárosára.

Saitos Lajos

Mikor az öregemberek

Farkas Árpád verssorára

Mikor az öregemberek mosakodnak
az Annák és Zsuzsannák meg-meglesik őket
pedig még ők sem idősek csak öregecskék
de repülnek mint menyecskek s felhőt lépnek
mint fecskék a konyhából a kamrába
majd pitvaron át a répa- vagy krumpliföldekre
munkába vállukon kapával s a kapanyélen
kosárral a kosárban kenyérruhával benne
a minden-napiból az aznapival...

Mikor az öregemberek mosakodnak
a fehérség még egyszer utolszor
meglesi őket s szájuk elé tartott
kézzel elmormolnak egy imát
mondanak egy Miatyánkot
lelkükért — üdvükért

lelkiüdvükért.

Ha lesz feltámadás

Az álom — az álom tökéletes
Kinézek szobámból az ablakon
S látom egy éjszaka minden fát
Kivágtak a szomszédos malomudvarban
Oly világos lett hirtelen a táj
Mint amikor egy árnyas képre
Rávetítenek egy napfényest
Összemontázsolják s újra nőhet
A fű fa virág és meg kellett mutatnom
A csodát családomnak — álmomban...
Ha lesz feltámadás az is így történik
A temető kertekben majd...
A feltámadottak kiülnek a sírhantjukra
Mind-mind megannyian
Anyám apám nagyapám s az összes
Falumbeli rokon ismerős barát iskolatárs

És diskurálnak — várják hogy szeretteik
Menjenek és vigyék haza őket
Az ünnepi asztalhoz végre
Ami már megterítettett!

Szeret — nem szeret

Román Károly emlékének

Feltámadás után Krisztus
kezébe veszi fejdíszét —
koronáját:

Szeret-e engem Isten...?!
— számlálja a töviseket

Szeret — nem szeret, szeret —
nem szeret, szeret...

S visszakérdez:
Éli, éli, lám má sabáktáni?!

Bor és ecet

Ugyan mi
mámorítóbb
a bor vagy az ecet

a bortól eszeveszetten
megrészegülsz

az „ecet”
maga az emlékezet.

Hadnagy József

Tutajon

Tutajon élünk mi, magyarok,
szerencse, hogy van elég vizünk,
de sajnós, oly kevés a hitünk...
sohase lesz egy rendes hajónk...

Viharvert múlt vászonvitorlánk,
nincs hajógyomor, sem fedélzet,
iránytűnk ismeretlen végzet —
az égbolt sűrgetve ragyog ránk:

evezzünk, rothadnak a deszkák,
s nincs tartalékfa a hullámon!
Isten egy darabig még ellát,

s csóválja fejét, szinte látom,
mért nem építünk hatalmas bárkát,
legyőzni a fogyás óceánját?

Két élet egyszerre

Én nem fészbukozom, nem én!
közönségnek bőven elég
a tükörkép,
mit az élet állít elém.

Ezer szeplő és májfolt,
tévedések, bűnök
néznek vissza rám, mintha
körkörös tribünről.

Mintha gladiátor volnék,
ki önmagával gyakorolt;
s meg kell halni valamiképp,
amikor szólít a porond.

Két életem van egyszerre,
a tükör előtt s a tükörben,
és mind a kettő valódi —
nem vágyom dicsőbbre, különbre...

Elekes Ferenc

Elrajzolt angyalok

Tulajdonképpen jó életem volt nekem Bözödön. Az iskola közel volt a kocsmához, ahol laktam, s majdnem mindig azt tanítottam, amit akartam. Amikor nem volt kedvem semmihez, elővettem egy fehér papírt és rajzolgattam valamit reá. Húsvét előtt nyulakat és tojásokat rajzoltam. Csak úgy, a magam kedvtelésére. Egyszer egy tojásra a Dániel arcát is megmintáztam. Majdnem tökéletes lett a Dániel feje. Csak egy kicsit oválisabb, mint a valóságban, de ez a tojás formája miatt volt.

Törttem a fejem, miért hagyta el Dániel Bözödöt oly hirtelen, mi dolga lehet a világban. Sajnáltam ezt a Dánielt. Főleg azért, mert nem vette el Terézt. Pedig Terézből jó feleség lett volna. És rengeteg kompótot tett el télire. Szépen megve-tett ágy volt a szobájában, tele díszes párnákkal, s az üveges polcokon csillogtak a boros és pálinkás poharak.

Ennek a Teréznek még arra is gondja volt, hogy legalább havonta egyszer megkérdezze tőlem, hogy van Piroska, ír-e nékem levelet, s ha letelik ez az esz-tendő, mihez kezdek ebben az életben. Olykor csak annyit válaszoltam, hogy lesz valahogy, Teréz...

Karácsony táján angyalokat rajzoltam. Ha egy angyal jól sikerült, fölrajzol-tam egy nagy, havas fenyőfa tetejébe. Hogy jól láthassa a falut. Mert ha volt még hely a papíron, Bözödöt is oda tettem, alulra, legyen amit őrizzen ez az angyal. Játékból megpróbáltam a testes asszonyt is megkomponálni. De már a ru-házatanál megakadtam. Fekete legyen-e vagy fehér a ruházata. A feketét elve-tettem. Hogy néz ki egy fekete angyal? A fehér ruha sem állt jól rajta semmi-képpen. Viszonylag jól tudtam rajzolni, de ennek a testes asszonynak az arcát nem sikerült összeraknom. Legalább tíz arcképet készítettem róla. Tíz angyal-képet. Megnéztem őket többször, aztán megállapítottam, ezek mind elrajzolt angyalok. Összegyűrttem ezeket az elrajzolt angyalokat, s megcéloztam a papír-kosarat. Nem találtam el. Ott is hagytam őket, ahová estek.

Jött Teréz és fejét csóválva mondta, nagy a rendetlenség körülöttem. Mond-tam, nem körülöttem van rendetlenség, hanem énbennem, Teréz. Semmi formá-ja nincs az életemnek mostanában. És elrajzolom az angyalokat is. Azt mondja, akkor rajzoljak mértant. Mert a mértanban leginkább csak egyenes vonalak és körök vannak. Azokat nehéz elrajzolni. Jó ötletnek tartottam, amit Teréz mon-dott. Másnap szóltam a gyermekeknek, ma nem magasugrást, hanem mértant tanulunk. Amikor egy nagy léniával kiléptem a tanári szoba ajtaján, hát jó a testes asszony. Kérdi, hová igyekszem azzal a hatalmas léniával, mert a magas-ugráshoz eddig egy szimpla karót használtam. Mondom, ma mértan lesz, nem magasugrás. Mértan? — csodálkozott a testes asszony. Hát magának a képesí-tése nem a mértanra szól. Mondom, eléggé meggondolatlanul, hogy magasug-rásra sincs nekem semmiféle képesítesem, de ebből még baj nem lett soha. Na, akkor ha megengedi, bemennék én is arra a mértanra. És beült a leghátsó sor-ba.

Mondom a gyermekeknek, köszöntétek szépen a kedves vendéget, azért jött, mert ő is imádja a mértant. Kórusban köszöntek, jó napot kívánunk! Az órát azzal a bevezetéssel kezdtem, hogy vannak módszerek, amelyekkel az emberi okosságot is lehet mérni. De azok bonyolult módszerek. Inkább képzeljétek el egy tálat, amelyben az ételt szokta melegíteni anyátok. Ha abba a tálba nem ételt teszünk, hanem észet, akkor mit tartunk a kezünkben? Hát egy tál észet, mondta egy talpraesett gyermek. A legelső sorból. Ezért őt azonnal meg is dícsértem.

Fölírtam a táblára, hogy Thálész. Ez a talpraesett gyermek azonnal szólt, hogy nem jól tetszettem fölírni, mert véletlenül odakerült egy h-betű. Mondom, szándékosan tettem azt oda. Mert ez a Thálész egy nagyon nagy tudós volt és mi most éppen az ő tételét, vagyis megfigyelését fogjuk megtanulni.

Hosszú, egyenes vonalat húztam a krétával a táblára. Az egyenes vonal két végére két kicsi tornyot rajzoltam. És elmondtam egy rövid történetet, melyben egy nagyon gazdag ember a halála előtt azt mondta két fiának, hogy ő egy véka aranyat ázott el a két torony közé. Oda, ahonnan az a két torony derékszögből látszik. A véka arany pedig azé lesz, amelyik jó helyen ássa ki a földet, s megtalálja. Ti pedig hol ásnátok, kérdem az osztálytól. De jól figyeljétek, mert ott van a véka arany, ahonnan az a két torony derékszögből látszik.

Egy csavaros észjárású gyermek szerint azt nehéz kiásni, mert a két templom között falu van, a faluban pedig házak. Akárhol nem lehet ásni. Mondtam, igazad van, akkor képzeletben tegyük ki azt a két templomot a falun kívülre. A mezőre. Ahol nincsenek házak. Sorra jöttek a gyermekek, mindenik tett egy pontot a táblára. Oda, ahol szerinte érdemes lenne ásni. Megtelt fehér pontokkal a tábla, s a kréta is fogytán volt. Kértem, melyik az a pont, ahonnan a két torony derékszögből látszik. Egy gyermek azt mondja, az ő apja asztalos és ezt a dolgot könnyedén elintézné. De ő is el tudná, ha lenne itt egy spárga. És egy gombostű.

Hoztam spárgát, gombostűt és odaadtam annak a gyermeknek. A spárgával kimérte a két templom közötti távolság közepét, s abba a pontba beleszúrta a gombostűt. A spárga egyik végét a gombostűhöz kötötte, a másik végéhez egy krétát szorított, s azzal egy nagy kört rajzolt a táblára. Azt mondta, ez az a kör, ahol érdemes ásni. Mert ennek a körnek minden pontjából nézve derékszögből lehet látni a két tornyot. Ezt ő az apjától tanulta, aki még a vécéjük ülőkéjét is így vágta ki. Na, mondom, ez a Thálész tételéből adódik. Mert annak a körnek az átmérője, amit ide kanyarítottál, az pontosan akkora, mint a két torony közötti távolság. És annak a körnek minden pontjából nézve, a két torony derékszögből látszik. Ügyesek vagytok, mondtam, mára elég mértanból.

Szünet után a testes asszony azt mondta, azért mi vonuljunk el arra a csendes helyre, ahová szoktunk. Mert ezzel a mértannal baj van. Elvonultunk.

Azt mondja, ő a Thálész tételét most sem érti, de ez nem számít. Az számít, hogy miért mondtam a gyermekeknek, hogy ő a mértant imádja. Ez az imádás szó nem iskolába való. Bözödön amúgy is többféle Istent imádnak a népek, ezt a szót kihagyhattam volna. Továbbmenve pedig, azzal is vétettem, amikor a hosszú vonal végére két tornyot rajzoltam. Mégpedig templomtornyot. Ez világosan látszott. Miért nem rajzoltam inkább tengeri világítótoronyt? Mert a mi országunknak szép tengere van, s ott ilyen tornyok is vannak. Mondom, ezek a gyer-

---

---

mekek még nem láttak soha tengeri világítótornyot. Különben is az a gazdag ember nem áshatta a véka aranyat a tenger vizébe. Ez igaz, mondta a testes asszony, de azért azt a két templomot is ki kellett költöztetni a faluból. Megmondták a gyermekek. És miféle dolog, hogy most, amikor házakat és gyárat építünk mindenfelé, odateszi ezeket a tanulókat, hogy templomokat költöztessenek ki a faluból? Egyenesen a mezőre. Ahol semmi keresnivalójuk nincs a templomoknak. A mi mezőinken búza- és répaföldek vannak, nem pedig templomok... Ez nagy hiba volt. Még akkor is, ha képzeletben történt a hurcolkodás. Ezeknek a gyermekeknek a képzeletét nem szabad megtölteni templomokkal. Sem pedig arannyal. Az arannyal mindig baj van. Ez nagyon nagy hiba volt! Jobban tenné, ha továbbra is a magasgrásnál maradna.

Mondom, ezt a tanácsát megfogadom. De tegyük fel, ha véletlenül egy tehetséges gyermek a végén akkorát találna ugrani, hogy azzal egy templom tetején is átmehetne, akkor mit kellene szólnom hozzá? Azt, hogy átugorhatna egy szép, tengeri világítótornyot? Erre csak annyit mondott a testes asszony, nem gondolta volna, hogy az ő jóindulatú, építő megjegyzéseit ilyen fölényesen kezelem.

Sokszor eszembe jutott ez a mértan óra. Unalmas, téli estéken egy nagy, beköttöt rajztömbbe kecskét, őzet, lovat, házakat rajzoltam. De azokon a hófehér lapokon már nem voltak sem szabályos, sem elrajzolt angyalok.

Fehér mese az útszéli fákról

Hánykolódós, hitvány éjszakám volt nekem, miután az útszéli szobraimat képzeletben mind kifaragták a helybéli kocsmáé éneklős legényei. És le is festették azokat, hófehérre. Képzeletben én is megírtam a bözödi út megépítésének halaszthatatlanságáról szóló cikkemet. Öklömnyi betűkkel. Épkézláb érvek helyett hatásokat sértő, szinte vérengző szavakat elegyítettem mondataimba, nehogy azt képzelje valaki, hogy ezt az ügyet könnyedén félre lehet tenni. Aztán én tettem félre ezt a témát, mert eszembe jutott egy idős, részeges sofőr története az útszéli fákról.

Még Kolozsváron történt, hogy az én Nagy Sanyi nevezetű barátom udvarolni kezdett a részeges sofőr leányának. Egy napon hófehér ruhában jelent meg a leányos háznál Nagy Sanyi. A részeges sofőrnek minden adódó alkalomra volt egy kiadós története. A Nagy Sanyi hófehér megjelenése nem nyerte el a részeges sofőr tetszését, de jó alkalomnak találta egyik történetének elmondásához. Még címet is adott neki. Azt mondta, a következő, véle valószínűleg megtörtént esetnek az a címe, hogy „Fehér mese az útszéli fákról”.

Ez a Nagy Sanyi értelmes fiú volt, azonnal megérezte, hogy ennek a mesének a vize nem lehet tiszta, s abba az ő hófehér ruházata is bele lesz mártogatva. Ezért fészkelődni kezdett a karosszékében. Énnekem pedig annyira megtetszett a történet címe, hogy erős figyelemmel vártam annak folytatását. Különösen tetszett nekem, hogy nem azt a címet adta, „Mese a fehér útszéli fákról”. Mert egy ilyen cím lapos, mint a pénztelen ember zsebe. Mert mi az, hogy fehér útszé-li fa? Semmi. Ilyenből eleget látni mindenfelé. A fehér mese, az igen. Abból még érdekes dolgok is előjöhetnek.

És kezdi a részeges sofőr, hogy egy időben cipőkkel megrakott teherautóval kellett mennie valahová, külföldre. Éjszaka volt, s egyszer azt látja, hogy egy csomó fehérnadrágos ember áll előtte az úton. Egy kanyarban. Egyik a másik után. És ő nyomta a dudát egyfolytában, de azok a fehérnadrágos emberek nem álltak félre az útjából. Ő pedig egész életében utálta a dologtalan, fehérnadrágos embereket. Ezért a gázpedálra is jól reátaposott, hátha megijednek azok a fehér alakok. De bizony nem ijedtek meg. Egy nagy csattanás következett, s ő fönn találta magát egy eperfa tetejében. A sok cipő pedig szétszóródott a mezőn, s az árkokban. Szétnézett onnan, az eperfa tetejéből, hogy mi történhetett valójában. Hát az történt valójában, hogy az általa jól ismert, megszokott úton egy hete nem ment végig, s azalatt fehérre meszelték az útszéli fákat. Olyanok lettek azok az eperfák, mint megannyi fehérnadrágos, semmire való úriember. És még valami tanulságot is levont a történetből a részeges sofőr, de nagy tapintattal, hogy a barátomat azért ne találja el. Legalábbis telibe. Azt, hogy nem jó dolog, ha váratlanul fehérre változik az útszéli fák színe. Mert megtévesztik a sofőröket. Márpedig megtéveszteni, vagy váratlan dolgokkal meglepni valakit, nem tekinthető helyes cselekedetnek. Mert az ilyen események veszélyeket rejtenek magukban.

Én egy kicsiny lépéssel tovább mentem a tanulságban. A magam számára azt vontam le belőle, hogy jól figyeljen az ember minden lépésére, ha olyan utakra indul, ahol még soha nem járt. Sanyi barátom is kiszedett valamit magának ebből a fehér meséből, mert többé nem lépte át a Pintyókékéek kapuját hófehér ruhában. Azon az éjjelen a magamnak félretett tanulságot szépen betettem a párnám alá, s azzal az elhatározással aludtam el, hogy abból a már elképzelt cikkből kiveszem a vérengző hangulatú szavakat, s a betűk méretéből is lecsippenetek valamennyit. Hogy ne szúrja nagyon a hatóságok szemét. Ha csakugyan újságíró leszek. Ez volt az én legelső, komolyabb megalkuvásom a megpendített pályán.

Reggel későn ébredtem, s eléggé frissen ahhoz, hogy számbavegyem magam közelebről is a kerek karimájú, borotválkozásra való tükörben. Meg is jegyeztem, csak úgy, magamban, hogy abból az esti, bős és bátor emberből reggelre két kisebb lett, s mind a kettő én vagyok. Az egyik egy apró, de merész és derék újságíró. A másik pedig egy szúrós szemű, félénk, tétova, tanácstalan, tipegő, önnön hibáit leső, önkéntes sajtóellenőr. Ettől a másodiktól meg is ijedtem valóssággal. Az orcám egyik felét meg sem borotváltam rendesen, csak megcsapkodtam a szappanos pamaccsal. A kocsmáros felesége már többször fölmelegítette a kávémat. Figyelte, mikor kelek föl, hogy kellő időben érkezék azzal a megformázott tejszínhabbal. Kissé töprengve, de komótosan mentem az iskolába.

A tanáriban ott ült az én elrajzolt angyalom. A testes asszony. A nagy, piros füzet nem volt az asztalra kikészítve. Meg is kérdeztem, lesz-e ma elvonulásunk oda, arra a csendes helyre. Annyit mondott, hogy nem lesz. Mi már többé nem vonulunk el. Hangjában szomorúságot fedeztem föl. És volt is oka a szomorúságra. Mert bizalmasan közölte velem, ő sem jár többé Bözödre. Most is csak azért van itt, hogy Teréz tanítónővel egy-két félbehagyott, kompótos eltevést megtárgyaljanak. Nekem pedig most csak annyit mondhat, hogy ő engem sokat faggatott az életemről, de soha rosszat nem akart. Elég neki a maga baja. Mert ő nem tényező. Annyira nem tényező, hogy biztosra meg sem tudná mondani,

---

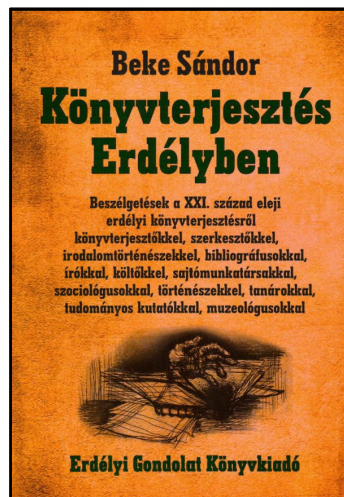
---

lesz-e belőlem valaha újságíró, vagy nem lesz. És ha nem lesz, akkor taníthatom tovább Bözödön a nagyszünetet és a magasugrást. Ameddig bírom.

Mondom kissé viccelődve, hogy én sokáig bírom, mert tulajdonképpen a gyermekek ugrádoznak, nem én. Erre azt mondja, ő is pontosan így van az ő megbízatásával. Mások rendezik a tényleges dolgokat, nem ő. Mert ő, amint mondta, nem tényező. Csupán egy kicsiny csavar a nagy gépezetben. Talán vigasztalni akartam azzal, hogy fölhívtam a figyelmét a kicsiny dolgok fontosságára. Más, fehérszínű által fölfogható példa nem jutott eszembe, csupán a varrógép. Mondom, akármilyen új és jó legyen egy varrógép, valami fuvintásnyi szöszmöszt is elég ahhoz, hogy varrni ne lehessen véle. És ugye, emlékszik még arra, mit mondott Kulcsár elvtárs az apró dolgokról és a részletekről? Azt mondta, hogy azokban van az ördög megbújva.

Kiadványaink

2018-ban megjelent

Kiss Székely Zoltán

Őszi verőfényben

Moha-puha kézzel simogat az ősz,
sárga lombok hullnak melankóliába,
a gát fölött őszi eső Marost tetőz,
a Hétfák üstökét kósza szél cibálja.

A Cinege-tetőn csak ódöngök magamban,
gyermekkori emlék ördögszekért gördít,
s vád olvad lassan a szeptemberi napban.
Ide állítottát! De ki áll ma őrt itt?

vasárnap, 2015. december 27.

Késő szeptemberi nyár

Késő szeptemberi nyár erős illatai a légben,
halálra ítélt kánikula — végső rúgkapálózás.

Emléket kutatva belenézek a nyárvégi égbe,
míg belevásik tekintetem — belecsorbul a lélek.
Fehérrarany ragyogást álmodom felhők peremére.

Várom.

És megcsendül a csend kristályüveg glóriája,
képe retinámba tapad — íriszt tágító igézet.

Bezár a vágy már mindörökké e tág terű semmibe.
Csak a megdőlő felhőtorony mutatja a szél súlyát,
ahogy zenitre hág nehéz folyam nihiljét lihegve.

Bizonyosság véd, nem a bűnös pillantások hályoga.
A megálló idő ragyogása ez.

Magához ölel.

Szélfogó színarany folyamok a szeptemberi égen,
s hűvös reggelek acélkék folyóján távozik a nyár.
A délelőtt kihasadt zsákjaiból kibuggyan az ősz.

Talán miénk ez az arany sugárzás — szóke nevetés.
Selymes esővízzel telnek az ősz cserépedényei,
s testtelen utazók nyomai égnek az ég tavában.

Önáltató üzenet a Hétfáknak

Azon a napon, amikor angyalföldi lakásunkból
rálátni az udvarfalvi templomtoronyra,
s a Cementlapok fölött, a keskeny part homokjára
kirakja a folyó kerek köveit a Kelemeneknek,
mint tökéletesre csiszolt él nélküli gondolatokat;

Azon a napon, amikor az Istenszéke bazaltkavicsára
lelek a Nagygát fölött, mint árva önmagamra,
mely nem állja már a vad víz görgetését, fáradtan
kopni kezd, hagyja hogy betemesse az idő
homokja, hogy mindent újra lehessen kezdeni;

Azon a napon, amikor a keletre kitáruló ég
vadludakat reptet délnek, s bőrömet simogató szellő
érkezik nyugatról pirosra sűrűlve az aktuális
naplementét, s a Turbinaárok víznyelője monoton
szűröcsöli a Maros vizét, hazaérkezem hozzátok.

2014. július 30.

A találkozás elmaradt

Bürök bűdöse árválkodik a levegőben.
Esőpaskolta méregzöld levele szinte csábító.
A zivatarok utáni poloskaszag egy életre
bőrünkbe ivódott azon a nyáron.

Nagyvárosba szakadt ember álma pállik.

Ahol a svédcirkuš tanyázott elmúlt télen,
az Ebhát feletti sportpályán tobzódtak
a gyomok. Az utca pálya felőli oldalán
lakóknak ingyenjegy járt a csúfság fejében.

De mi, pályakölykök, ingyen sem
bámultuk az állatsereglet elefántját.
A paradicsomból való kitiltatásunkat
keserédes daccal toroltuk meg.

A kimúlt fényes bőrűt a pálya sarkába
kaparták el. Évek múlva is kerültük
a rúdugrógödröt. Csak mi tudtuk,
oltott méz fakít ott fókategetet.

Ma megint elért a bürök keserű
szaga. Torkomat karcolja. Jóságos,
akár az álom. Először csak a lábszár,
aztán a comb bénul, a far, végül a mellkas izmai.

Hatásos és halálos dózisa közel.
Szókratész pohara nem kell nekem,
de a nyájas régi szag beborít, ahogy
arcom megint virágernyőjére hajtom.

És kivilágosul az öntudat bénulása előtt
az öntudatra ébredésem cirkuszi porondja:
az egykor volt gyümölcsös. Az Ebhát hív haza,
mint minden egykor volt pályakölyköt.

Felpezseg bennem a bürök illata.
A Somostető egykori szopós őzgidája,
a Kincsesdombok alatti szilvafák,
a Németkalap csobbanó csorgója,

a vad Hipp-hopp alattomos gyökerei,
a Temetőárka fölötti nyúl — utána
futottam az öngyilkosok temetője felé —
drágább nekem, mint a Maros birodalma.

Hazajövet megcsapott a bürök édeskés illata:
az Ebhát fölött újra gazos az iskolapálya.
S e bürökszagban megint itthon vagyok.
De a visszahódítás öröme nem lakásom.

Egykor volt pályakölykök, a találkozás elmaradt.

2014

Monoton naplemente

Az utolsó napsugár, mint akit űz az űr magánya
tűz fejével kopog az ablakon.
A végtelen négyszögén át özönlik be szűk szobámba
s megtapad egy percre a falakon.
És egyszerre minden fehér, mint Carrara szűz márványa,
csak egy folt fekete — az alakom.

Hol a Nyárád Marosba fullad

Hol én laktam, régiségkereskedések nincsenek,
minden használható s elhasználódik szerre.
Lépcsőjén az elhasználhatatlanságnak ülök
s bámulom az időt. Elperereg.
Furulya szólal. Peng egy cimbalom.
Régi dallamok bújnak elő a lány ujjai alól.
Mégülve harmadfű lovát legény léptet el ottan.
Mintha harciosa volna rég feledett vitézi kornak,
ki éppen menekül vélt sorsa elől
nyereg nélküli lován. Visszanéz a lányra,
a szép szűz szempillája rebben.
Sohsem felejtik már egymást.
És sohssem találkoznak itt sem, máshol sem.

Valamikor majd a jövőben ugyanitt
pengeti húrját a gitárnak szép mellű lánya.
S barna, vágott szemű legény néz le rá
motor nyergéből. Tekintetük találkozik.
Tudják, látták már egymást,
s újra látni fogják
évszázadok múlva megint.
De testük egymástól megtiltatott.

Akkor én már nem leszek jelen.

2014

Vallomás

Szúrágta
öreg fenyő
fiatal ágából
faragtak.

Nyers voltam
mikor faragtak.
Megrepedeztem.

Albert-Lőrincz Márton
A vörös szőnyeg és én
(II.)

(Mert adni kéne)

„Minden Egész eltörött”
Ady Endre: *Kocsi-út az éjszakában*

Torzó, ahányszor megkísért,
fölkorbácsol a kis csibész,
a vers, a nyelv karátos gyöngye,
erővel ver és mégis gyöngye.

Odaság egy szót, mintha sót
hintene a verslevesbe,
s e finnyás, nélkülözhetetlen
íz vonul végig a verssoron,

keserűn, mint a büröklé,
a szófoszlány, a szósuhogás,
vagy édesen, mint a törökméz,
hol túl kevély, hol túl sovány.

A fül, mely hallja — édes dallam —,
s a nyelv, mely ízét kóstolgatja,
két nagy zsarnok, minden áron
az Egészet kérik számon.

Te csak annyit törsz a nyelvből,
amennyit elbírsz, és ebből
osztogatsz, mert adni kéne,
amíg az Egész nem tör kerékbe.

(Se iránytűm, se)

Megálltam volna, de
nem voltam ura magamnak,
sok mellékutcába bementem,
és nem időhúzás miatt,

azért, hogy felismerhető arccal
érjek az ajtóhoz,

---

hogy ne legyek idegen, amikor
kopogtatok.

Se iránytűm, se
dzsipieszem nem volt,
hát ezért,
de amúgy se tudtam volna
használni munkaszünetben.

(Szabadidőmben)

Nem kérték,
de ritkán megfizették.

Így tettem szert
tetemes szabadidőm
értékének lemerésére.

Ha vers lett belőle, az jó,
igaz, nem csaptak tenyerembe.

Miért is kellene szégyellnem, ha torzó?
Én magam adtam hozzá
füstbement verseimhez.

(Az utakról, melyeken járok)

A hatalom színeváltozása olyan, mint az utca,
szegélye ápolat, gazos, vagy épp vihartól tépett,
szerencse kérdése, s nyilván a tudaté, fura
kombinációk kígyói laknak ott, szépre
és jóra emelni tudó csúszómászók, vének
bölcességét s ifjak szemérmét gúzsba kötő
vágyak és remények.

Megszületnek a döntések: az útszegélyhez
illő útburkolatot rendelnek — remélve
hozzá elegendő pénzt, lendületparipát s észet,
por, gödrök s éles kanyarok miatt
rondítanak bele a szívesen látó
utca szívébe? — az léssen otthonod mától.

Amikor anya elengedi a kezéd, nyomban
kikívánczol, meglátni, mi van a kapun kívül,
milyen hajszálak kócolódnak bele a hatalomba,
s gondból mennyit doboltatnak ki hírül?
Gyönyörű emlékek süllyednek el benned,
szomorú sírások, vidám kacagások,
egyre többet látók, egyre messzebb látók.

(A macska kisurran)

Csinos kis világ, épp kinyílik az ajtó,
a macska kisurran, ismeri a fojtó
fülledtséget, ezért oson ki a láb
között, magaddal ütközöl,
a házból kifele tartva.

(Nincs olyan)

Nincs olyan, hogy nem megyek ki a hegyre,
korom éveimhez fellebbezne.
Szeretek közel lenni a fákhöz,
a fenyők eláradó illatához,
az igézet-éghez.

Nincs letaposott fűszőnyeg, vert ösvény,
sajnálám is, ha zokogna a tisztás,
meggyötörten és elhagyottan,
motor nyomokkal véresre vágva.

Rossz ott lenni,
hol sokan mások átrobognak,
hol elhasználódott az oxigén,
műanyag hulladék éktelenkedik,
s a felhő se ölel át úgy,
mint a régi lányok,
s mint az eljövendő unokák.

Nincs olyan, hogy a föld ezt
ne engedné meg.

Beke Sándor

Séta Velencében

Álom lépked halkan
a velencei utcán —
a szerelemistennő erre van, itt jár.

Aranyeső alatt

A csoportképből valaki hiányzik...
vagy csak eltűnt akkor egy pillanatra
a fotográfus elől, s most is ott sétál
a szöszeke
hajtincsek között aranysárga zivatarban.

Szigor

A törvényszék előtt
a szigorú bíró a konflisból kiszáll.
A macskaköves utcán ló nyerít,
a galamb ijedtében megrebben, felszáll.

Mímelés

A pipafüst felhő —
az égen elvonuló
alakokat öltő álmok
kicsinyített mása.

Karnevál

A díszes erkélyen
ünneplőbe öltözött cselédlányok
találgatják, kit is takarhatnak
ezek a megtévesztő jelmezek,
s a hamis álarcok.

Pillanatkép

A sárga csőrű ezüstsirály
repülés közben megkóstolta
a hullám hegyén
gyöngyöző habot —

Örökre veled vagyok

Egy gyenge pillanatban
az utcán megfogtad a kezem,
és észrevétlenül
bevittél a szívedbe.

Csendélet

Rojtos lámpa az asztalon.
Nytott szerelmes könyv a társasága.
Félrehúzó a függönyt,
hogy ránk ragyogjanak a csillagok.

Korcsolyapályán

Isten kék nyaksálát fújja
a kozmosz szele.
A téli égen szikrázó csillagok
korcsolyáznak.

Zamatok

A kockacukorra
citromlevet csepegtet —
ilyen a hullámzó emberi lélek is:
savanyút elegyít édessel.

Háztető a víz tükreben

Ha a tóban egy ladikon
a ház tetején csónakáznék,
vízi kéményseprő lennék —
a padláson.

Piros fűben

Tűző Nap, rekkenő meleg.
A pásztor piros fűben
legelteti szomjas nyáját —
a patak vize elpárolgott.

A kenyér

A kalászban benne van
a Nap színe —
a dagasztott tésztában megérik
az életadó fény íze.

Eltevés, ősszel

Szilvaízet főz, kavargatja,
sűríti egyre.
A katyóban szilvavirágok álma
vegyül az üstben.

Könyököl

A gondolatra támaszkodva
pihenteti fejében zaklatott szívét.

Udvarias udvarló

Szemed zsalugáteres ablak.
Kinyithatom-e,
nem zavarlak?

Elalélva

A csikókályha kürtője mellett
a faládán a falhoz dőlt —
A meleg elaltatta
vele együtt a bánatot.

Délibáb

Napkorong, mintha sárga papíron.
Ágaskodó, nagy testű
barna sáska kíséri —
egy óriás öreg gémeskút.

Állami aszfaltozó

Karba tett kézzel
munkás őrzi a forró aszfaltot —
pihenteti a fáradt lapátot.

Falun

Fehér hintaszékben ül. Elmélyült.
Messziről küldött levelet olvas,
de most megzavarják a révedést:
a szomszéd pletykásasszony kopogtat.

Veszteség

Madártoll szállingózik
a levegőben.
Nagyot gyengül a szárnycsapás
a repülésben.

A lagúna víztükreben

Rózsaflemingó sétál
a hullámzó
rózsaszínű égen —

Szellő

A nádasban nádirigó
szállt a nád hegyére.
Hullámszik minden,
ami nád a levegőben.

Hajladozás

A fák balra hajoltak,
mintha mind eldőlnének.
Pedig csak a fény felé fordultak,
mert a mellettük sarjadt
fénylopó fák ölnek.

Osztálytalálkozó

Tanár úr állt a katedránál.
Bajszosan, egyszínű nyakkendővel.
A digitális fotón
a tanár úr fekete tábla.

Az elnémult vonó

Vége a koncertnek.
Átölelte a csellót Alfréd,
szép volt, jó volt,
csel volt a lét.

Kiűzetés Egyiptomból

Hát akkor nagy út előtt állok.
Köszönöm neked
a karácsonyra küldött
ajándékbibliát.

Rövidlátás

A kő maradt.
Az apró kavics is.

Búzaszemnek vélte —
hangya cipeli a hátán.

Álommadár

Álmod gerezdjén
szerelmes fenyvescinege
csipegeti a termést —

Art

Barna alak az ikonon.
Mintha démon vagy ördög lenne.
Idomtalan torz gyermekrajz
a feltúrt homokon.

Szerénység

Szárítókötélen szárad a piros
cérnatanga.
Nem lehet tudni, melyik az eleje, az alja,
még akkor sem, ha valaki kivasalja.

Lejtőn

Melled dombjáról
lefolyik a könnyecsepp —
hajad sátra alatt
ez magánügy, nem érdek —

Dizsé

Fesztivál fesztivált ér.
Több mint templomozás összesen,
s munka, a hétköznapi.
A tánc az tánc, nem sánc —
Felülr prédikációt s józan ész.

Székely-Benczédi Endre

Egyedül egy fagyos reggelen

Ma ismét korábban keltem,
mint a Nap. Mindig
ez történik, ha messze vagy.

Várom kellett, hogy fényleni
kezdjen, akár a szemed
homlokod alatt.

Késsett. Valahol talán valaki
átszervezte a menetrendet,
akárcsak te a mindennapi
ígéretet.

Azt hiszem, én is visszafelé
kellene mozgassam az óramutatót,
hogy késni ne tudj, vagy
felhókkal kellene takarjam
az eget, hogy legalább talajmenti
fagy ne legyen, mert hiányod
valami olyasmit jelent...

(Tudnod kell, hogy talpam alatt
most fagyott fű recseg.)

Így fogadnám Múzsámat

Ha testközelbe jut

Üdvözöllek a meg nem írt versek
honában. Nézz körül, és érezd
jól magad. Kívánhatsz bármit
itt, csak azt nem, hogy átrendezhesd
gondolataimat.

Hallgathatsz zenét, távolit vagy közelit,
de engeddd, hogy arcodra szorítsam
a tenyerem, ha érzem, hogy egymásra
omolnak évek, évszakok, és a szivárvány
is inog: nem szabadna tudnod,
hogy hatalmas robaj közelít...

Nem kell hallanod a szavak és sorok
mögötti égháborút. Ilyenkor a szemed
se legyen nyitott. Hullhatnak jég szemek
vagy csíráképes magok, egyik takarja
majd a másikat, mire a magad világát
megnyitod.

Múzsám eltűnése

Sűrű havazásban

Nem tudom, látlak-e még
egy ugyanolyan sűrű havazásban,
amilyenbe valamikor rég
beléptél, akár a kőbe
visszaköltöző szobor.

Utánad nem maradt más, csak
a hideg, és nyomtalanságod.
Most ugyanúgy havazik. Sűrűn,
mint az azután elmúló napok.

Nem találok hozzád méltó vésőt,
hogy kibontsalak a kősziklavárból.
Ha maradni akarsz, ujjaimba kell
költözz, de vissza nem tartalak...

Tudom, hogy tudod

Eléd megyek a végtelenségig,
hiszen azért találta ki
valaki valamikor a végtelent,
hogy találkozzunk, de vitába
szállnék most vele: miért nem
itt, ahol a cipő lyukassá kopott,
s a felhő annyi arcot öltött,
ahányszor összetörted a tükröt,
hogy ne légy látható,
pedig tudom, hogy tudod,
képtelenség elkerülni azt a
végtelen távoli partot, ahová
összefut minden út.
(Legfennebb lekésni, vagy elsietni
tudjuk a találkozózt.)

Ez az áldott szoba

Ezt a szobát sötéttel áldotta az Isten.
A szegleteket csenddel. Mi csak
befészkeljük magunkat éjszakára.
Én téged öllelek. Minket a sötét
a csend és a falak.

Azt hiszem, örökkön itt talállak,
bár nem kacérkodom az örökléttel,
de veled még igen. Nélküled nem
nőhet nappallá a reggel. Hiába
húznám szét a függönyöket.

Ahol a csendnek súlya van

Ahol sziklaszálak kórusa áll,
ott súlyosabb a csend,
és átokká válik a némaság.

Köddel telt kráter fölé
feszül a hang. Reng, remeg,
mint szélben száraz ág.

Mindig menedék

Illékony a Múzsám,
akár a hajnali harmat,
vagy az alkonyati pír.
Nappal nem mutatkozik.
Valahol talán
sivatagnak álcázza magát,
és a mellei költöző dűnék,
... vagy a térkép fonákján
egy másik Nappal keneti
sötétre a hátát, hogy
észrevétlen legyen takaróm
alatt este, ha visszatér.

Egyetlen másságát sem
ismerem, csak a tekintetét.
Néha kaktuszvirág, máskor
illattal simogató jázmin,
de mindig menedék...

Nappalunk nincs közös,
Térben és időben bújócskázik,
ha verscsapdába próbálom
csalni lényének egészét.

Múza első csókja

Az első csókja még a számon
díszeleg. Nem felejtettem ott,
de hagynom kellett ínséges időkre,
hogy akkor is legyen, amikor
nem köszön.

Azon szűrtem át a levegőt
a mindennapokból,
az összes idétlen molekulát,
de ne kérdezze senki,
hogy az a csók mivé aszott.

Raktár

Kompót-szerelmet őriz
a raktár, a fogason kopott
nagykabátot, mert meztelenül
a tél elé én sem állhatok.

Üthetem a múltat...

Tele vagyok önuralommal,
érzelmi szeméttel, limlomokkal.
Üthetem a múltat korhadó bottal.
Voltak hullanak szemrésnyi
szakadékba, körülöttük az avar
tanácstalan.
Emésztene mindent ősztutóban,
csíráképes magot és léhát
számolatlan.
Havat vár magára, és tavaszi
reinkarnációt. Friss gyökeret
maga köré, nem eltékozolt
jövőt.

Bognár Stefánia

Fekete fény

A
Nap
halad
az éjbe,
annak sátrában
megbúvik s mindent beburkol,
megdermeszt átláthatatlan fekete fénye.

A
nyár
halad
a télbe,
hol a hó alá
megfáradt forró testével,
fekete hidegre vágyó reménnyel lép be.

A
lét
halad
nemlétbe,
ahol már várja
a marasztalás gyógyító,
a lehetetlent megoldó fekete fénye.

2018. október 29.

Nézd!

Nézd
csak,
az ég
most is kék,
de a fák tarkák,
ahány levél, annyi színben
vesz tőlünk fájó búcsút az őszi kavalkád.

Nézd
csak,
első

---

lépésben
a meleg színek
dominálnak, hogy azután
avarrá hullva majd elszíntelenedjenek.

Nézd,
hogyan
puhán
szőnyegként
terülnek alá.
Vigasztaló jóvátétel,
ha főként magasodnak a lomb nélküli fák.

2018. október 7.

Ráduly János

Haikuk

Mindent

Látod-e? Mindent
Kibeszélnék rólam a
Homlokráncaim.

Átölel

Hűséges múltam:
Engem, jó gyermekeként,
Folyton átölel.

Szemfényvesztés

Megkövéredett
A köd, az égen a Nap
Csak szemfényvesztés.

Reményik Sándor

Sovinisztáknak
Mondom: „A vér: semmi. A
Lélek a minden.”

Brauch Magda

Az első (két) füzetem

„...létüres térben kószál a lélek”
(Böszörményi Zoltán: *Majorana létüres tere*)

Létüres tér...

Én miért nem tudok ilyen pontosan, ilyen lényegretörően fogalmazni? Vagy ilyen költőien?

Nem lehet mindenki költő. De legalább egy-egy ilyen találó metafora olykor kipattanhatna az agyamból!

Mit tudok én mondani helyette?

„A béka fenéke alatt...”

Ez nem az! Onnan ki lehet bújni, mászni, kecmeregni, vánszorogni, majd föl lehet emelkedni. Legalábbis szerencsés esetben.

A létüres tér viszont végtelen, mint a világűr. Onnan hova, merre? A semmibe. „Panaszkodom a semminek” — írja Böszörményi *Majorana bujdosik* című versében.

Én voltam a béka segge alatt is. Voltam létüres térben is. De csak most érzékelem a különbséget.

Első ízben hétéves koromban kerültem létüres térbe. Diákkorom legelső napján.

Ugye furcsa? Nekem is az. Nem is értem, hová temetődött el eddig ez az emlék. Hiszen voltam én korábban többször is nehéz helyzetben: menekülés, háború, lakáshiány. De ezekben a helyzetekben én ártatlan voltam. Tőlem nem függött semmi. Én nem hibáztam semmiben.

Most hibáztam.

Első nap az iskolában. Nem akármilyenben, nem holmi állami elemiben, ahol ingyenes volt a tanítás, hanem a zárdában. Elit intézményben, ahova az „úri gyerekek” járnak.

Zavaros kép maradt meg bennem erről az első napról. Misével kezdődött, majd egy apáca beterelte a kisiskolásokat egy osztályterembe, és megmondta, hogy ő lesz a tanító nénink négy évig. Be is mutatkozott, ha jól emlékszem, Karolinda nővérnek hívták — azóta sem hallottam ilyen nevet —, de ez lényegtelen volt, hiszen tisztelendő nővérnek kellett szólítani.

A fityula miatt kevés látszott az arcából — a hajából semmi —, de fiatalnak tűnt. Egyes gyermekeket régi ismerősként fogadott, és a keresztnévükön szólított. Én nem voltam közöttük, engem azután sem hívott soha a keresztnevemen. Ezek a már akkor kivételezettnek tűnő osztálytársak már ismerték egymást, és ez az ültetésnél is számított. Én nem ismertem senkit, így egy olyan kislány mellé ültem, aki szintén egyedül volt, és talán még el is húzódtak tőle (a szegényes ruhája miatt), de ez engem nem érdekelt. Csendes, félénk leányka volt, csak annyit árult el — a kérdésemre, persze —, hogy Ibolykának hívják.

Ösztönösen barátkozni kezdtünk, de ebben is én voltam a kezdeményező. Mivel nem volt más témánk, azt a vékony kis szép fedelű füzetet kezdtük nézegetni, amelyet akkor kaptunk kézhez, hogy majd írni tanuljunk benne. Csereberéltek egymás között, pedig hajszálla egyformák voltak. Én már akkor tudtam olvasni — a konyhai fűszertartókról tanultam meg —, a számokat is ismertem tízig. A füzet hátlapján ott volt a szorzótábla, azt nem tudtam, de a számok leolvasásával nagy sikert arattam Ibolykánál, sőt, a füzetek lapjait megszámlálva kiderült, hogy húszig is megy a dolog (húszlaposak voltak a füzetek).

Így szórakoztunk, persze, hangtalanul, amikor észrevettük, hogy mindenki csomagol, és készül hazamenni. Kapkodni kezdtünk, csak így történhetett meg az, ami ezután következett.

Hazaérve nagyanyámnak meséltem az első iskolás napomról, majd meg akartam mutatni a füzetet is. Amikor kinyitottam a hátamról közben levett iskolatászkát, ijedt meglepetéssel láttam, hogy nem egy, hanem két füzet van benne. Két egyforma füzet.

Ijedtemben csak dadogni tudtam.

— Én nem tudom... Ez a padtársam füzete lehet... Én nem vettem el. Nem értem...

— Mit fog szólni ehhez anyuka? — ijedt meg nagyanyám is, anyám természetét ismerve.

A vártnál is rosszabbul fogadta a dolgot, mikor a munkából hazaért.

— Mindennek vége, most vehetek ki ebből az iskolából, csak vegyenek fel máshová. De akkor is hiába minden, most már elkönyvelnek tolvajnak, megbélyegeznek egész életedre — így kiabált, jajgatott, mintha kezem-lábam törtem volna ezen a szerencsétlen első napon. És be kellett látni: volt igazság abban, amit mondott.

Én meg se tudtam mukkanni. Úgy éreztem: jobb volna megsemmisülni, eltűnni a világból a semmibe.

Nagyanyám — sokat megélt, tapasztalt asszony — ekkor rászólt anyámra:

— Fejezd már be, nem látod, hogy ez a gyerek fehér, mint a fal? Mit vagy úgy oda? Véletlenül eltette azt a szaros füzetet, majd holnap visszaviszi annak a gyerekeknek. Ne csinálj már bolhából elefántot!

— Nem holnap, hanem most azonnal — anyám legalább már cselekedni akart. El is mentünk a zárdába, és megkerestük a tisztelendő nővért, aki — kétségbeesésünket látva — nyilván nagyobb bajra volt felkészülve. Mintha kissé meglepődött volna, mikor anyám, már nyugodtan, értelmesen előadta a tényállást. Arra kérte a nővért, ne tartson tolvajnak, és az osztály előtt se hangsúlyozza, hogy hazavittem a padtársam füzetét, mert véletlenül történt, nem vagyunk mi az ilyesmire rászorulva.

— Ki a te padtársad? — fordult felém a tisztelendő nővér.

— Én nem ismerem, azt mondta, valami Ibolyka — feleltem kissé hülyén. Karolinda nővér láthatóan megkönnyebbült.

— Ó, az a kis szerencsétlen — mondta. Az a kislány nagyon szegény családból származik, ingyenes növendékünk. Igazán jobban vigyázhatna a holmijára. Miért ültél mellé?

Mit lehet erre válaszolni? Rokonaim már kisgyermekkoromban megmondták, hogy nem tudok disztingválni (azóta sem tanultam meg).

Ezúttal viszont szerencsém volt, hogy egy szegény, „megtúrt” kis társam mellé ültem, és tőle „loptam”. Így még ő lett a hibás helyettem, mert nem vigyázott a füzetére. A nővér másnap ezekkel a szavakkal adta vissza neki a „megtalált” füzetet, mintha az osztályban felejtette volna.

Engem meg sem említett.

Erre anyám is megnyugodott. Napirendre tért felette, többé sohasem említette. Talán ezért került ez az emlék a tudatom legmélyére, és csak most, sok-sok év után merült fel onnan.

Akkor voltam először létüres térben (bár igen rövid ideig), de csak most tudom pontosan kifejezni azt az állapotot, és most is csak idegen tollakkal ékeskedve.

De a fogalmat maradéktalanul felfogom és értem.

Ez is több a semminél.

Díszvendég voltam

Véletlenül?

Nem véletlenül?

Nem tudom eldönteni.

Hogyan lettem díszvendég?

Nem is akárhol.

Néhány éve a budapesti Székely Kör megalakulásának 20. évfordulóján a Magyarok Házában tartott, vacsorával összekötött ünnepélyen.

Két, a közelmúltban megjelent kötetemet mutatták ott be ez alkalommal: a Beszélni kell! című, nyelvművelő írásokból álló könyvet és a híres magyar műzsákat, valamint a hozzájuk szóló legszebb verseket tartalmazó Szeretlek, kedvesem! címmel kiadott kötetemet. Ez utóbbinak azért volt nagyobb sikere, mert az est másik díszvendége — akihez én méltatlannak éreztem magamat —, Bánffy György színművész olvasott fel belőle részleteket, olyan beleéléssel, hogy most is a hideg futkároz a hátamon, ha fölelevenítem az emlékét. Az erdélyi származású művész már betegen jött el a rendezvényre, így a dedikálás és a vacsora után távozott, mi — hozzá képest — „fiatalok” viszont hajnalig mulattunk, élő zenére roptuk a csárdást és más pattogó ritmusú táncokat.

A Székely Kör elnökén és alelnökén kívül engem nemigen ismertek, így „szerző és díszvendég” mivoltomnál fogva, de főleg azért, mert Bánffy művész úr is megtisztelt (korábban ő sem hallott rólam, ami természetes, én annál inkább őróla), magam is kellő tiszteletben részesültem. Ez abban is megnyilvánult, hogy eleinte nemigen mertek táncba vinni, de csak addig, amíg Kiss Sanyi, a kör alelnöke, egy hosszú ideig tartó csárdásban meg nem forgatott.

Ezután kézről kézre adtak a székely legények, s csak akkor jöttek zavarba, amikor az ismert dallamokra egy-egy pajzán szövegű ének is elhangzott. Ilyenkor elnézést kértek, mondván, hogy „ők már ilyenek”.

Éppen tőlem? Hiába, nem ismertek.

De hogyan lettem én ott díszvendég?

Az élet olykor furcsa véletlenek sorozata.

Az egyik ilyen véletlen (vagy nem?) a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadóval való kapcsolatom.

Mintegy 6-7 évvel a nevezetes pesti esemény előtt éppen arra készültem, hogy évek óta rendszeresen megjelent nyelvűvelő írásaimat összegyűjtsem, és kiadót is keressek (bár ebben semmi gyakorlatom nem volt), amikor váratlanul megszólalt a telefon, és egy kellemes hangú, udvarias úriember, anyanyelvemen beszélve, határozottan engem keresett. (Akkoriban még nem zavartak naponta mindenféle „előnyös” ajánlatokkal, így nem csaptam le a kagylót.) A telefonáló Beke Sándor, az Erdélyi Gondolat kiadó igazgatója volt, és megkérdezte: van-e valami anyagom, amit meg szeretnék jelentetni. Meglepetésemben hirtelen nem is tudtam értelmesen megszólalni, valami olyasmit mondhattam, hogy lehet róla szó.

Ebből a beszélgetésből gyümölcsöző együttműködés alakult ki közöttünk, aminek eredménye több nyelvűvelő és egyéb kötet lett, többek között az a kettő is, mely a Székely Kör rendezvényén bemutatásra került.

Mégsem ez a székelyföldi könyvkiadó vezetett el a magyarországi Székely Körhöz (ahogyan az logikus lett volna), hanem egy másik szerencsés véletlen esemény.

A távolság és a körülményes közlekedési feltételek miatt csak ritkán jutok el marosvásárhelyi rokonaimhoz, jó esetben egy évben kétszer töltök ott egy-egy hetet. Ilyenkor örömmel viszem el nekik megjelent köteteimet, mert ezeket ők nagy becsben tartják gazdag házi könyvtárukban.

Véletlenül éppen ott voltam náluk, amikor unokatestvérem átutazó vendéget várt Budapestről, aki rövid látogatásra jelentkezett be. Figyeltem is, nem is, mikor elmondta, hogy a látogató, Kiss Sándor, kollégája volt a Maros (egykor Székely) Népi Együttesben, aztán Sanyi még a rendszerváltás előtt átment Magyarországra.

Egy darabig hiába vártuk a vendéget, az adott időpontban nem jelentkezett. Gyanút fogtam, s így én vettem észre, hogy a kaputelefon el van némítva (a koldusok gyakori zaklatásaitól védekeztek így, de véletlenül engem is többször kizártak). Mindketten elkáromkodtuk magunkat, mert már én is kíváncsi lettem a vendégre. Szerencsére késett, s így nem kerültük el a találkozást.

Miután velem is megismerkedett, Kiss Sanyit a köteteim (melyekkel unokatestvérem dicsekedett el) is érdekelni kezdték. Elmondta, hogy ő az anyaországban működő Székely Kör alelnöke, és — szerinte — ezek a könyvek érdekelnék a kör tagjait is. Meghívott a közeljövőben tartandó Székely Napokra a Budapest környéki Verőcére, ahol a bőséges és választékos rendezvények mellett az én könyvbemutatómra is sor kerülhet.

Ajánlatát örömmel fogadtam el, hiszen az anyaországi körökkel való kapcsolatot sokat jelentett számomra. Nem anyagi szempontból — a köteteket általában ajándékba adtam barátoknak, ismerősöknek, illetve már a Székely Kör nevében —, melynek ott tiszteletbeli tagja lettem —, a felvidéki magyar iskoláknak ajánlottam fel. A munkám elismerése, megbecsülése, illetve mondjuk ki: a siker mindig jobban érdekelt az anyagi haszonnál.

(Bár farizeuskodni sem akarok: tudom, hogy a pénz nem boldogít — ha kevés.)

Hát így lettem, egy évvel később, életemben először és — minden bizonnyal — utoljára díszvendég egy rangosnak mondható összejövetelen.

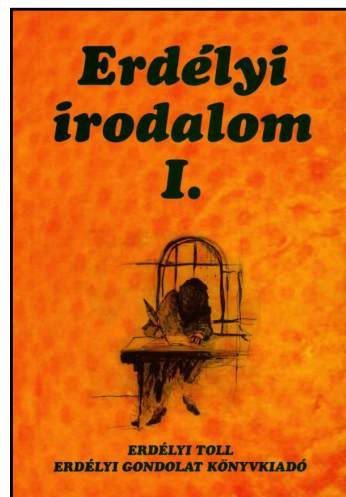
Hiszen a Székely Kör az Erdélyből áttelepült magyarokat egyesíti, azzal a céllal, hogy ne feledkezzenek meg szülőföldjükéről, múltjukról, ne tagadják meg hagyományaikat, ne akarjanak minél gyorsabban „igazi pestiek” lenni, mint annyian, akik lenézik, elmaradottaknak tartják itthon maradt rokonaikat.

Egyébként ezzel az anyaországi magyar közösséggel már azért is érdemes volt szorosabb ismeretséget kötni, mert itt senki sem csodálkozott azon, hogy — bár a határaikon túlról jöttem — még mindig jól beszélek magyarul.

Sőt, még őket is erre akarom tanítani.

Kiadványaink

2018-ban megjelent

Fülöp Kálmán

Bevallalom

Csak előre visz
a megmérettetés —
talán százan, ezren,
számokban kifejezhetetlen,
akik jobbak voltak
és ma is sokan jobbak nálam —
egy cseppnyi árnyék
vagyok csupán
a hasonlóak táborában —

bevallalom, az érték
számomra az, ha adhatok
még akkor is, ha kevesekről
tudom, hogy olvasnak engem
és ismerik nevem —
mosolyt csal arcomra
a felpörgő idő, és
komorságom félreteszem.

Csak mosolyodat...

Hozzád szólnak
a falak, és az este
rád mosolyog
a kávéból a zacc is,
íze a tegnapot
juttatja eszembe —
fogd a kezem,
és örökre maradj itt,

ez szinte minden,
amit nekem adhatsz,
így mérlegelem
nélküled magányom —
ha mégis mennél,
akkor hívok egy taxit —
csak mosolyodat
hagyd nekem az ágyon.

Boldog vagyok

Kezemből
kirepül az éj —

a reggel csendjén
tavaszi kékség
mesél szerelemről,
tűzről, vitáról —

ha már egy új
kezdet nyújt kezet,
a kialvó tüzek
riadt valóságán,
a napok csendjén
valami mást sarjadzik
a viharban érett távol —

ördögi kör,
de nem érdekel
a történet

bőségtől duzzadó
rügyek csepegtetik
az élet csíráit
napjaimba, és
boldog vagyok,
hogy újra hallom
a kert ösvényéről
visszacsengő
lépteim kopogását.

Ráduly János

Félperces történetek

Kacagtunk

Né, ezt hallgassa meg, mondta Gyuri, áthozott hozzám a fiam három bárányt, én etetem őket. S a szomszédom feljelentett, hogy a báránybégetés miatt nem tud aludni. Jött a hatalom embere, de bizony én nem hagytam magamat, ezt válaszoltam: Jó, akkor én sem tudok aludni, a szomszédom lúdjai folyton gágognak. Tegyen igazságot. Hát kacagtunk.

Csimasz

Ástam a kertben, s az ásónyomból kövér csimasz (cserebogár lárvája) bukkan elő. Megpróbált elmenekülni, a göröngyök között utat kezdett ásni magának, de megjelent egy hangya, még egy, aztán többen: a csimaszt birtokukba vették. Nem sajnáltam, mert nyáron át sok paprika- és paradicsompalánta gyökérzetét teszi tönkre.

Alkalmi

Végül is fölolvastam az egyik versemet az ifjú poétának. Nyilván, kíváncsi voltam a véleményére.

Előbb köntörfalazott, még nyújtózkodott is, aztán a szerzeményemet így minősítette: alkalmi vers. Csönd nehezedett ránk, majd kis töprengés után megjegyeztem: igen, alkalmi vers, akár a nemzeti himnuszunk patinás szövege.

Mit nézel?

Gedeon a Fenesbeli kaszálója előtt álldogál. Béni megkérdezte: Mit nézel olyan komótosan? Azt nézem, hogy otthon a télire való szénám készen van, itt tehát nem fogok kaszálni. Béni megszólalt: Én lekaszálom, persze, magamnak! Jó, vette át a szót Gedeon, kaszáld le, de az áldomást, mint gazda, én fogom fizetni. A régiek így cselekedtek.

Körülrepült

Hideg, szeptember végi éjszaka volt. A Nap most élesen süt, a kerti göröngyre rászállt a lepke. Szép vagy, mondtam, nagy szárnyaid vannak, vörös bársonyszínűek, pöttyök díszítik, hamvasságukban még a nyár lubickol, merre szállsz? A lepke, mintha felfogta volna hangom melegét, engem háromszor körülrepült.

Baricz Lajos

Gyermek leszek újra

Én karácsonykor gyermek leszek újra,
hogy fogadhassam a cseppnyi Gyermeket,
kit Atyánk küldött el a földi útra...
gyermeki szent hittal elébe megyek.

Úgy várom már a találkozást véle,
miként a menyasszony várja jegyesét;
és közben eltölt szeretet s a béke,
szívem a szent lángtól, úgy érzem, elég.

Kidobom szívemből mindazt, ami rút:
indulatot, önzést, félelmet, borút,
hogy eltölthesse kegyelem s a jóság,

s beköltözzön az örökkévalóság,
amit a szent Kisdéd a földre hozott —
ne legyen hát semmi régi, megszokott.

2017. december 24.

Év végéhez értem

Lassan ismét év végéhez értem;
örülök neki, bár öregebb lettem,
gyorsan elröpült, én magam sem értem,
és számbaveszem, vajon mit is tettem?

Semmilyen nagy dolog nem történt velem,
vívtam az élet számos apró harcát,
de hogy visszakaptam csendes életem,
az év folyamán megadtam a sarcát.

Nem volt a szívemben soha gyűlölet,
megbántam, ha volt is, minden bűnömet,
minden emberhez szeretettel szóltam,

hisz benne vagyok minden egyes szóban.
Ezért az év végén nyugodt a szívem —
régiből az újba csak a jót viszem.

2017. december 23.

Gyorsan elröpült

Mint egy színes álom, gyorsan elröpült,
alig kezdtük el és máris véget ért;
év végéhez érve azt vizsgálgom,
vad tövist termett-e vagy dicsó babért?

Hogy őszinte legyek, megállapítom,
ebben is, abban is bőven volt részem;
tövisből, mondhatom, egész koszorú,
a babér része, hogy mindezt túléltem.

Hála van szívemben, hogy még itt vagyok,
és bármi is történt, hálát adhatok
mindenért, mi rossz volt, s mindenért, mi jó,

mert — végül is — minden Istentől való.
Megéreztem mindig az áldó kezet,
hittem, nagyon hittem, hogy Isten szeret.

2017. december 13.

Elkerül az álom

Nem tudom, miért, elkerül az álom,
hiába' fekszem csendesén az ágyon,
a napi munkában elfáradt testem —
mint egy testhalmaz, bénán ágyba estem.

Közben az elmém, mint egy éber vizsla,
afölött töpreng, mi az élet titka,
érdemes vívnom mindennapi harcom,
ha meg kell adnom mindenért a sarcom...

Az elmúlt napon haladtam előre,
tettem is a jót, vagy mint zsoldos óre,
őriztem csupán, mint lelketlen kincset,

holott tudom jól, a tettek a kincsek...
Eltelt a napom. Hiszem, nem hiába —
a győzelemnek fáradtság az ára.

2018. október 1.

Ragyog még a nap

— *Öregek napjára* —

Amikor tavasszal éledt a világ,
és minden zöldellt és nyílt sok virág,
örült a szívem a sok virág láttán —
az üde tavasz lenyűgöző látvány.

A tavasz s nyár után megjött már az ősz,
a szőlőhegyeken furulyáz a csósz,
a zöld levélből is sárga, barna lett,
szép színes festmény a rét, mező s a hegy.

Minden évszagnak megvan a varázsa,
ám életünk is a természet mása:
volt benne tavasz, majd jött a nyár s az ősz,

fekete hajunk, mi megmaradt, már ősz,
de életünk fölött ragyog még a nap,
sugarától szívünk olykor lángra kap.

Az én őseim

Az én őseim magyarul beszéltek,
egyttől egyig mind Székelyföldön éltek,
évszázadokon át védték a hazát,
sikerrel vívtak meg minden nagy csatát.

Volt egy háború, amit nem akartak,
mert csak gyászt hozott, halált a magyarnak,
hisz ennek a végén hazánk elveszett —
megborzad még ma is az emlékezet.

Amint ezer évig összetartozott,
és minden itt élőt egységbe fogott,
úgy jár át minket a magyarságtudat,

mely a jövőnek mutat majd utat,
azon megy előre múlt, jelen, jövő —
az Úr sem marad le, hisz azon jön ő.

2018. szeptember 30.

Ha egymásra talál

— *A Magyar Közösségek Találkozására* —

Ha egymásra talál minden-egy magyar,
lehet földrengés vagy zengő zivatar,
a nemzet egységét nem bonthatja szét —
magyar a magyarnak fogja a kezét.

Tudom, nélkülem nincsen magyar nemzet,
de nélküled sincs, kit magyarnak nemzett
az édesanyád, bárhol is születted,
és úgy nevelt fel, hogy magyarrá lettél.

Éljen tudatunkban a szent magyar elv:
ami összekapcsol — a vérünk s a nyelv,
miben részesülnek majd az unokák,

és majd hálálkodva gondolhatnak ránk,
mert mi megőriztük s átadtuk nekik,
ők szent örökségként büszkén viselik.

2018. szeptember 30.

Ha őszben járok

Nagyboldogasszonykor előbb a gólyák,
kisboldogasszonykor később a fecskék
összegyűltek és hadirendbe álltak —
ők is érezték, hűvösek az esték,

s ahonnan jöttek, napkeletre szálltak,
habár tudták jól, hosszú út vár rájuk,
de ők felvállalnak minden akadályt —
távol van bár, ott van a hazájuk.

Ismerem-e én is az ősi szabályt,
évezredek óta ami jól bevált,
s tudom-e bár úgy, mint a vándor darvak,

ha őszben járok, merre kell, hogy tartsak,
ahol nincs más évszak, csak örökös nyár,
ahová a gazdám engem hazavár?

2018. szeptember 29.

Mindig szeretek

Mert nem tudhatom, én még meddig élek,
mikor hagyja el testemet a lélek,
és fekszik hullám fenyő koporsóban,
és mondják rólam: Én is már csak voltam.

Hát épp azért, mert óráját nem tudom,
megyek előre én bátran az úton
amíg lehet, amíg képtelenné válok,
akkor majd tétlen lassan félreállok.

De addig és akkor mindig szeretek,
mert béke van bennem, sokat nevetek;
ezen a világon semmi sem örök,

önmagukba térnek az életkörök,
ám valami mégis, túlra átvezet:
a másokért élő tiszta szeretet.

2018. szeptember 30.

Piros betűs ünnep

Piros betűs ünnep, ha otthon vagyok,
bár az a pár óra gyorsan elszalad;
szikkadó énemnek új reményt adok,
mi hosszú időn át még velem marad.

Hogyha reátérek, felnevet az út,
egyenessé válik a több száz kanyar,
a kocsim magától szélesebben fut,
hogymint láthassam Borzontot hamar.

Az útmenti fák mélyen meghajolnak,
gyermekkoromban barátaim voltak,
és a Bucsint-tető hangosan nevet,

nyárra varázsolja a hideg telet;
a Baricz-kanyar meg bekiált nekem:
„Isten hozott haza, drága gyermekem!”.

2017. december 7.

Élem életem

Ha kell, szembeszállok a nagy világgal,
mely a mának él s a felszínen mozog
és mit sem törődik az igazsággal,
csak a saját tengelye körül forog.

Szükség van, tudom, az elfogadásra,
hogy fogadjak be mindent, ami másilyen,
s aminek csak lehet, legyek társa...
Kérdem, milyen elfogadás az ilyen,

ha fel kell adnom, mi engem jellemez,
ami számomra érték, ami nemes,
s csak azt tehetem, mit a világ javall?

Nem szeretek én sodródni a széllel;
ki nappal voltam, az maradok éjjel.
Élem életem. A másság nem zavar.

2015. október. 11.

Övé lesz a tér

A gólyák, fecskék alig keltek útra,
alig vettem észre, hogy nincsenek itt,
nem hiányoznak, bármennyire furcsa,
mások foglalták el már a helyeik.

Varjak és csókák lepték el a tájat,
fekete lett tőlük az egész határ,
összetartoznak, nagy csapatban szállnak,
egyre csak azt hajtják: „Itt van az ősz, kár!”

A szőlőhegyet gyakran megdézsmálja
a seregélyhad, hogyha lecsap rája,
és miközben pusztít, hangosan cseveg,

a hangos zsivalytól zeng bele a hegy —
aki tovább marad, övé lesz a tér.
Kegyetlen az élet, mint maga a tél.

2018. szeptember 29.

Molnos Ferenc

Rodostó felé III.

VIII. Nő a parton

A Rodostóval egybenőtt Kumbagban verünk tábort. Üdülőtelepen, több épületben kapunk szállást. Reggel napkeltét akarok nézni a Márvány-tenger partján. Bár későn feküdtem, mert szobatársammal, a tolmáccsal egy-egy doboz sör mellett igen sok megbeszélőnivalónk akadt, már négy órakor felébredek. Néhány fogadásunkra jött szúnyog is gondoskodik róla, hogy ne legyen lustálkodásba nyúlóan hosszú az álmom. Túl korán van még a felkeléshez, még maradok egy ideig az egy szál lepedő alatt, amit biztosan nem a hideg miatt, hanem e kellemtelen vérszívóktól való elszigetelés céljából adtak. Álnok háborút folytatunk egymás ellen. Mindkét félnek vannak már vérvesztései. Két csapkodás között még próbálok szenderegni, ám túl rövidek a nyugalom időszakai. Otthon nincs ennyi bajom velük. Ha egy-egy betéved az ablakon, bombázókra emlékeztető mély zúgásával már messziről figyelmeztet érkezésére. Ezek viszont hangtalanul, sunyin, minden figyelmeztetés nélkül jönnek, akár a lopakodó repülőgépek. A radar sem fogná be őket. Meglepetésszerűen csapnak le rám, és csupán megkésve, testem sajgásából szerzek tudomást hollétükről.

Na, ebből elég! Az ablakon beszüremelő fényről látom, hogy ezzel is telt egyet az idő, bizony már virrad. Megtartom reggeli tornámat, lezuhanyozom és megyek beígért reggeli találkozómra a tengerrel. Az éjszaka ő is pihent, megcsendesedett. Hullámai kisebbek, de olyan frisseknek tűnnek, mintha érkezésemkor túlbuzgóan jöttek volna valahonnan elő. Kellemes fuvallatokká szelídült az esti szél is. Ázsia szelíd lehelete lenne? A nap most kel, lendülettel emelkedik a horizont fölé. Még erőtlen és ártatlan, kékesvörösén született fénylő folt. Fátyolos messzeségben van. Az öböl túlsó ívén már halványan kirajzolódik Rodostó. A részletek kivehetetlenek, de a víz fölötti dombra emelt épületek egységes tömbje fehéres árnyalatával idelátszik.

Nem vagyok egyedül. Semmi kétség, nő áll a parton. Háttal felém, videokészülékével a tengert filmezi. Az egymás után rendületlenül érkező tarajos hullámokat, a messzeség ködéből bimbóként kibomló napot, gyenge fénye lábunkig érő sápatag hídját, ami most épül a végtelen vízen. Látásból ismerem, a másik busszal érkezett, néhányszor láttam már a pihenők során.

Közeledtemre lezárja a videót, valahonnan apró fényképezőgépet húz elő, és megkér, hogy fényképezzem le. Kissé darabos hangja, sajátos hangsúlya alapján teljes bizonyossággal meg tudom határozni, hogy Székelyföld melyik tájegységéről érkezett. Belenézek a lencsébe. Egy pillanatig jóváhagyással bámészkodhatom rá. Csinos fiatal nő. Rózsa, aki nem ma bontott virágot, de minden szirma és levele duzzadozik. Holnap minden bizonytalán már petyhüdt lesz, és minden nappal tovább hervad, de ma még virul. Ott domborodik, ahol kell. Formáit egy olyan szobrász adhatta meg, aki Rodin tanításán nevelkedett.

— Nehogy reszkessen a keze! — figyelmeztet olyan hangon, amiben az óvatosságnál több is van.

— Na, ezt nem garantálhatom. Nekem ugyanis mindig reszket egy kicsit a kezem, ha ilyen drága szerkentyűt adnak ide, s hát még, ha a lencse előtt egy szép nő áll.

— Ne bolondozzon! Maguk, férfiak, mindig bolandoznak.

— Hát én most megpróbálok igazán komoly lenni, de lehet, hogy mégsem sikerül ez a felvétel.

— Próbálja csak meg! Úgy csinálja, hogy mellettem látsszon a nap és a tenger!

— Az nehéz lesz, mert Ön az egészet eltakarja. Majd otthon elmeséli, hogy ott volt mögötte a Márvány-tenger és a nap is, de mivel mindkettő igen kicsi, a felvételen a takarásában nem látszanak.

— Azért mégis valahogy jó legyen!

Látom rajta, hogy bizakodik, mert mellét és farát kidüllesztette. Nem könnyű teljesítmény ez, mert szépen ívelt S betűbe merevedett. Fejét alig egy szemernyi oldalt fordította és büszkén felszegte, mint egy paripa. Ajkai egy kissé szétnyíltak, s egy pillanatig azzal a picit duzzogó képpel nézett rám, amivel egykor Brigitte Bardot a film világában megcsinálta a szerencsését.

— Ha mégsem sikerülne, mindjárt jön egy jóképű török, s az majd egészen jókat fog készíteni — mondom, s közben néhányszor merev kézzel elkattintom a gépet.

— A török férfiakat nem kedvelem — jelenti ki olyan fintorral, mintha a speñtőfeléket utasítaná el.

— Pedig meg lehetne szánni őket is, amíg itt áll Törökországban, a Márvány-tenger partján — figyelmeztetem én a valóságra.

— Inkább a görögöket vagy az olaszokat. Azokat igen. A tavaly is, amikor Velencében voltam, ha hátranéztem, máris tíz férfi követett.

Merengő a tekintete. Ellágyultak a vonásai. Látom rajta, hogy ott van most a lagúnák városában. A Szent Márk téren vág át, vagy sikátorok útvesztőiben boljong, s nyomában csorgó nyálú falkaként, hullámos hajú, kreolbőrű fiatal férfiak éhes csapata.

— S persze, sokszor hátranézett... — rángatom vissza könyörtelenül én.

Most nevet. Ha tudná, milyen jól áll neki, mindig csak ezt tenné. Egy pillanat alatt felmérem, hogy az összes filmszínészpózt sikerült eltanulnia a vásznakról. Minél mesterségesebb, annál jobban tudja. Sejttem, hogy mielőtt közönség elé lépett, tükör előtt is gyakorolt. Szobája csendjében próbálta ki először a beállításokat. Hideg tekintettel figyelte a tükörképét, s ha szükségesnek mutatkozott, újra meg újra próbálkozva javított. A felszabadult nevetés viszont kimaradt a repertoárjából. Ha olykor mégis nevet, az természetes reakcióként jelentkezik. Tulajdonképpen kiesik a szerepéből. Nem én fogom figyelmeztetni, hogy ezt a hiányt pótolja.

— Két gondolás is hívott, mennék el velük hármásban gondolázni, de én nem mentem.

— Ez nagy kihagyás volt, mert nem hívják az embert bármelyik napon, és gondolázni bizonyosan jó. Volt olyan szöszi, aki erre gondolt és elfogadta a meghívást. Aztán amikor kieveztek középig, az olasz előállt a szöveggel, hogy ő sejtí,

a hölgy szeretkezni óhajt velük. A nő hevesen tiltakozott és pimasz fráternek nevezte a gondolást. Mire a férfi határozott hangon közölte: „abban viszont teljesen bizonyos vagyok, hogy Ön szeretne most partra úszni ebben a koszos csatornában”.

Egy ideig csak néz rám. Arca most olyan jellegtelen, nem árul el semmi bizonyosat. Félek, hogy megbántottam. Igazán sajnálnám, mert ő kedves volt hozzám. Csak hát az emberben ott a kisördög, amely könnyen lövöldöz gyanútlan áldozatokra. Aztán kiderül, hogy még sincs baj, arca felderül és kibuggyan belőle a nevetés. Torkából csilingelő-csobbanó kis hegyi patakok indulnak el.

Amilyen hirtelen kezdte, úgy hagyja abba.

— Futok egyet — jelenti be, s már megy is.

Utána nézek. Végigporoszkál a napozó fővenyén. Lassúaknak és gyakorlatlanoknak ítélem a mozdulatait. Küszködik az ingatag talajjal. Kifulladásra érkezik vissza. Jó megerőltetés volt, mert oda s vissza legyúrt vagy kétszáz métert.

— Nem szokott szaladni — állapítom meg a látottak alapján.

— Dehogyan, otthon is futok, csak itt nagyon nehéz a homokban haladni — magyarázza sértődötten. — Sportoló voltam... Még most is az vagyok.

Vizslató tekintettel veszem szemügyre a hallottak alapján még egyszer.

— Talajtorna...Tornász voltam. Na, nem olyan híres, mint Nadia...

— Azért nem jutott el hozzám is a híre.

Azt hiszem, kiérezte belőle a csúfolódást, és nem tetszik neki. Arca elkomorul és szó nélkül indul az újabb futamnak. Most az ellenkező irányba lődül neki. Megduplázhatja a mai teljesítményt.

— Közvetlenül a víz mellett fusson, a vizes homokon könnyebb, ott nem süllyed be annyira a lába — kiáltom utána fölöslegesen, mert nem adja jelét, hogy hallaná.

Kilépek a papucsomból és belegázolok a vízbe. Meglepően meleg e reggeli órán. Addig megyek befelé, amíg a csapkodó hullámok rövidnadrágom szárát majd el nem érik. Golyóstollat veszek a kezembe és felnyitom a kezemben tartott füzetet, hogy a tegnapi élményeket, még mielőtt elfeledném, rögzítsem. Közben jócskán emelkedett a nap. Még mindig egy vékony ködrétegen át néz le ránk, de mintha kezdené arcából félretolni azt a könnyű fátylat. Nekigyürkőzöm róni a sorokat. Girbegörbén tekergőznek ki a tollam alól. Elmerülök a gondolataimba, és a nőről megfeledkezem. Most kell feljegyeznem minden fontosat, amíg a tenger sóját érzi az ajkam, fülem hallja a víz loccsanását, amíg még nem fakulnak a színek, nem kopnak meg az emlékek. Amíg lábszáraimat verik a hullámok, írnom kell a tengerről, aki rám vár. Ma az övé leszek. Ezt az este már megbeszéltük, és most számít rám. Írnom kell a partról, amelyen a finom homokba belefeküdni — ha majd begyűjtötte a nap hevét — muszáj. Elnézek a csillogó vízen a görbe horizontvonalig. Felpúposodott a tenger, s mintha egy dombról folynának alá a felém jövő hullámok. Közeledvén egyre növekednek, növekednek. A hullámtarajok képződését figyelem. Tökéletes ritmusban növekednek és roskadnak önmaguk alá. Órát lehetne hozzájuk igazítani.

A part felé fordulok. Most kezd benépesülni. Reggeli előtt egy kis ismerkedésre jöttek a tengerhez az emberek. Még csak nézelődnek, szívják tudóre a reggeli sós levegőt, és a messzeség fátylaiból lassan kikecmergő napot bámulják,

vagy partra vetett kagylót keresnek a homokban. A vízbe még nem lépnek bele, későbbre, reggeli utánra tartogatják azt az élvezetet.

Eszembe jut a nő. Vajon hová lett? Világgá futott-e ironikus megjegyzéseim miatt? De szerencsére nem. Most meglátom a parton kóricáló alakok között. Lám, ott van most is, ahol az előbb találkoztunk. Éppen fényképezőgépét nyújtja egy férfinak, aztán karját halántékához emelve, ki tudja már hányadszor áll be ugyanabba a pózba a mindent megörökítő lencse és a tarajos hullámokat hordó tenger közé.

IX. Savanyú víz

Reggel indulunk Kumbagból Rodostóba, de előtte még egy kis kitérőt teszünk egy közeli faluba, Avsarköybe. Nekem nem kellemes az utazás, mert sajog minden porcikám. A tegnapi fürdőzés során a hullámok órákon át lökdöstek. A kemény taszigálást akkor nagyon élveztem. Próbáltam ellenállni, kifeszített mellel fogadni őket, megtörni az egymás utáni rohamokban tajtékkal érkező vizet. Ha elfáradtam a viaskodásban, hátat fordítottam nekik, s hagytam, hogy tegyenek velem, amit csak akarnak. Egy-egy nagyobb hullám úgy vágott kupán, hogy orra bukva néhány méterrel odébb repültem. Most apró darabokra törve sajog az egész csontrendszerem. Ráadásul a bőröm is vörösre égett, pedig nem is süttöttem istenigazából a nap, én pedig órák hosszat a vízben voltam, percekig sem ültem a napon. Fájdalmas minden mozdulat, érintés, s a napsütést az ingen keresztül sem bírja.

Szelíd dombok között járunk. Ismerős a táj, az otthoni Mezőség hangulatára emlékeztet. A hajlatban megbúvó távoli falu képe is ugyanaz. Egyetlen különbség a háztetők és gyümölcsfák egyvelege fölé emelkedő templomtorony. Ez itt ceruzavékony minaret. Közelről persze több eltérést is felfedezek. De én most nem a különbségeket keresem, szemem a hasonlóságokra fogékony. Például arra, hogy az első faluba érve, egy betonkerítés felső részén átütött tulipánmotívum fut végig.

Avsarköy kicsi falu, gyermektől öregig, negyvenegy ember lakóhelye. Mi maréknyi romos épületet, néhány karámszerű kecskeszállást látunk. Egy útelágazás a központ. Eddig tart az aszfaltozás. Immár egy emlékoszlop is jelzi a fontosságát. Székelyföldi zarándokok állították a tavaly, annak emlékére, hogy gyógyvízkúrára idejárt Rodostóból a nagyságos fejedelem és kísérete. Egy iskolaszerű épület mögött találunk árnyékot a tűző nap elől menekülve, amíg megtartjuk koszorúzással záruló rövid megemlékező ünnepségünket, amelyen pár mondatos köszöntőjével részt vesz a török falufelölős. Láthatóan meg van hatódva. Néhány helybélit is idevonz a szokatlan látvány: zászlók lobogása, pirosfekete székely szoknyák virítása. Két-három férfi feltűnés nélkül áll be mellénk az árnyékba, a kopjafa közelébe pedig gyermekek és hagyományos öltözetükkel festői látványt nyújtó vénasszonyok gyülekeznek. Ahogy kuporognak, banyáknak hatnak. Az az érzésem, hogy velük nem ugyanabban az évszázadban élünk. A mellénk húzódott török férfiakra nézek, ők pedig kortársaim. Furcsa ez a ketősség. És zavar. Láttam én még falusi néniket máshol is, akik nem bírták már a lépést a környező világgal, de ilyen mértékű kontrasztot még sosem. Tudom,

---

---

hogy elfeledett kis település maréknyi emberrel, akik úgy boldogulnak, ahogyan tudnak. Ezek a falusi öregasszonyok a romos viskóikkal, kezdetleges fészereikkel, a kecskenyájaikkal vannak harmóniában. Az erejük teljében lévő férfiak pedig az idáig nyúló aszfalttal, az ünnepségünkbe belepöfögő amerikai gyártmányú traktorral, a friss tejért érkezett tartálykocsival, a dombra berregve felkapaszzkodó motorkerékpárral, a szemközti öreg ház tetején díszelgő parabola-antennával, a falufelélős övén kis bőrtokban lapuló mobiltelefonnal.

Két székelyföldi nő egyik öregasszonnyal szóba elegyedik. Távolabbról nézem őket, s nem értem, egymás nyelvének ismerete nélkül miként érthetnek szót. A néni kuporgásából felemelkedik, benyit a mögötte lévő rozzant léckapun és láthatóan beinvitálja őket. Hajlandó megmutatni otthonát. Talán az ünnepség hatása, az idegen zászlók közt lengetett török lobogó látványa, a székelyruhás emberek kórusa, amely több ismeretlen dal mellett a török himnuszt is énekelte, vagy csupán a természethez közeli ember vendégszeretete érvényesül e mozdulatban. Belépnek a házba. A nyitva hagyott kapun hívatlanul is utánuk zúdul a kíváncsiságukat visszafogni nem tudók hada. Meg kell nézniük a rendezetlen udvart, a kívülről nyomort, sivárságot mutató otthont.

— A külső látvány alapján, meglepően szépen van berendezve — meséli egyikük utána. — Sok-sok szőnyeg borítja, még tévé, hűtő és mosógép is van benne. Nem is hittem volna.

Megyünk „fürdőt” nézni. A savanyúvíz a falun kívül egy meredek falú völgyben van. Leereszkedünk hozzá, hogy közelről láthassuk és megkóstolhassuk. A kecskecsapáson nehéz lejutni. Majd két évszázaddal ezelőtt sem lehetett könnyebb. Beteg embernek komoly erőfeszítés. Fejedelemnek meg... Nos, nem tudom elképzelni, amint itt fejedelmi öltözetében, sarkantyús csizmával, kíséretével övezve a számartövises oldalon lefelé ereszkedik, vagy felfelé kapaszkodik.

A tavaly még állatok által pocsolyává tapodott forrást azóta csőbe fogták. Tiszteletünkre tették. A falufelélős nekünk, Székelyföldről immár évente idejáró zarándokoknak akart meglepetést szerezni. Szép gesztus tőlük. De ettől még nem lesz itt mostanában gyógyfürdőtelep. A víz bár most már tiszta lett, kissé sós, nem jóízű. Fanyalogva ihatták.

„Ma nénékám visszaérkeztünk a nagy vizes vendégségből, mert azt jó megtudni, hogy öt mélyföldnire vagyon innét egy orvosságos forrás, a mi hercegünk pedig mindenkor beteges lévén az unadalom miatt, mert én egyéb nyavalyáját nem látom, az apja oda kivitte, hogy abból a forrásból igyék, és meggyógyuljon.” — jegyzi le 84. törökországi levelében Mikes (Rodostó, 20-dik augusztus 1727.).

Márton Károly

Árnyéking

Kimosott ingem
A szárítókötélen.
Árnyéka rajtam.

Születés után

Születés után
Füröszttöttek, lemosták
Az örökségem.

Újfajta csicsergés

Nyitom ablakom
És új fajta csicsergés
Az autózaj.

Lusta szerelem

Te állsz,
Én várok,
Te vársz,
Én állok.

Huzatfolyo(só)

Kiszáradt meder
Porát kavarja a szél.
Huzatfolyo(só).

Megrendült hűség

Szomorú vadász,
A golyó célt tévesztett.
Megrendült hűség.

Debreczeny György

születésnap

„mindenkinek (mindegy kinek)
nagyon köszönöm
aki felköszöntött vagy nem
köszöntött
ma a születésnapomon
együttal tudatom
hogy nincs is születésnapom
ma legfeljebb a tegyük idézőjelbe
című versemnek van
születésnapja”

ideje

itt az ideje
hogy a lényegtelen dolgokról
azonnal értesüljön

tükröződések

kinézek az ablakon
hát látom
hogy épp kinézek
az ablakon

ígéret

ezerszer megígértem magamnak
hogy ezentúl nem fogok ígéretetni
és most ünnepélyesen
újra megígérem

minden

mindent te jelentesz nekem
mondta a tartótiszt

olyan izgalmas

olyan izgalmas volt
hogy nem történik semmi
olyan mozgalmás
a metró harmadik kocsija füstölt
a harmadik napon
és feltámadott

reciprok

az autóbusz
nem szállít utasokat
igaz hogy többnyire
az utasok sem
szállítanak autóbuszt

sikertörténet

kap állást:
kapálást

szakáll

volt egyszer egy ember
szakállá volt Denver

Elekes Ferenc

Telefonált a kedves

Valami jó melegség
futott végig a drótokon,
didergő testű fecskék,
hívős porcelánok között,
hogy újra megkerestél.
Rohant szavad az ég alatt
és fűszagú föld felett,
mint a tűz a gyújtózsínórban —
De mért van az, hogy legnagyobb robajjal
bennem egy szónyi
hallgatásod robbant?

Hallom valahonnan

Egy régi szerelem
vacog utánam.
Sietésemben elmaradt az úton,
most hallom valahonnan,
s torkomba gyúl a világ.
Amerre járok,
neonok karja hajol fölém,
hogy lássak,
de nyomod nincs, fővény
a járda.
Mit is kezdhethnék fényes utakon
fölborzolt hangulattal?
Sírni egy kicsit, egyedül,
az kéne most, tudom,
de merre menjek?
Modern bódékban lóg a szerencse,
csapkodó kedvet árulnak
röhögő kocsmák,
a borbélyüzletben jószagú kölnit,
meghajló köszönést kapok
kopasz uraktól,
kik tanácsot adnak hulló hajamra.
Ravatalszagú templomokban
poros térdű vénasszonyok
istent kutatva imbolyognak,
ott mit keresnék?

Elvtársaimhoz elmehetnék,
de ők azt mondanák,
a pesszimizmus mellett
agitálok.
Egy régi szerelem
vacog utánam.
Sietésemben elmaradt az úton.
Most hallom valahonnan,
megállok,
a torkomban befelé zokog a világ.

Szép, fehér füstből

A legmodernebb kor elején
egy pilóta
sugárhajtású gépen
nagy sietősen
végigfutott az égen.
Utána ottmaradt
szép, fehér füstből
egy hosszú gondolatjel:
vedd tudomásul,
világ, gondolkozni kell!

Én magamra vettem,
s most azon gondolkozom
— a legmodernebb kor közepén —,
vajon lesz-e időd
te pilóta,
hogy sugárhajtású gépen
egyszer csöndben
végigmenj az égen,
s szép, fehér füstből
fölríj egy sort
a legszebb versből?

G. Szabó Ferenc

vers a kedves

alig vártam hogy veled legyek
simogasd csókjaiddal homlokom
érezzem újból tintaillatod
egy papírlapon

veled ismét kikötők nélkül
hajózni mérges vizeken szüntelen
kintől őrzöngő partokat kerülve
egymásnak élni örök hűséggel

vadul szeretve míg üvölt a kék
mámorunk vulkánjába újból lemerülve
szétrobban minden atomunk
s ránk nevet egy új fényecsecsemő

Márton Tímea

Csillagbirodalom

(II.)

(Részlet)

Szereplők:

- Csillagifjú, egy báró fia
- Testvér, a Csillagifjú bátyja
- Anya, a báró felesége, Csillagifjúnak és Testvérének édesanyja
- Menyasszony, a Csillagifjú jegyese
- Herceg, Hesperus hercege
- Hercegnő, a Herceg felesége
- Király, Hesperus törvényes uralkodója
- Fattyú, a Király házasságon kívül született gyermeke
- Róka, különös színész és udvari bolond Hesperusban, a Herceg barátja, ismertetőjele: vörös haj
- Gróf, Róka apja
- Mesélő, a történeten kívül álló személy, aki ledönti a negyedik falat
- Szolgálólány, a Báró és a Herceg háztartásában, a Lovász szeretője, Róka nővére
- Lovász, a Báró és a Herceg háztartásában, a Szolgálólány szeretője
- Kocsmáros, a Testvér kedvenc szórakozóhelyének tulajdonosa
- Leány, egy ékszerész lánya
- Boszorkány, Hesperus vajákos asszonya
- Halál
- Emberek a kocsmában

I. EMBERI VILÁG

(II.)

7. jelenet

Szolgálólány: (egy széket hoz, aminek a lábával ritmust dobol, miután letette, kipördül)

Lovász: (követi a Szolgálólányt szintén egy székkal, azonban ő a színpad szélén megáll, hallgatózik)

Testvér: Erre jöjjön, hölgyem! (bevezeti Csillagifjú jövődóbeli menyasszonyát) A testvérem hamarosan áll szolgálatára! Elnézést a faragatlanságáért. Én nem mernék egy ilyen szemrevaló virágszálat senki kegyeire bízni, még a végén megpróbálná valaki elcsábítani, ha gyönyörű szemei rabul ejtik! (kezet csókol)

Menyasszony: Ugyan, örülök, hogy megismerhetem Önt. Madarat tolláról, embert barátjáról... de a családjáról méginkább, nemde? (helyet foglal) Ön hízelgő!

Testvér: Kegyed igazán okos, nem csak szép, de az igazságot kimondani nem hízelgés! Bizonyára kedvelni fogják egymást!

Csillagifjú: (a színpad szélén álldogál, egy teleszkópot tart a kezében)

Anya: Ne babráld azt a játékszert! Már itt van a báró lánya! Rád vár!

Csillagifjú: Máris? (felkapja fejét)

Anya: Igen, kedvesem... Aj, de szétszórt vagy. Ráadásul megint új ketyerét vettél? Csak áltudományoskodásra jó, semmi másra!

Csillagifjú: A csillagászat igenis tudomány.

Anya: Csak annyira, mint az álomfejtés. Add azt ide szépen, és eredj, nem illik megvárakoztatni a hölgyeket. Már az egész család üdvözölte!

Csillagifjú: (kelletlenül nyújtja át a nemrég vásárolt portékát)

Anya: (mosolyogva elveszi, megigazgatja a fiú ruházatát) Helyes, ügyes leszel. (elsétál)

Csillagifjú: (mély levegőt vesz, besétál) Elnézést, hogy megvárakoztattam, hölgyem!

Menyasszony: (halkan nevetgél) Ugyan, a testvére felettébb szórakoztató. (vár egy hosszúra nyúló pillanatig)

Testvér: (a lány háta mögött próbálja elmutogatni, hogy a fiúnak mit kellene tennie)

Csillagifjú: (zavartan pislog, majd megkésve, de kezet csókol) Üdvözlöm mi-nálunk! Öhm... kegyed... igencsak szép ma! Mármint... gondolom máskor is. Szóval... csinos, igen, ezt szerettem volna mondani. (dadog)

Menyasszony: (pislog, majd elneveti magát) Köszönöm.

Testvér: Kettesben hagylak titeket! (kacsint, szórakozottan távozik, mikor meglátja a Lovászt, belekarol és magával húzza őt is)

Csillagifjú: (leül az üres székre, kínos csendben vár)

Menyasszony: (legyezgeti magát) És mondd csak, mivel foglalatostokdtál?

Csillagifjú: Tegeznem kellett volna? Elnézést...

Menyasszony: Csak... gondoltam, ha már egy pár leszünk, elhagyhatnánk a formalitást...

Csillagifjú: Csak egy teleszkópot szereztem, és azt vizsgáltam.

Menyasszony: Sztetoszkóp?

Csillagifjú: Nem, ez nem a szív vizsgálására való...

Menyasszony: Akkor mire?

Csillagifjú: A csillagokéra!

Menyasszony: Érdekes... (nem mutat nagyobb érdeklődést, minek következtében kisebb csend áll be közöttük)

Csillagifjú: És... milyen volt az út?

Menyasszony: Hosszú és unalmas... (félrepillantva suttog morcosan) Mint amilyennek ez az este ígérkezik a testvére nélkül.

Csillagifjú: Tessék?

Menyasszony: (visszafordul) Á, semmi... És hogyan vizsgálsz csillagokat nappal?

Csillagifjú: Elnézést, te gúnyolódsz?

Menyasszony: Eszemben sincs! (szusszan egyet, félrepillant)

Csillagifjú: Téged mi érdekel?

Menyasszony: A divat! (fordul vissza fellelkesülve) Képzeld csak, volt egy ruhám, ami annyira megtetszett a királynőnek egy bálon, hogy utána ő is szeretett volna egyet. Nem mókás? Amikor befolyásolhatod a divatot ilyen módon! Aztán hadd meséljek még arról a bársonykendőről, meg az a cipellő... (fokozatosan halkul el)

Mesélő: (tánc lépésekben jön be) Ó, nincs is édesebb illat annál, ha szerelem van a levegőben! No, de kik között izzik a parázs? Ez megállapíthatatlan! Az érzelmek garmadája irányíthatatlan, és sosem hagyja, hogy a logika a kezében tarthassa a történések szálait. Összegabalyítja azokat, elvágja a Sors paripáinak gyepelőjét, amíg egyszer csak... BUMM! (összecsapja tenyerét) Minden a feje tetejére áll! De ki mondhatja meg, hogy ez a fordulat a helyére rakta-e az eddigi felfordulás darabjait, vagy csak még inkább összekavarta a kirakós részeit? Az ember talán nem is képes erre. Így hát... Miért is ítélnénk? (körbenéz, mintha választ várna, majd kimegy)

(amíg a Mesélő beszél, a Menyasszony helyére a Herceg ül)

---

8. jelenet

Csillagifjú: (mintha már eddig is mesélt volna) ... és akkor elkezdett a divatról mesélni. Soha nem tudtam még erről a témáról annyit, mint most, de mégis... Úgy éreztem, elbeszélünk egymás mellett.

Herceg: Ugyan, csak más az érdeklődési körötök. Nem kell azonnal kétségbe esned! Biztos van bennetek valami közös.

Csillagifjú: Úgy gondolod?

Herceg: Nem. Biztos vagyok benne! No, meg ha igazán érdeked, ő is meghallgat majd, mint te őt. Talán meg is kedvel egyes dolgokat. Csak légy bátrabb!

Csillagifjú: Bátrabb? Mégis... hogyan?

Herceg: Soha senkinek sem meséltél a csillagászatról eddig?

Csillagifjú: Nem igazán érdekelt senkit. Édesanyám szerint áltudomány, mint a horoszkóp, a testvérem szerint a földön kéne járnom, helyett, hogy az eget kémlelem folyton, édesapám pedig... Vele alig beszélek bármiről is. Túl elfoglalt.

Herceg: Ez a baj! El sem hiszed, hogy bárki is kíváncsi volna erre!

Csillagifjú: Igazából nem is értem, hogyan nem lehet valaki erre kíváncsi. A csillagok, a bolygók, a meteoritok... a galaxis! Én ki sem bírnám anélkül, hogy ne akarjak többet tudni a világról, aminek csak egy kis porszeme az én, vagy bárki más élete!

Herceg: (mosolyog) Tetszik ez a szenvedély. Beszélhetnél másokkal is ilyen könnyedén.

Csillagifjú: De ők... mások.

Herceg: Mások?

Csillagifjú: Nem olyanok, mint te. Velük élek évek óta, de nem... nem értjük egymást, nem is hagyjuk igazán, hogy megismerjük egymás mélységét. Te pedig... Mintha már régóta ismernének. Senkinek sem tudok így megnyílni.

Herceg: Talán azért, mert én nem csak hallak, hanem... hallgatlak is?

Csillagifjú: Lehet... Különös.

Herceg: Nincs ebben semmi furcsa. Csak nem akarom, hogy hallgass. Nem csak azt tartom fontosnak, hogy én a figyelmed középpontjában legyek. A kölcsönösség a bizalom alapja.

Csillagifjú: (mosolyogva figyel) Köszönöm.

Herceg: Mégis micsodát?

Csillagifjú: Hogy... Megmutatod, milyen egy barát.

Herceg: (megcsóválja fejét) Azt akarom megmutatni, milyen egy ember, aki képes tisztelni önmagán kívül mást is.

Csillagifjú: A te fejedben mi jár most?

Herceg: Azon gondolkodom, hogyan mutathatnád meg a körülötted lévőeknek azt a rengeteg dolgot, ami benned rejtőzik.

Csillagifjú: Valóban meg kell mutatni?

Herceg: Teremhet bármit egy mag, amelynek elfojtják a csíráját?

Csillagifjú: Nem...

Herceg: És kiteljesedhet egy ember, aki elfojtja a saját személyiségét?

Csillagifjú: Ez egy beugratós kérdés?

Herceg: Balga ifjú, mindent úgy túlragoztok. Mindenről azt hiszitek, hogy nagyon bonyolult és ördögös, holott minden olyan egyszerű, hogy már emiatt válik felfoghatatlanná! Segítek neked. Van egy remek ötletem, hogy közelebb kerülhess a hölgy szívéhez.

Csillagifjú: Lekötelezel!

(a fény a belépőkre irányul)

Testvér: (a Hercegtől és a Csillagifjútól távolabb, a színpad széle felé megáll) Mióta megjelent ez a különös férfiú, egyre több időt tölt vele... (meresztgeti szemeit a beszélgetők felé)

Anya: Bizonyára ilyen, ha az embernek vannak barátai.

Testvér: Még a menyasszonyával sem foglalkozik ennyit!

Anya: Még új neki a helyzet.

Testvér: Ha nem tudnám, hogy hamarosan megházasodik, azt mondanám, hogy...

Anya: Fiam, kérlek! Mindig is nehezen kezdett el kötődni bárkihez is, nem örülnél annak, hogy végre nem csak a könyveit bújja? Mindig is más volt, mint a legtöbb ember.

Testvér: Én is a másságára céloztam... (vonogatja szemöldökét)

Anya: (finoman a vállára csap a legyezőjével) Hagyd ezt abba! Úgy viselkedsz, mint akinek irigység vagy féltékenység gyökerezik a szívében. Ne vádaskodj!

Testvér: (kis ideig csendben marad, figyeli az édesanyjuk határozott arcát) Mindig is őt szeretted jobban, nemde?

Anya: Erre megy ki a játék?

Testvér: Csak válaszolj a kérdésre, anyám... (szomorúan néz a nőre)

Anya: (megfontolja válaszát) Nem, csupán látom mindkét fiam hibáit és erősségeit. Ő nehezen barátkozik, nem tudja, hogyan bánjon az emberekkel, viszont tág az érdeklődési köre, elrugaszkodik a megszokottól, kreatív. Te pedig igazán könnyedén csevegsz el bárkivel, tele vagy energiával, ami elragadó, de képtelen vagy elfogadni, hogy nem mindenkinek jön ez ilyen természetesen, hogy egyesek körül olyasféle fal van, ami nem olyan könnyedén ledönthető, mint ahogy azt megszoktad.

Testvér: Ez nem igaz!

Anya: Fáj, hogy talán mégsem te kerültél hozzá a legközelebb, holott a testvéred?

Testvér: (elhallgat egy pillanatra) Talán.

Anya: Borzasztóan zavar, hogy nem vonja magára az emberek figyelmét, mégis gyakran felfigyelnek rá?

Testvér: Nem... Nem tudom.

Anya: (arcára simít) Nem vagy se több, se kevesebb a testvérednél, drágám. Mindketten megérdemlitek a boldogságot. Hagyd őt is tündökölni, hogy a közös fényetek minden árnyat eloszlasson!

(a fény újra a széken ülőkre vetül)

Herceg: Gondoltál arra, hogy inkább megmutasd neki mindazt, ami így lenyűgöz? Nappal, egy kényelmes kis szalonban cseverészve nem is olyan izgalmas az éjszakai égbolt rejtelseit fejtegetni... De ha az ember látja, miről marad le! Egy romantikus séta édesanyád kertjében egy távcsővel. Na, ez már bárki számára kecsesetöbb, mint a száraz információk.

Csillagifjú: Megpróbálhatom...

Herceg: Ne próbáld! Csináld! A tett halála a halogatás és próbálgatás. (feláll) Talán az én esetemben is. Rengeteg dolgom van, s téged sem volna illendő sokáig feltartani.

Csillagifjú: Várj!

Herceg: (megtorpanva pillant rá)

Csillagifjú: Azt mondtad... Fontos a kölcsönösség...

Herceg: Valóban. Ahogy a fizikában, úgy az emberi kapcsolatokban is jelen kellene legyen. Mire célozol ezzel?

Csillagifjú: Azt szeretném, hogy legközelebb én hallgathassalak meg téged! Bármit szeretnék megtudni, ami... segít téged jobban megismerni. Rólad, a helyről, ahonnan jöttél, a véleményedről... Bármiről. Megtennéd ezt nekem?

Herceg: (elmosolyodik) Talán hamarabb szerzel tudomást minderről, mint azt hinnéd. (távozik)

(az Anya és a Testvér odalépnek a Csillagifjúhoz)

Anya: Kicsim, mit szólnál, ha választanánk egy ajándékot a menyasszonyodnak?

Csillagifjú: Velem tartasz?

Anya: Természetesen.

(a fiúk kiviszik a székeket, az Anyával együtt mennek ki)

9. jelenet

Leány: (belök egy csecsebecsékkel teli asztalt)

Anya: (drága, díszes nyakéket vesz a kezébe) Mit szólsz ehhez?

Csillagifjú: Nem igazán tetszik.

Anya: Mi okból, kedvesem?

Csillagifjú: Hogy is magyarázhatnám...? Túl feltűnő, szerintem semmi szüksége ilyen kihívó darabra, hogy meglássák az emberek a szépségét.

Anya: Micsoda kedves magyarázat! (nézelődik) Mi a véleményed erről a kel-méről?

Csillagifjú: Bizonyos, hogy van ilyenje vagy hasonló anyagból készült kendője... (Ő is nézelődik) Azt hiszem, már meg is találtam a megfelelő darabot! (kezébe vesz egy egyszerűbb, de csinos hold medállal díszített nyakláncot) Mit gondolsz, anyám?

Anya: Csinos, de... Nem tudom, hogy illik-e az ízléséhez.

Csillagifjú: Legalább mindig én jutok majd eszébe, ha rápillant.

Anya: Biztos vagy abban, hogy ez megfelel majd?

Csillagifjú: Már azt is tudom, hogyan adhatnám oda!

Anya: (megcsóválja fejét) Megvesszük ezt a két nyakláncot! (a holdas és a díszes ékszert is odanyújtja a Leánynak)

Leány: (becsomagolja azokat)

Csillagifjú: (kifizeti, vidáman távozik édesanyjával oldalán)

Leány: (kitolja a pultot)

10. jelenet

(helyszín: a rózsakert Csillagifjúék háza mögött, a háttérben virágok és a csillagos ég)

Csillagifjú: (a Menyasszonya szemeit eltakarva vezeti be)

Menyasszony: Már repes a szívem az izgalomtól, mint egy kismadár, ami szabadulna bordakalitikájából! Hadd lássam, mit szeretnél mutatni! (kérleli)

Csillagifjú: Még egy pillanaaat... Állj!

Menyasszony: (megtorpan)

Csillagifjú: (elhúzza kezeit szemei elől, hogy Menyasszonya megláthassa a kertet a csillagok lenge fényében)

Menyasszony: (elképedve néz szét)

Csillagifjú: Egy kedves barátom tanácsára inkább megmutatom őrült szenvedélyem cépontjait, ahelyett, hogy beszéljek róluk... (a zsebébe nyúl)

Menyasszony: (ajándékot vár, kíváncsian, izgatottan leskelődik)

Csillagifjú: (előveszi a teleszkópját)

Menyasszony: (kissé csalódott) Oh...

Csillagifjú: (megmutatja, hogyan nézzen bele, mikor a lánynak nem sikerül jól, mögé áll, átkarolja, segít neki) Nézd, az ott a Kisgöncöl... Ott odébb pedig a Kis Róka, amelyik úgy fest, akár egy papírsárkány, az a Sas! Csodálatosak, nemde?

Menyasszony: Valóban. (nézelődik kis ideig csendben) Amúgy gyönyörű volt a nyakék, amit küldtél. Hálásan köszönöm. Pontosán tudtad, mit választanék, szinte hihetetlen!

Csillagifjú: A nyakék?

Menyasszony: (megfordul, nyakában az Anya által választott nyaklánc pihen)

Csillagifjú: Az a nyaklanc! Igazán...igazán nincs mit. (kiveszi a zsebéből a holdas medált, ledobja a földre)

(minden mozgás abbamarad, majd a Csillagifjú hirtelen a közönség felé fordul)

Ezt nem hiszem el... Hogy Édesanyám ennyire ne bízson bennem! Ajándékot küld a nevemben? Mintha nem is volnék érdemes, hogy önmagamból adjak egy darabot a kedvesemnek. Hiszen olyan ékszerek, amelyek tökéletesen illenek személyiségéhez, csakis őt hordozzák magukban. Semmi személyes nincs benne. Értékét veszíti így az ajándékozás maga. Csak azt lesi mindenki, mi milyen drága és giccses. Csakis ez számít! (visszafordul a jövődöbelijéhez)

Menyasszony: (megmozdul, a ledobott láncra pillant, felveszi) Ó, milyen kis egyszerű, biztos egyik szolgálóé. Megtennéd, hogy visszaadod neki?

Csillagifjú: (kis csend, vegyes érzelmek költöznek szívébe: harag, csalódottság, az árulás lehangoló súlya) Természetesen... (elveszi)

Menyasszony: Jobb, ha megyek, későre jár.

Csillagifjú: Rendben... (igyekszik nem sértettnek tűnni, kikíséri, mielőtt kiérnének, letép egy virágot, odanyújtja) Virágot a virágszálnak! (hajol enyhén meg)

Menyasszony: (álmosoly) Köszönöm... (kézcsókra tartja kezét, mielőtt átvinné)

Csillagifjú: (ajkait a kis kacsóhoz érinti, karját nyújtja, hogy ki is vezesse)

Menyasszony: (belekarol, büszkén sétál ki vele)

---

11. jelenet

Csillagifjú: (letörten sétál be)

Testvér: (az ellenkező irányból érkezik, feldúltnak tűnik)

Csillagifjú: (felkapja a fejét)

Testvér: (meglöki a vállától) Hogy tehetted ezt?

Csillagifjú: (értetlenül néz) Micsodát?

Testvér: Borzalmas hangulatban látogatott el hozzám!

Csillagifjú: Mégis kiről beszélsz, fivérem?

Testvér: A menyasszonyodról! Meg sem érdemled. Nem hiszem el, hogy hozzád akarják adni...

Csillagifjú: De...

Testvér: Nincs mentség a faragatlan viselkedésedre! (elviharzik)

Csillagifjú: Mit tettem...? (pislog utána, sóhajt egyet) Talán van, aki választ adhat... (elindul sétálni a városban kivert kutya módjára)

12. jelenet

Csillagifjú: (megáll, bekopog a Herceg szállásának ajtaján)

Herceg: (ajtót nyit) Üdvözöllek... Nem vártam vendéget! Mi szél hozott?

Csillagifjú: Sajnálom, hogy csak így rád törtem! Eszembe sem jutott, hogy először üzenhetnék... Úgy érzem magam, mint egy csódtömeg, aki még sosem fogadott vendéget, vagy járt vendégségben! (hangjában önvád csendül)

Herceg: Nyugodj meg, drága barátom... (beengedi) Hozassak valamilyen italt? Esetleg vörösbort?

Csillagifjú: Nem, köszönöm, nem kérek semmit. (leül)

Herceg: (behoz két pohárnyi italt a szín széléről) Mégiscsak segítene ellazulni és megnyugodni kicsit. (átnyújtja az egyik poharat)

Csillagifjú: (elmosolyodik) Köszönöm... (elveszi)

Herceg: (helyet foglal) Nos, felvilágosítanál arról, hogy mi is történt? (kortyol)

Csillagifjú: Nem igazán sikerült megszerettetnem a menyasszonyommal a csillagászatot. Finoman kifejezve. Állítólag meg is sértettem, azonban fogalmam sincs, hogy mivel.

Herceg: Nem hangzik túl jól... (sajnálkozik)

Csillagifjú: Reménytelen eset vagyok, ugye? (keserédesen mosolyog)

Herceg: Ezt azért nem mondanám... Csak különleges vagy, egy olyan környezetben, amely ezt nem képes befogadni.

Csillagifjú: Szebben hangzik, de a jelentése így is ugyanaz marad!

Herceg: (kis csend után szólal meg) Sosem érezted úgy, hogy... nem vagy jó helyen? Hogy nem is ide tartozol?

Csillagifjú: Ez... eléggé furán hangzik.

Herceg: Nem arra kértelek, hogy megítéld a kérdésem milyenségét, hanem arra, hogy válaszold meg!

Csillagifjú: Igen, éreztem. Nagyon gyakran. Már gyermekkoromban kiközösítettek a többiek, miközben a testvérem olyan könnyedén ismerkedett. Sosem... éreztem azt, hogy megérthetnek vagy én megérthetném őket.

Herceg: Most úgy érzed, hogy mégis megtörténhet?

Csillagifjú: Lehetségesnek tartom. Mint már kifejeztem, te... más vagy!

Herceg: Emlékszel, mit ígértem? Olyasmit, hogy mesélni fogok magamról és a hazámról.

Csillagifjú: Igen. El is töprengtem, mit fogsz mondani!

Herceg: Talán elérkezett az ideje, hogy... bevezesselek egy másik világba.

Csillagifjú: Olyan egzotikus kultúrájú helyről származol?

Herceg: Csacska ifjú... (Elneveti magát, majd hirtelen megfogja a fiú kezét, felpattan vele, fordul hármat, mire hatalmas fény csillan, majd teljessé válik a sötétség a színpadon.)

Regéczy Szabina Perle

Elvesztettem?

Lustán pihent a fény,
mint busongva fogant csíráatlan gondolat,
mint fészekben szunnyadó hajnali madár,
belopózott legmélyebb tartományaimba,
dermedt homlokomra csókokat lehelt,
félszegen ráborult a rózsakertre
patinás leveleit szerteszórva.
Szédülten fürkészttem,
ahogy elcsente a bénaságot,
a halkán sündörgő balgatag kételyt,
a csonkán világló füstös némaságot.
Hallgattam lidérces, halódó lépteit,
éreztem szemérmes, sorvadt illatát,
esendő, lesújtó, tébolyult ízét,
kísértetiesen átöleltem,
teste hanyatlott,
dühödten párologott,
kátyuba zuhant —

már őt is elvesztettem?

A főpásztor imája

Csiha Kálmán emlékére

Engedd,
hogy szívem itt térdeljen
a szent Kereszt alatt,
Atyám,
ki pásztorrá rendeltél nyájaid felett,
hogy mindenkor tudjam megköszönni
e véred szerezte királyi népet.
Köszönöm kegyed,
mely naponként úgy árad,
mint bő záport szitáló örök élet.
Köszönöm, hogy
— bár subám elől lebeg
nyájak és pásztorok felett —
nem éreztetem kegyelmed által
soha e földi kiváltságot.

Köszönöm Neked szolgatársaim,
 a Benned válsztott ifjabb testvéreket.
 Köszönöm,
 hogy hirdethetem Szavad
 a természet teremtett világát megelőzve,
 hogy tetőled kapott talentumaim
 ne hulljanak a pusztá földbe.
 Segíts,
 hogy ne csupán önmagamnak
 tudjak mindenkor megbocsátani,
 ahogy Magad tanítottad volt,
 midőn imára nyitottad ajkaim.
 Bocsásd meg, hogy sokszor
 Rád szégyent hozó magatartásom
 Lelked szomorítja
 fényed tündöklését árnyékba borítva.
 Add, hogy szerethessem gyűlölőim,
 e véretem dohogva lesőket,
 hogy bizonyágtevő életem
 mindenkor Téged dicsőítve égjen
 Szent oltárodon. Ámen.

Csontos Márta

Fedezékben

Kibelezett éjszakákon falak
 oltalmában kuporog a szél,
 csak egy macska fehérlik
 a sötét köveken, — én pedig
 vándorútra kélek; altató nélkül,
 létem zsugorított fűzfa-remegés.

Szemhéjam mögött nem kap
 helyet a félálom sem, az éberség
 foglya vagyok — visszafogott
 zaj a süllyedő ágykereten.
 Araszról araszra rövidül szobámban
 a csend, a hajnalba meztelenített
 égbolton szennyes titkok homálylanak.
 Ágyam mellett már ég a lámpa,

körém gyűlnek apró fény-rezdületek,
 s kicsiny házam apró ablakán
 beint sietősen a reggeli korasárga.

Beállok megint a sorba, hagyom,
 hogy megint meglincseljenek,
 hagyom
 hogy belerángassanak az
 embervadászásába.

De nem akarok még annyira sietni,
 a nagy tülekedésben inkább
 visszahúzódok
 kicsit kedvezőbb körülmények
 oltalmába.

Műzsák ajándéka

Ráduly János fordításai

Nichita Stănescu
(1933–1983)

Quadriga

(Kvadriga — Versenykocsi)

Mihai Eminescu emlékének

Versenykocsi száguld
a pillanataim között.
Négy ló húzza a két harcost.
Egyiknek a szeme zöld,
a másiké könnybe lábad.
Egyiknek a szíve az első lovakon,
a másiké köveken zötyög.
Az egyiknek jobb kezében gyeplő,
a másiknak az öle kész szomorúság.
Az egyik tapasztalt fegyveres,

a másik emlékeiből él.
Versenykocsi száguld
a pillanataim között.
Négy fekete ló húzza a két harcost.
Az egyik sas-életű,
a másik forgó kerék-lendület,
rohannak a lovak,
míg szétzúzzák a pillanatot,
rohannak, rohannak eléfelé,
majd végleg eltűnnek.

Önarckép

(Autoportret)

Byron Lordnak

Egyesek azt mondták, azért sántít,
mert megütötte a bokáját.
Mások azt mondták, azért sántít,
mert megsebeztek szavait.
Mások azt mondták, azért sántít,
mert tán nadragulyát evett.
Mások azt mondták, azért sántít,
mert megkívánt még egy lábat.
Egyesek azt mondták, hogy ő ló,
feltételezték, hogy épp ló.
S aki még soha nem volt éhes,
azt mondta róla, hogy ő hattyú,
mivel a húsa ehetetlen.

Volt, aki csak ennyit mondott:
„Sánta ördög.”
Mások:
Olyan régóta sántikál,
hogy megszilárdult bénasága.
Végül
már nem is mondtak semmit,
aztán egy szép napon elkezdtek újra,
hogy ő sántít, mert megütötte
a bokáját,
megsebeztek a szavait,
megszilárdult bénasága,
és hogy így, és hogy úgy meg úgy...

Mítosz utáni csönd

(Liniștea de după mit)

Szépségsszomjam van,
és megkísért a nagyszerű halál.

A felhőhegyeket és a kőhegyeket
egyformán koptatja
az idő szélfúvása.

A messzelátót
új illeti meg, a hallót

nyílvessző.

A fönségesen párás
felhőhegyek
nagyon illenek a lélegzéshez.
A csodálatos kőhegyek
hozzászoktak
az öleléshez.

Lecke a kockáról

(Lecție despre cub)

Keresünk egy kódarabot,
megfaragjuk vérvésővel,
csiszolunk rajta Homérosz szemével,
sugarakkal megfényesítjük,
míg hibátlan kocka lesz belőle.
Aztán megcsókoljuk számtalanszor
a te száddal, a mások szájával,

végül a hercegkisasszony szájával.
Akkor kalapáccsal leverjük
az egyik sarkát.
Azt fogják mondani:
— Milyen tökéletes kocka lenne,
ha megvolna minden sarka!

Hieroglifák

(Hieroglife)

Aki kedveli a homokot,
igényt tarthat a számumra,
mondta Ibisz, a madár,
miközben

váratlanul
— mert kimondta a homok nevét —
számummá vált
maga is.

A költészetről

(Ars poetica)

Arra tanítottam a szavakat, hogy szeressenek,
megmutattam nekik a szívemet,
noszogattam őket, amíg a szótagok
elkezdtek lüktetni.

Megmutattam nekik a fákat,
s amelyik fán a lomb nem akart susogni,
azt levetették magukról.

Így a szavak
kezdtek hozzám hasonlítani
és a világhoz.

Aztán:

fogtam magam,
megtámaszkodtam a folyam
két partjában,
híddá váltam,
híd a fűz s a bika szarva között,
az égi csillagok s a föld között,
egy asszony s egy férfi halántéka között,
s hagytam, hogy a szavak járjanak át rajtam,
mint versenyautók, villamosvonatok,
és célt érjenek minél előbb,
megmutattam, mint közlekedik a világ
önmagától
önmagáig.

A bárka

(Arca)

Hátamon kúszom az ég alatt.
Az ég karperecébe beleszorítok egy csillagot,
eltaszítom a számumot jobb felé,
majd kikötök,
s arcomról letörlöm a passzátszél nyomait.

Mámoros vagyok.
Úgy ringatózom,
mintha ejtőernyőn
csüngenék.

Ha megérintem a földet,
nyomban elmerülök benne.
Ha a föld középpontjáig jutok,
akkor elalszom.

Azt hiszem, hogy a növények, az állatok
bomlásnak indultak,
s a tengernyi sejthalmazon
már hajók úsznak.

Az egyik hajóra mintha
emlékeznék is,

---

csak nem jut eszembe,
honnán ismerem.

Semmi sincs másképp

(Nimic nu este altceva)

Semmi sincs másképp.
A kő unokatestvérem,
a fa apai rokonom,
a forrás anyám szeméből fakad.
Semmi sincs másképp.
A tegnap s a holnap
időtestvérek.
A fent és a lent
levegőtestvérek.
Semmi sincs másképp.

Az égen úszó felhő
sziám-ikre tóbeli önmagának.
A bánat
jegyes az örömmel,
s a gyász,
amely hóféhéren koronázza körül fejem,

a nevető nevetése.

Semmi sincs másképp.
A kimúlt ló
két szemem mélyében pihen.
A halott ősznek a feje
hóféhér párnám.

A halál hasonlít a születéshez.
Semmi sincs másképp.
Amit születésem előtt éreztem,
ugyanazt érzem halálomkor is.
Ahogy volt akkor, úgy lesz most is.
Semmi sincs másképp.
A Minden csak minden,
míg én te vagyok.
Semmi sincs másképp.

A földeken

(Al pământului)

Állok csöndben, és pusztítom
a mélabú makacs, konok fényeit.

Először a farkasokat, aztán a kék
szellemeket,
majd a nyestet, a vadkanokat,
hiúzokat.

Kiszaggatom önhitt
állkapcaikat.
Fogak nélkül már a csontok
szelídebbek.

S amíg állok, míg pusztítok,

körülöttem fokról fokra
világosodik az ég.

Most az ekét
beleakasztom a földbe.

Hátam mögött
tengeri- s búzavetések, fölöttük már
kél a Nap.

Sugarai
búza- s tengeri-nyalábok.
Hallszik, amint szétterülnek
a felszántott földeken.

Szív nélkül

(Fără inimă)

Most annyira boldog vagyok,
életemet is eldobnám,
almát dugnék szívem érébe,
hogy többé ne lüktethessen,
menjen a fenébe,
de ha közeledbe jutok, megsúgom:
hja, ha megszomjazol,
itt az alma, harapj belőle!

Költemény

(Ugye, ha egyszer)

(Poem)

Ugye, ha egyszer megfognálak,
s a talpadat megcsókolnám,
te már rögvest bicegve járnál,
nehogy a csókom megsérüljön.

Sivatag

(Desert)

Két fáradt lábbal álldogáltam
a megsebzett nyúlon,
köröttem az élet alkonya terjengett.
Úgy néztem a napra, mint valami tükörbe,
hosszú sörényem szétterült a homokon.
Engem folyton az éhség kerget,
a vérem most is zászlóként lobog.
Oroszlánként állok
a megsebzett nyúlon.
Kérve kérlek,
te most helyettem is álmodjál.

Varázsének

(Descântec)

Micsoda rossz ember keze voltam,
hogy meghajlítottam a sasmadár csőrét!
Micsoda vakmerő erővel bírtam,

---

hogy megünnepeltem saját magányomat!
Egyenes vonalból én, az együgyű,
kört rajzoltam.
Össze-vissza térengettem a vadakat,
a szarvasok agancsai
falevélként lengedeztek a szélben.
Sírhatnék volt, folyónyi könnyem támadt,
s jött rákvörösen az édes halál is —
ördög narancsa,
ló nyerítése!
Meggékítettem az eget, én, az együgyű.

A szem elvesztése

(Pierderea ochiului)

Körmömmel váltig kopogtatni tudnék,
ujjbegyemmel is,
míg teljesen elkopna
mind a kettő.

Egy vak ember, ki hozzám lépett,
azt mondta:
— Testvér,
hagyd a körmöd,
ha netalán tán szem van rajta,
minek törjön el?

De mégis, mégis, ezt a kaput,
amely kettőnket elválaszt,
valakinek döngetni kell.

Síró csontok

(Oase plângând)

Ha kirázod belőlem
minden őszömet,
legvégül,
legvégül
kihull bensőmből
egy csillag is!
Micsoda élet ez, Uram, megpróbál
tovább létezni
két oszlop között!

Haiku szellemében

(În spirit de haiku)

*

A zöld gyümölcsök árnya
ránehezül a másodpercre,
s hagyja, hogy tovaszálljon
a platánfa alól.

*

Ha lombja lenne az időnek,
micsoda ősz volna!

*

Meghültem a szavak állapotától,
értelmüket tán hó takarta el.
Könnyű, Uram, az egyedüllét,
de nehéz égni a természet láttán!

*

A sasmadarak repülő fák,
gyökérzetük madárkarom.
Uram, micsoda ősz lesz majd
fönt a magaslatokon.

*

Virágzó fán sosem láttam
akasztott embert. Ó, te rongy tél,
lombtalan fák,
szárnyatlan sasok!

*

Az est szemfehérje
a föld fekete
szemhártyáján,
ősztelenül lát mindent.
Ó, te est.

*

A hárs illata:
futó istennő,
ágak között a bokája.

*

Két idegen szó
összekoccanásaként
szökken ki belőlem
a te szikrázó arcvonásod.

*

Vérét vesszük a végtelennek.
Vérsejtek a fénylő csillagok.
Fájdalommal sújtják szemeimet.

*

Micsoda fagyott fény a hópehely.
A tél pedig szavak hidege...

*

Fogd az északi szelet, tapaszd
a nyakamra,
forrjon rá, mint hús a csontvázhoz.
Ó, te sokszor kiejtett szó,
légy a képmásom!

*

Beszélő nyelvemen megdermedt
a halhatatlan szó.
Mondtam-e neked, hogy én
a szárnyatlan létet akarom?
Mondtam-e neked, vajon, vajon?

*

Ó, hazám —
Te nyilvessző,
beletalálok veled
a végtelen
szívébe.

A narancsszínű alagútban (III)

(Prin tunelul oranj. III)

A csillagos ég árnyékba borult
egyetlen szótól,
az ige idegszálán át nézve
az idő mindössze állat,
hegydomborulat,
tenger,
Ithaka.

A narancsszínű alagútban (IV)

(Prin tunelul oranj. IV)

Úgy néztem a nem tudom mit, akár a hiányt.
Nyilván, a hátam mögött havazott.
A rohanó nyúl nyoma ott maradt a mezőn.
Uram, fégyvertelenül
miként tudtam ennyi borzalmat
elkövetni?

A kő

(Piatra)

A kő
olyan ember,
akibe más ember
beledugta a kezét,
akárha kesztyűbe,
majd visszájára
kifordította.

Shakespeare

A ló kétségbeesett párkány.
Én is párkány vagyok minden porcikámmal.
Az illatos hársfa is
reménytelen párkány.
Csak párkány vagyok.

Hirtelen megindulok, s odakiáltom.
Nosza! Rémisűk meg a természetet!
Nosza! — kiáltom.
Ezt a galád időt is rémisűk meg,
amely úgy rohan, mint a kígyó.
De mit is mondtam?
A galád időt?
Tán lóról szóltam volna?
Szent hársfaillatot fizetnék
egy lóért.

Előlecke

(Prelectiune)

Ptolemaiosz azt mondta nekem:
— Kétféle létállapot van:
A rendelkezésünkre álló időbeliség,
azaz az elmerengés állapota,
és az időhiány, azaz
a krízis állapota.

Ezután elhallgatott.

Papírokat szedtem elő és leírtam:
— Az elmerengés, a mozdulatlanság állapota,
amely, ha unalmasan is, de változtat magán.
Az időkrízis állapota, amely,
mert fáradt, a régi köntösében marad,
vagyis bepelenkázva,
mint amikor született.

Noktürn

(Nocturna)

Mi is történne, tényleg,
azzal a nagy ábrázattal,
amely, megsértvén a földet,
maga mögött sebzett fákat,
könny-rókákat, könny-nyulakat
hagyna hátra,
és az égnek a fájdalma
csillag-gondolattá válna.

Ohó,
tényleg, mi történne
azzal a nagy ábrázattal?

Haiku modorban

(Spirit de haiku)

Stănescu Dóranak ajánlom

Miért
túntél elém, Úrnő,
hisz én már foglya voltam
létem csodájának.

Csomó 1

(Nod 1)

Nyögött és orgonált és morgott
a hattyúnyakú farkas,
nyögött és orgonált és morgott,
míg ott feküdt a friss havon.
Miért nyögsz, miért orgonálsz,
miért morogsz?
Miért teszed tönkre a jégvirágokat,
te hattyúnyakú farkas,
te, ki végigfeküdtél a friss havon,
miért üvöltesz, miért orgonálsz?
Tűnj el, szólt a farkas,
távolodj innen,
úzd el magad, mondta.
S én elindultam és elmentem
és elűztem magam,
és magára hagytam
a hattyúnyakú farkast,
amely üvöltött, orgonált tovább,
morgott a havon,
a frissen hullt hópihék alatt.

Csomó 5

(Nod 5)

Ő mindenhol csupa szem volt,
csupa száj,
csupa mell,
csupa homlok.

De valaki megátkozta,
megátkozta őt a végzet.

A mellében két szíve volt,
két szíve, két szíve, két szíve...

Csomó 29

(Nod 29)

Mit csinálsz, kérdezte a démon,
mit csinálsz?
Csapdákat készítek, csapdákat!
Láncokat kapcsolok össze, léceket
és lakat nélküli kulcsokat!
Mit csinálsz, kérdezte újból a démon.
Mondtam már, csapdákat,
elejtünk velük néhány vadat!
Szerzek a kulcsoknak lakatot!
Ahá, szólt a démon,
tudtam, te vadász vagy.
Nem tudhattad, válaszoltam,
hisz a te számodra nincs is csapdám!

Savonarola

Megjelent előttem Savonarola, s azt mondta:
Hiúság-máglyákon el kell égetnünk a fákat,
el kell égetnünk a fűvet, a búzát, a tengerit,
hogyminden egyszerűbb legyen!
Szét kell törnünk a köveket, kitépni medréből
a folyót, hogyminden egyszerűbb,
sokkal egyszerűbb legyen!
Le kell mondanunk a lábainkról,
hiszen a járás hiúság.
Le kell mondanunk a tekintetünkről,
hiszen a szem hiúság.
Le kell mondanunk a hallásunkról,
hiszen a fül is hiúság.
Le kell mondanunk mind a két kezünkről,
hogyminden egyszerűbb,
sokkal egyszerűbb legyen!
Megjelent álmomban Savonarola,
ős-daganat a világ agyán.
Megláttam őt,
és üvöltve felriadtam.

A szavak fölemelkedése

(Ridicare de cuvinte)

Mint nyírás után a birkák bőre,
megvilágosodik a nappal.

Nehéz a követ megnyúzni.
Nehéz a görög embert megfosztani
emlékeitől.

De miért beszélünk most erről?
Utóvégre
a fénynek is van bőre,
a fény is megnyúzható...
A fény hibája,
hogyan van.

Bizonyosan tisztább levegő érkezik
az új évezreddel.
Szépek vagyunk.
Mért ne is lennénk szépek?

Egymást felfaljuk
éhség miatt,
hit miatt,
alkatunk miatt,
a szeretet miatt.
Ezek most nem fontosak.
Vagyunk, amilyenek vagyunk,
vagyis szépek.

Szívemben mindig nyugodt
a vérem.

Szememben mindig sósak
a könnyek.

Angyal vagyok az ég közepén.

Mi az élet? Mikor kezdődik, s merre tart?

(Ce este viața ?....)

Egyszerre tart minden irányba, mondta
az irány nélküli.

Csak egyetlen irányba tarthat,
mondta az irány.

Mi van?
Hogy-hogy mi van?
Van, s ez éppen elég.
Vagyis V, vagyis A, vagyis N.

Az első V ősibb az utolsó N-nél.
Ez van.

Ének

(Válás egy életkortól)
(Cântec. Despărțire deo-vârstă)

Minden gömb lehetett volna,
s nem volt az, nem.
Minden vonal lehetett volna,
s nem volt az, nem.
Te törékeny kör lehettél volna,
s nem voltál az, nem.
Én gyöngérombusz lehettem volna,
s nem voltam az, nem.

Fű, fa, kő, madarak,

ti mások, egészen mások vagytok.
Nézem, hallgatom, körbeszaglászom
magam,
s úgy tűnik, álmodom.

Minden gömb lehetett volna,
s nem volt az, nem.
Minden vonal lehetett volna,
s nem volt az, nem.

Ptolemaiosz alakjáról

(Despre înfățișarea lui Ptolemeu)

Ő:
a legszebb,
a legsudárabb!

Ő:
a legszeretetreméltóbb,
a legelhihetőbb!

Ő:
a legjámborabb
s legfáragatlanabb!

Ő:
a legerősebb
és a legokosabb!

Ő:
a jóérzés,
a mindent látás szemtanúja.

Ő:
az értelem ellensége,
mert az értelem
szemmel nem látható.

Azt mondja:

a merengés megöli a jóérzést.

Azt mondja:
az időhiány arányos
a jóérzéssel.

Azt mondja:
létünk
a jóérzés feltétele.

Azt mondja:
a jóérzés
az értelem feltétele.

Most elfáradt, nem toldhatja meg:
az értelem
a fiatal és öreg jóérzés
köztese.

Azt tanácsolja:
ha helyet adunk a jóérzésnek,
helye van az igazságnak,
ha helyet adunk az
értelemnek,
előkészítjük
a jövő jóérzést.

Az övé:
a legmagasabb homlok,
a legszebb szemöldök,
a legtüzesebb szem...

A többi bizonytalanság
a „nem tudom mik” között.

Ő megszületett,
élt,
meghalt.

Ezt jóérzésnek mondja.
Az értelem viszont tagadja ezt.
Az értelem
a leendő jóérzés melegágya.

Én vagyok a lévendő jóérzés.

Ennyit Ptolemaioszról.
Ennyit magamról.

Szokatlan természetesség

(Neobişnuitul firese)

Sejtem, hogy elveszítem a magányt.
Hallásom bárány szívében alszik el,
s meglehet, hogy a csiga édes szarva
sohasem fordul többé önmagába,
mikor te barbár fény-ujjaddal
ráhelyezed a napot.

Három ágyban fogok aludni,
s öt fejemmel megálmodom

mások múltját.
Torkom a szomjas szarvasé,
szemhéjam alatt kiköltök majd
hét fehér tojást.

Sejtem, hogy elveszítem a magányt,
ahogy a szélben elporlad az egy,
ahogy a pont tágas marad
önmagának.

Jel 1

(Semn 1)

Egy absztrakt gondolat belsejében
ringatózott egy hársvirág,
s oroszlánokkal, növényekkel
népesült be a sivatag.
Egy áttetsző, nagyon friss öntvény,
mely éles volt, akár a penge,
mehúzta a horizontot,
látást választott el a szemtől,
szót az eszmétől,
fényt a csillagtól,
míg a gondolat belsejében
ringatózott egy hársvirág.

Jel 7

(Semn 7)

Ahogy füstös üvegen át
nézed a napfogyatkozást,
úgy néz át testemen
egy hátam mögötti opál-szem,
a horizont egy fix pontját figyeli,
aztán lejön a dombról a völgybe,
majd visszakaptat, fel a dombra.

Jel 10

(Semn 10)

Látod-e télen a kémények gomolygó füstjét —
akár a magányos sas röpte,
melyet a hópehely kettőbe vág,
majd szétterít
a mezőkön.

Füst az én életem is, gomolygó füst,
amelyet a sas tolla vág kettőbe,
s szétterít engem, szerelmem,
a mezőkön.

A sas palotája

(Palatul vulturului)

A szavak apró csecsemők, miket
életünkkel szoptatunk.
A szavaknak csak a dicsőség,
a vér és a kés tetszik.

A költők apák, kik apákat szülnek,
megöli őket
a szó-asszonyok iránti vágy.

Látok három sast repülni.
De nem a szememmel látom őket,
hanem az igékkal.
Tessék, csecsemő, itt a vér.
Fogj meg engem, ige, s idd meg rövidült időmet!
A Madonnáról annyit, hogy csöndben van.
Jézust egyszerűen megfeszítették.

A vers

(Poezia)

A vers az a szem, amelyik sír.	Ó, barátaim,
Ó a váll, amelyik sír,	a vers nem a könny,
a váll szeme, amelyik sír.	de maga a sírás,
Ó a kéz, amelyik sír,	nem egy kitalált szem sírása,
a kéz szeme, amelyik sír.	de annak szeme-könnye,
Ó a talp, amelyik sír,	aki szépségre termett,
sarkunk szeme, amelyik sír.	annak a könnye, aki boldogságra termett.

Kitárulkozás Apolló előtt

(Destăinuire către Apolo)

Én egyszerű szállítóeszköz vagyok,	iszonyú kő-nyöszörgést érez
hús-saroglya,	az én merev, vérző
amelyen hordom a Merkurra	testem,
a piramis törött sarkú,	amely csak hieratikus,
megrongált köveit.	egyszerű szállítóeszköz,
Ó, micsoda nyomást,	saroglya.

Téli ének

(Cântec de iarnă)

Nagyon szép vagy mindig, tél!	S milyen tiszta, tél, a kezed!
Hátadon a róna elnyúlik a láthatárig,	Senki sem jár, fehér bálványként
s a csípős szélben megdermedt fák.	hókehely- napok keringnek csöndben,
Reszket orrcimpám,	de sarjad már a gondolat,
nincs egyetlen illat,	amely szólásra bírja
nincs fuvalom sem,	párosával, négyesével
csak távoli Napok	a fákat.
jég-illata száll.	

A császár keze

(Mâna împăratului)

A császár keze nem igényel több tárgyat,
mert tárgyak nincsenek.
Nincs ezüst, nincs arany,

---

seregünket a pártusok legyőzték,
 katonáink elpusztultak.
 Már angyalaink sincsenek,
 istenszobrainkat összetörték.
 A pártusok
 hatalmas lovaikon rajtunk menetelnek.
 Csontvázak sem vagyunk, csontvázak sem,
 patkók vagyunk a lópatákon.
 Ennyi vagyunk,
 ennyi.

Dojnahangulat

(Spirit de doină)

Néha olyan egyedül vagyok,
 hogy kedvem volna
 visszaadni
 anyámnak az anyatejet.
 Máskor olyan nem-egyedül vagyok,
 mintha maga
 a természet volnék.

A fénylő csillag sosem tudott
 úgy megigézni,
 hogy árnyékává
 változzam.
 Most épp
 egy szerény asszony
 szerelme éltet.

A félelem

(Frica)

Egyetlen csapással
 megölhetném őt.
 Kacag felém, mosolyog.
 Szemembe néz
 két ragyogó szemével.
 Felém nyújtja a kezét,
 s mosolyogva, nevetve
 megrázza fekete hajfürtjeit.
 De én egyetlen csapással
 megölhetném őt.

Most édes, ártatlan, játékos
 szavakat mond.
 Kíváncsian figyel,
 egy pillanatra összehúzza magát,
 aztán ismét
 kacag, mosolyog.
 A szemembe néz
 két ragyogó szemével.
 Ránézek hosszan, látom,
 egyetlen csapással
 megölhetném őt.

De rerum

Megtikkadunk a szavaktól,
 mint a hal a levegőtől,
 mint édesanyám apámtól,
 mint az idő dolgaink jellegétől.

Régi harctér

(Vechi câmp de luptă)

A fény tömlői gyorsan röpítik
a lenyelt szavakat.
Félelem fogja el a Napot.
A hátukra fordult lovak
nyerítve száguldanak
a víztükörben.
A föld középpontjában legelnek.
Két tátott száj között

a lovas
csodaszárnyat készít magának,
hogy visszarepülhessen a múltba.
Most kiált. Repül.
Még látható, már nem is látható.
Fekete és fehér fogai összekoccannak.
Tört csontok hangja.
S mindezek után, fehér nappal.

Hívás

(Chemare)

Micsoda ricsaj, micsoda zúgás,
micsoda zörgés, micsoda csörgés!
Virágszirom vállamon szárnyait
csattogtató,
pokoli madarat
hagyott egy árnyék.
Beárnyékolódtam, elsötétültem,
nehézkessé váltam,
egészen súlyossá.

Kőfűrésszé lettem,
lyuk vagyok a hegyen,
kész sziklabarlang.
Jöjj, csípj hát nyakon engem,
s akasszál magadra.
Itt már nem vagyok szép,
kezdttem rúttá válni.
Gyere, önmagaddal együtt.

Az ének állapota

(Starea cântecului)

És ha váratlanul kinyílna egy szem
azon a kilincsen, amelyet megfógsz?
Rá mernéd-e tenni, vajon,
a kezedet a látásra?
Be tudnál-e lépni a látásba?
Tudnál-e az én látásom lenni?
És ha csakugyan kinyílna egy szem,
tudnál-e, vajon, én lenni,
aki majd csodálkozva elbámul?
Kérdem tőled, én, a vaksi,
tudnál-e, tudnál-e a látásom lenni?

Fához hasonlítok

(Mă asemui cu un copac)

Fához hasonlítok.

A fának sok keze van,
akárcsak nekem: kettő látható,
ezer láthatatlan.

Ha szél fúj, a fa kezei susognak,
ha két kezem mozog, arra gondolok,
azokat is
valamilyen csodaszél lengeti.

Fához hasonlítok,
minden szavam egy-egy falevél.
Tetszik ez a metafora,
jelzi, hogy megöregedtem.

Fiatalon egy soklábú, sokszemű
indus istenhez álltam közel.
Mondogattam, né, meggyérültek
a kezeim, végül is
a jobb felemen
két kezem
és két lábam maradt csak.
Szaladni csak körbe tudtam,
esetleg csigavonalban.

Most, öregem, tetszik nekem,

hogy a fához hasonlítok.

Kezem, lábam azért mozog,
mivel csodaszél lengeti.

S ez a tudat
boldoggá tesz.

Nemsokára semmihez sem
hasonlítok,
lábam, kezem nem mozog majd,
szavaim sem lesznek többé
falevelek.

Ezt megértik a barátok,
ellenségek, így én más bolygóra
szököm.

S az idegen környezetben,
mivel én tovább öregszem,
más egyébhez,
más dologhoz
fogok hasonlítani.

Aztán ismét bolygót váltok,
újra s újra, folytonosan,
istenem, mily egyhangúság!

Megfélemlítés

(Intimidare)

Ahogy az oroszlánszelídítő az állat szájába
dugja a fejét,
úgy teszem elődbe a szerelmes szavakat.
Ránk szakad ismét a púpos alkony,
akár egy teve.
Vágy ébred bennünk valaki
vagy valami iránt,
és hallgatásra késztet újból a félelem,
hogy az A betű fölött elszáll a denevér.

Önéletrajz Belgrádban

(Autobiografie la Belgrád)

I.

A mértan a történéis
csöndje!

II.

Ha a lovak alszanak,
a lovasok halottak!

III.

Tegnap a szám vérzett,
ma szavaim vére hull!

IV.

Nem a fülemüledal,
annak értelme a fontos.

V.

Cammogva járok,
mint elefánt
az elefánttemető felé!
Már nincs is gondolat,
csak elefántcsont!

Ötödik elégia

(A cincea elegie)

A valóság megkísértése

Almára, mert alma, levélre, mert levél,
árnyékra, mert árnyék, madárra, mert madár,
bizony, még nem haragudtam.
Mégis, most rám haragszik minden alma,
minden levél, minden árnyék, minden madár.
Állok, íme, a levelek, az árnyékok,
a madarak és az almák
kerek, hűvös vagy légies
ítélőszéke előtt.
Elítélnék tudatlanságomért,
nyugtalanságomért,
renyhe bénaságomért.
Magvak nyelvén hozták a végzést.
A madarak
apró kézjegyükkel máris aláírták
súlyos vádiratom.
Födetlen fővel állok, s megpróbálom
kibetűzni, amit rám olvastak
tudatlanságomért...
Semmit, semmit
ki nem olvashatok,
és így kedvem

---

maga is elborul,
s elítél talányos, örök várakozásra,
szüntelen értelmi lobogásra,
míg lassan almává,
levéllé, árnyékká,
madárrá
változom.

A kopás

(Tocirea)

A katona masírozott, masírozott,
masírozott,
amíg
térdig
a két lába
mind elkopott, mind elkopott,
mind elkopott,
amíg
törzse
a bordákig
mind elkopott, mind elkopott,
mind elkopott,
amíg végül két szemére
már vak is volt, már vak is volt,
már vak is volt,
fején a haj
sötét fű volt, sötét fű volt,
sötét fű volt...
Egy fehér ló addig ette,
míg jóllakott, míg jóllakott,
míg jóllakott.
Nyi-ha, nyi-ha,
nyi-ho-gott.

Baricz Lajos

A nyolc boldogság

1.

A lelki szegények

A lelki szegények mindig boldogok,
mert a szegénységben a szívük ragyog,
bár itt a földön már semmit se bírnak,
ám a lelkükben az erények nyílnak.

Nincsen a szívükben semmiféle vágy,
nem terheli őket égi-földi vád,
anyagtól, vagyontól a szívük szabad,
életük útja az Úr útján halad.

Örülnek annak, ha rájuk süt a nap,
ők már boldogok a tűző nap alatt,
mert a napfényben is Isten közelít,

s az ő jóságából a szívük merít;
ezért számukra nyitva van az ég —
a mennyek országa örökre övék.

2018. január 29.

2.

A szomorúak

Akik szomorúak, azok boldogok,
akiknek a szíve néha sír, zokog;
látják maguk körül tobzódni a bűnt,
az erényes élet, sajnos, tovatűnt.

Bár Isten kitárja Jézusban kezét,
nem érheti el az emberek felét,
mert az ő szívük oly kemény, mint a kő,
és így az életük alig menthető.

Ez a szomorúság befele való,
a kívülállóknak alig látható,
hisz a szemekben nincsenek is könnyek...

könnyet hullatni nagyon sokszor könnyebb.
Boldogok lesznek a szomorú lelkek,
mert fenn az égben vigasztalást nyernek.

2018. január 29.

3. A szelídek

Akik szelídek, mind boldogok lesznek:
Isten s ember előtt nyitva a szívük
s nem csak szavaikban csillog a hitük,
de minden tettet alázattal tesznek.

Nem akarnak ők senkit felülmúlni,
ám minden emberhez van néhány szavuk,
ha segíteni kell, ott vannak maguk,
az elesetthez puha kézzel nyúlni.

Nem bosszankodnak a gyöngeség láttán,
hisz ott állnak az elesettek pártján;
a gyengébbekben testvérüket látják,

a más dolgába magukat nem ártják.
A szelídek szívéen a Szentlélek költ,
s boldogok lesznek, mert övék lesz a föld.

2018. január 29.

4. Éhezők, szomjazók

Akik mindenkor igazságra vágnak
s mégis itt a földön csak kis morzsa jut,
mert mint a délibáb, előlük elfut,
így sosem vele, csak nyomában járnak,

mégis boldogok, bár mindig éheznek,
s mint forrás vizét kívánja az ajkuk,

és nincsen senki, ki segítene rajtuk,
de erős a szívük és nem vétkezik.

Nagyon jól tudják, igazság csak egy van,
aki rejtetten mindenkiben megvan,
akitől jövünk, aki felé tartunk,

aki ismeri minden belső harcunk;
éhezni, szomjazni ne unjunk bele,
mert az utunk végén eltelünk vele.

2019. január 29.

5.

Az irgalmasok

Boldog az ember, ki irgalmazni tud,
aki minden sértést nyomban megbocsát,
az őt megbántónak újra esélyt ad;
az irgalom által így előbbre jut.

A rászorulónak szívesen segít,
megnyitja előtte könnyen a szívét,
és ha úgy látja, szétosztja mindenét —
s elfeledi gyorsan a jó tetteit.

A szeretet neve gyakran irgalom,
ebből merít erőt jóság, bizalom,
ez által lehet mindig szép az élet,

ki Szeretetben él, sohasem téved,
ezért hitéről bizonyosságot adhat,
s mivel így élt, neki is irgalmaznak.

2018. január 30.

6.

A tiszta szívűek

Boldog ember az, kinek szíve tiszta,
mert nem tapad hozzá semmiféle rossz;
Isten kegyelme a tisztaság titka,
így nem lehet úrrá rajta a gonosz.

Tiszta szívével mindent tisztának tart,
nem baj, ha a sátán az arcára csap,
fényesen látszik mindig a túlsó part
s annak látványától új erőre kap.

Tudja jól, „a tisztának minden tiszta,
ezért nem fog rajta a világ piszka”,
ám a tisztaságán híven őrökdi,

hogy ne lankadjon a szeretet s a hit,
s ha szeretettel s hittel művel mindent,
biztos lehet, hogy meglátja az Istent.

2018. január 30.

7.

A békességesek

De boldogok a békességben élők,
mert az ő szívében nagy a nyugalom,
lehetnek viharok az égig érők,
nem háborodnak fel ők soha azon.

Minden történést Istentől fogadnak,
nélküle nem lehet soha semmi se;
hogyha csak lehet, mindent visszaadnak,
nem okoznak így csalódást senkibe'.

A nagy természet, vallják, jó barátjuk,
de szent közös kincs, nem pedig sajátjuk;
fennen hirdetik — az Isten lábnyoma,

ellene vétkezni nem szabad soha,
mi kárt okozna a természetben, főleg,
— Isten fiainak hívják majd őket.

2018. január 30.

8.

Akiket üldöznek

Boldogok azok, akiket üldöznek
és mindenféle rosszat fognak rájuk

---

az igazságért; nem lesz abból kárunk,
épp ellenkezőleg, majd örvendeznek;

akik ma még csak gyalázatot kapnak,
hisz a szent Igazság szabaddá teszi,
és a fájdalmukat magára veszi,
ezért nem sírni, örülhetnek annak,

hogyan Isten nevéért ők is szenvednek,
mert a mennyországban mind-mind ott lesznek,
s részük lehet az örök dicsőségben,

amely megvalósul a földön s égben.
A mennyek országa ilyenekre vár,
így a boldogságuk nem vesztik el már.

2018. január 30.

Ács Julianna

Könyörgés

Szenteld életedet jót cselekedni, így,
Csak így tudsz az Isten lába elé merész
Tervet tenni: ezentúl vezetőd az Úr!
Buzgólkodj, könyörögi, segít!

Engedelmesen

Szívedben irgalom és szeretet legyen:
Gyémántnál becsesebb, jobb e tanács. Kövesd
mindig lelkesedéssel, engedelmesen,
És szebb lesz a világ ettől!

Boldog haza

Krisztus fogja kezéd, hitre is ő vezet,
Vésd szívedbe: a vallás a te gyámolod!
Jézus élete árán teneked örök
Boldog égi hazát adott!

Kozma László
Szent Ferenc füves kertje
(I.)

Szobor

Kinyújtott kar. Madarak énekelnek.
Hallgatod a hangjuk és Ferencet.

Utak

Nincsen vége ennek a földi útnak,
Életed a fénybe visszajut majd.

Füvek

Nem lennének meg nélküled,
Teérted vannak az apró füvek.
A virág, a rét, a patak, a szikla
Pillantását tereád nyitja.

Érted vannak

Azt mondod, te vagy a szenvedőkért.
Fölemeled és segíted őket.
A szenvedést elviselik önként,
Vigasztalnak, felszárítják könnyed.

Gyógytorna

Lépéssel távolabb
Emberek, tóletek,
De minden lépéssel
Isten van közelebb.

Mint pataknak

Mint pataknak, adtál mély megértést,
Arannyá lett, medremben mi homok csak
S kavicsodban csillagok ragyognak.
Fényed fut át, s híd lesz, ami kétség.

Apácák

Hulló levél s meggyfa virágzása —
Az apáca kitekint a tájra.
Virágzás és avar, ez az élet.
Olvasóján perget Üdvözlégyet.

Szentmise

Elnézed az oltár virágait,
Csöndes illat, áramlik a hit.
Hogy valamennyi virág lent a kertben
Megfakadjon, napsugárral teljen.

Miatyánk

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy
Az egyetlen teremtető Akarat.
Mint rigószárny, lebben a föld színén,
Téged dicsér a fenyőág ívén.

Üdvözlégy

Mária, az Úr van teveled,
Ő vigyázza minden léptedet.
Átjár majd a hét fájdalom tőre,
Veled marad kegyelme örökre.
Születés, mely anyamosolyt áthat,
Öröme lesz a feltámadásnak.

Rózsafüzér

Imádságban egybeforr az élet.
A susogó fák titkokat cserélnek.

Kórteremben

Papírképek, kivágott árnyak
A terem falán tovaszállnak.
A gyógyulónak s gyógyítónak
Árnyéka körforgásba olvad.
Járókeretre ráhajolnak,
Árnyéka hasít egy mankónak.
Virágos ággal, gyors léptekkel
Napfényesen belép a reggel.

Bizalom

Bizalmunk csak hozzád szólhat:
Felemel, ki földre roskad,
Gyógyít, aki sebesült.

Kínjával ki vigaszt hozhat,
Végső igazságot oszt majd,
Irgalmazhat egyedül.

Hegyi kolostor

Ne hidd, a hegyek közt
Hogy ő csupa rom.
Napfény perreg le az
Ős kolostoron.

Fölötte az égbolt
Villáma cikáz,
Dörgő igéjével
Kinyilatkoztatás.

És utána csöndes
Szivárvány terem,
Lágyan hull a zápor
Faleveleken.

Zeng az ős kolostor,
Rigóhang füttyöl,
Forrásban az Isten
Arca tündököl.

Ige

Elmúlnak ég, föld, de az én
Igém el nem múlnak.
Kialszanak a napok, de szeretetem
Örök lángra gyullad.

Ne keresd azt, ami csupán
A világ hiúsága.
Olyan kincset gyűjts, ami
A lélek gazdagsága.

Minden elmúlik körülötted,
Akár a por és pára.
Azt keresd, ami örömödnek
Egyetlen forrása.

Mert egyetlen víz csak, ami
Szomjat olthat.
Egyetlen a hit, hite
Az Örökkévalónak.

Ne keresd csupán
A földi kincset.
Olyan kincset adok, mit lelked
El nem veszíthet.

Ne félj, hogy karjával egykor
Leránt a mérleg.
Mert átrendít a kegyelem,
Elnyersz üdvösséget.

Bízzál, hiszen gondom van
Minden falevéltre.
Az elvetett mag kihajt
A napra, fényre.

Búza lesz, liszt, kenyér
A jövő veteménye.
Gondom van, ne feledd,
Minden nemzedékre.

Az apró füvek a mezőn
Igém sokszorozzák.
Ne félj, hiszen én alkottalak.
Tied az Ország.

Izzó öntvény vagy, nem csupán
Por és salak.
A Mindenséggel egybe
Forrasztottalak.

Utak

Van-e út, ha véget ér a pálya,
Mennyi a számos és a számtalan?
Ha elfogyott a létezés határa,
Mit határol a határtalan?

Mit jelent a pontnyi végtelenség,
Melyből tágulnak végtelen terek?
Az idő, amely percekre esett szét,
Az ember végső titka mit jelent?

Földi létünk, amely széttörött,
Hogyan lehet végtelen, örök?
Mi hajt, hogy a választ megkeressed?
Keringenek közömbös égitestek.

Ő az

Ő az, ki mindenütt ott van
És mindenütt láthatatlan.
Akárcsak a nagy természet,
Előtted van, mégsem érted.

Beke Sándor

Hallgató harangok

A templomkapu előtt macska nyávog.
Az iskola is néma: zárva vannak az ablakok.
Valahol egy kis utcában tyúkok kotkodácsolnak.
Ember nincs sehol.
Isten tenyerében pihennek a harangok.

A lélekgyakorlatban

szebbé teszed a lelkedet.
Megedzed, s ettől más lehetsz:
melegszívű, megbocsájtó, engedelmes —
sokkal jobb és emberibb, s hűségesebb.

Vakbuzgóság

Amíg nincs ima, nincs ebéd,
nincs vacsora, nincs kenyér.
Gyertyát gyújtogat a gyermek az asztalnál.
Forró viasz folyik végig a kezén.

Kiigazítás

Isten megteremtette az embert,
teljesen meztelenül, sima bőrrel.
Az elégedetlen új nemzedék
kiigazítást követelve
teletetováltatta Isten munkáját
a saját hátán, karján, mellén és kezén.

Magunkra hagyva

Mikor az éj függönyét
elhúzza a reggel,
a kelő Nappal
útfára engedte az embert —
s kicsit tovább állt az Isten.

Búzakereszt

Az ember, mielőtt felszeletelné
a kenyeret,
keresztet vet a mindennapira.
Így él a mában is
a kévekötés hite és szokása.

Saitos Lajos

Húsvét előtt és után

Tamás Menyhértnek

Az ács fiát
az ács fiút
gyalulatlan
ácsolt keresztre
ácsolták sebtiben

csak csodája —
feltámadása után
jutott néki
gyalival megmunkált
nyughatatlan nyughely...

Csatáné Bartha Irénke

Nagypénteki könyörgés

Krisztus meghalt, s lám, hiába
hullt áldozati vére a keresztfára?
A hóhérok álruhában közöttünk járnak,
megbocsátásról, szeretetről papolnak.

Meghalt a Bárány, értünk ömlött vére,
ki emlékezik már kínjára, keresztjére?
Hol ármány dúl, gőg vetekszik irigységgel,
lesz ott megbocsátás, a szívekben béke?

Hiába világít templomok fénye,
az oltár, a szentély, Mária képe,
ha kufárok ültek újból küszöbére...!

Hány nagypéntek jön még,
és hány nagycsütörtök?
Nem használ már ima,
semmiféle böjtök?

Jöjj, Uram, hozd ítélő széked,
tanítsd bűnbánatra a szemfényvesztőket,
hányódik a magyar, bizonytalan léte,
szolgáltass lelkének Uram, békességet.

Balázs Sándor

Köznapi filozófia

Gondolatok példázatokkal
IX.

VÁLTOZATOK EGY-EGY TÉMÁRA

SZÁMOK ÉS SZÍNEK

1. Vajon nincsenek számok, csak ennyi meg ennyi valami van?

A különböző szakos egyetemisták heccelték egymást. A gyümölcsstermesztés szakemberének készülő mezőgazdász hallgató ekképpen macerálta a matematikus pályán jeleskedni kívánó kollégáját:

— Mit tanulhatsz te az egyetemen a számokról? Hiszen azok valójában nem is léteznek. Mi az, hogy három? Ilyesmire nincs. Csupán három *valami* van. Mondjuk három alma a fán, amelynek a nemesítésével mi foglalkozunk.

A számelméletben jártas ifjú nem hagyta magát.

— Nincs igazad. Ha állításod helytálló volna, akkor nem lenne szorzótábla. Hiszen három almát nem lehet összeszorozni három almával. Meg összeadás sem volna. Ugyanis ha nem léteznének számok a maguk elvontságukban, nem tudnál összeadni három almát meg három körtét. Márpedig a *gyümölcseladás-kor* — nem speciálisan az *alma értékesítésekor* — ez a summa érdekel. Amikor a barátnőddel akarsz beszélni, s tárcsázod a telefonon az 117-663-at, ezek a számok külön-külön valaminek a kvantumát jelentik? Szó sincs róla. Egyszerűen elvont számok, anélkül, hogy bármit jelölnének. Szimbólumok.

— Nincs igazad — erősködött a társa. — A számok sohasem pőrék. Társul hozzájuk az ennek vagy annak — tehát a létezőnek — a tulajdonsága. Igazad van, a három almát nem lehet összeadni a három körtével. De ha a mennyiségi jellemzőt más valamihez, mondjuk — mint említetted — a gyümölcshez kötjük, akkor már összeadhatjuk őket, s megkapjuk az eredményt: hat gyümölcs. A telefonpéldádban az 1-es az első lyukat jelenti a tárcsán, vagy a 6-os a hatodikat, ahová beillesztem az ujjam, s megforgatom azt a micsodát. És így tovább. Az 1, a 6 meg a többi ez esetben sem valami nélküli. Nem önmagában létező szám, hanem a tárcsalyuk elhelyezkedésének a jellemzője.

A replika nem maradt el.

— Nem adom fel az álláspontomat. Én, a számok tanulmányozója bizton állítom, hogy a mennyiség létezik önmagában. Az más, hogy ehhez társítjuk azt az

akármit, aminek az a bizonyos számjegy, a maga mennyiségi mivolta révén, valamilyen tulajdonságot kölcsönöz. Ekképpen lesz ebből-abból ennyi meg ennyi, vagy ennyi, meg ennyiedik. A telefonos példában: adva van mondjuk az 1-es mint olyan. Gondolatilag, ehhez hozzákapcsolom a távbeszélő tárcsáján azt a lyukat, amely éppen az első. Így lesz ez a konkrétum a saját magában is létező szám által jellemzett hely. Vagyis az első. De ez nem a szám maga, hanem a hozzácsatolt tulajdonság.

— Kedves Püthagorász! — fordult a számok önmagukban valósága mellett kardoskodó kollégája felé egy filozófushallgató. — Hiszen ha az ókorban élnénk, így hívnának téged. Ugyanis egy ilyen névre hallgató elődöd állította egykoron, miszerint a számok mindenk felett, önmagukban léteznek, s a való világ csupán általuk birtokolja a kvantitást. De hol van már a tudomány ettől! Na várj csak, kedves agronómus barátom — intézte szavát ezúttal a másik társához —, te csak ne bólogass, mert ezzel nem mindenben neked adtam igazat. Te állítod, hogy ne keressük a hármát önmagában, csak esetleg odafent a gyümölcsfán, aminek a ti tudományotok viseli gondját. De vajon alma csak az almafán található? A fejedben mint képzet nem? De még mennyire, hogy igen! Ez az alma-képzet nem vitamindús, nem lehet megízlelni, de a maga elvontságában mégiscsak birtokolja a létezés minőségét. Nos, így állunk a számokkal. S ez most mindkettőtöknek szól! Vannak számok mint olyanok a maguk absztraktságukban, s létezik a valamikhez kapcsolódó számbeliség. A számok az agronómust a saját burkukban — mondjuk az almák mennyiségébe csomagolva — érdeklik, a matematikust meg maguk a számok, burok nélkül.

A vitatkozó partnerek szeméből nem azt lehetett kiolvasni, mintha valamelyiküket is meggyőzte volna ez az igazságtevő szándékkal előadott érvelés.

2. Nincs szín, csak színes valami létezik.

Felbosszantotta, amikor egy közvélemény-kutató kérdőíven erre kértek választ: melyik a kedvenc színe? Mi az, hogy kedvenc színem? Ilyen nincs nekem. Kedvelem a rózsaszínű női bugyit, gyűlölöm a rózsaszínű nyakkendőket. A hajnalpírt megcsodálom, de ha az orromon üt ki, dühös vagyok. A sárguló búzamező gyönyörködteti a szememet, ám elfog a sárga irigység, ha megtudom, hogy kollégámat előléptették. Dühös vagyok, ha zöldfülűnek neveznek, viszont a futballpálya zöld gyepét minden vasárnap megcsodálom. A narancsot szeretem, de amikor az ellenfél narancssárga mezben kifut a pályára, kifütyülöm. A vörös zászlót soha nem kedveltem, bezzeg a forró vízbe dobott rák vörös színére a nyálmirigyeim működni kezdenek. Élvezem az ég kékjét, ám ha megszólal a kékfényes sziréna, megrettenek: vajon nem értem jöttek? Amikor a barna köd előtötte Európát, hányingert kaptam, azonban nagy élvezettel leburnulok a tengerparton.

Ezek után kérdezze meg valaki tőlem: a színeket, vagy az ilyen vagy olyan színű *valamit* kedvelem vagy nem?

CSELEKVÉS ÉS SEMMITTEVÉS

1. A motívumok harca néha annyi energiát felemészt, hogy nem jut belőle a cselekvésre; s ez lesz az egyik indíték győzelme.

Töprengő fickó volt. Mindent alaposan megfontolt. A cselekvésnek mozgató-rúgói vannak — hajtogatta szakadatlanul —, e rúgókban rejlő energia lendíti előre a tettet. Igen ám, de mi történik akkor, ha nem egy, hanem számtalan ilyen rugalmas alkatrész működik s kíván lendületbe hozni ilyen vagy olyan cselekvést?

Mit tegyek? — tette fel önmagának ismételten a sorsdöntő kérdést, ki tudja, hányadszor. — Vegyem feleségül, vagy nem? Amellett, hogy házasodjak meg, számtalan indok ágaskodik. Immár nem vagyok túl fiatal, illene révbe jutnom. Rendben van, de miért éppen ilyen révbe? Íme egy kérdőjel, és ellenmotiváció. Csakhogy ez az Éva igencsak szemrevaló. Miért ne köthetném hozzá az életemet? Lám csak, itt az ellen-ellenérv.

— Lohadj le, Benő! — Mintha megszólalt volna benne a józannak titulált én. — Légy racionális. Mérd fel észokokkal a jövődet. Jó-e az neked, ha elveszted a függetlenségedet, s odakötöd magad valakihez, aki a szabadságod megcsönkítője lesz? S akkor megkondult benne a szívnek nevezett orgánuma: „igen ám, de miért hallgatnál az agynak mondott szervezetre, amely az ésszerűség homályával csak ködösíti az érzelmekkel feltöltött igazi valódat? Hallgass rám, a szív szavára. Válaszd Őt, az igazán hozzád tartozó ellen-énedet! S boldog leszel.”

— Ne tedd! — ellenkezett a szürkeállomány. — A fellobbanások mulandóak. Ma így érzel, holnap úgy. Ami viszont ésszerű, az benned lakozik holtod napjáig. Akár úgy, hogy szakadatlanul ellensúlyozza a változékony emócióidat.

— Ne hallgass a ráció szirénszavára! — szólalt fel a legbensőbb megérzések védőügyvédje, mintha a bírósági tárgyalásokon lenne. — Légy mindig érzületközpontú. Az ész — ha nem vonja be racionális ítéletei közé az emocionális világból fakadó premisszákat — hűtlen élettárs, megcsalhat.

S így folytatódott ez az idők végezetéig. Emberünk belefáradt az indoklások tömkelegébe. Képtelen volt határozni. S éppen emiatt döntött. Úgy érezte, hogy azok a rugalmas alkatrészek, amelyeket tettmozgató energiahordozóknak képzelt, most nem működnek. Vagy a különböző irányú meghajtók energiái kiegyensúlyozzák egymást.

Önfeladó kimerültségében, cselekvésképtelenségében egyszerűen nem tett semmit. Nem kérte meg Éva kezét. Észre sem vette, hogy ezzel tulajdonképpen az egyik érvrendszernek engedett.

2. A semmittevés is lehet hatékony aktivitás.

Lobbanékony szakszervezeti gyűlés zajlott. Csak úgy szikrázott a sok egymást követő hozzászólás s nem kevésbé a felszólalók szeme. Boncznak hívták a szakszervezeti megbízottat. Mondták is róla, akik valamit konyítottak a latin nyelv rejtelméhez: vigyázatok, mert nomen est omen. Egy melós nem értette,

mit jelent ez, és figyelmeztette a klasszikus műveltségével kérkedőt: „Ne káromkodj, s főleg ne valamilyen dél-amerikai nyelven.” Mindegy, Boncz — nomen ide, omen oda — nem lett volna igazi szakszervezeti bonc, ha az érdekvédelmi szervezet viharos tanácskozásán nem így szónokolt volna:

— Mi, a munkaadóknak kiszolgáltatott bér-rabszolgák csak akkor érhetünk el sikert zászlóbontó mozgalmunkkal, ha cselekszünk, cselekszünk és megint csak ... teszünk valamit. Aktivitás nélkül szakmai követeléseinket sutba dobják, akarom mondani, elsüllyeszítik a bürokratikus aktakötegekbe, ahonnan csak történész könyvmolyok fogják kibányászni valamikor, amikor a szakmai alakulatunk múltján fognak csámcsogni. De mi addig éhen halunk. A legjobb éhségcsillapító a tett. A semmittevés az éhhalál oka. Mi pedig élni akarunk, mégpedig jobb fizetésből. Elég a szavakból! Az istenházában is azt prédikálják: kezdetben volt az Ige. A bérből élők templomában is ez az evangélium: a cselekvést kifejező ige vezéreljen ki minket a tunya aktivitás-nélküliség állapotából.

Egy bátortalan hozzászóló féléken szólásra emelkedett.

— Nem szeretném, ha engem kitagadnának a cselekvésre serkentő szakszervezeti harcosok soraiból. De elmondok egy esetet. Ismerem a magam testére is szabott szólás-mondást, miszerint az árulók közt cinkos, aki hallgat. Vagyis aki nem tesz semmit akkor, amikor körülötte júdás-renegátok áruba bocsátják érdekeinket. Nos, én egy ilyen gyűlésen vettem részt, ahol meg kellett szavazni valamilyen intézkedést. Ez száznolcvan fokban ellenkező irányú volt szakszervezeti célkitűzéseinkkel. Mit tegyek? — perzselt bennem a kanyargós kérdőjel. Ha ellene szavazok, úgy repülök az üzemből, hogy még a bakancsom lyukas talpa sem éri a földet. De ha nem dobnak ki, akkor még valamit tehetek az ilyen intézkedések ellen. S akkor az inaktivitást választottam: nem szavaztam. Eképpen tovább harcolhattam. Vajon ez nem volt ugyanúgy tett, mintha elkezdtem volna csapkodni az asztalt, s ezzel minden további cselekvésem lehetőségét ellehetetlenítettem volna?

Boncz a prezídiumban zavarba jött, de továbbra is kitartott a radikális, minden körülmények között egyedül csak az aktivitást igenlő álláspontja mellett.

*

Nemsokára kitört a sztrájk az üzemben. A munkafelvétel helyett a semmittevés igen hatékony aktivitásnak bizonyult. Sikerült kivívni azt, amit Boncz oly nagy hévvel csak a cselekvéssel látott elérhetőnek.

Maradandó művészet

Kedei Zoltán 90 éves

Kedei Zoltán

A művészet ablakából nézem lekopott létünket

Curriculum vitae abszurditásai

Küldetésem a Földanyától származik, Ravát jelölte meg életet adó szülőföldnek. Születésemkor haranglábban táncolt a reggel, bogáncsot tördelő kezek simogatták arcomat. Gyermekkorom tündérvilágát „csodafa” borította. Nem sokáig. Ifjúságom delelőjén a szülői ház összeomlott. Araszoltam kis léptekkel, de nem juthattam messze földre, mégis hosszúnak tűnt az út Ravától a Vár-lak-i műteremig. Vásárhely befogadott. Hazaérkeztem.

Szereptanulásom a csönd beálltával kezdődik, amikor a kobaltkék égbolt alatt hallgatom a dallamot: „Szeretlek föld.” A földi formákat az égig emelem, a napfény felé, hogy a szeretet testet ölthessen. Védőfalat húzok a gonoszság ellen.

Csapong képzeletem. Sétánytól sétányig elém jönnek a megfestendő képek. A művészet ablakából nézem lekopott létünket, de a bolondok világával nem érthetek egyet. Ostromlom a furcsát, a lehetetlent. A forrás melletti gondokat függőlegesen helyezem el a művészet tiszta vetületén, hogy a szellemi igazság győzedelmeskedjen a gyűlölet felett. Lesöpröm a gyűlölet virágait. Álarc mögé nem rejtőzöm, keresem példáját a jónak. Öniróniámat sutba dobom, szóba állok a tőmondatokkal, érzelmileg töltöm fel a formavilágot, többletet viszek munkáimba. Törekvéseim pecsételik meg festészetemet. Megszelídítem öniróniámat, elindulok a keskeny folyosón, mely a cél felé vezet.

*

Fény csillog a bohóc homlokán. Szellembokor tövénél formálom a föld szépségét. Az ezüsthajnal fényénél indítom el a készülő művet, hogy a földi életet alkotásá varázsoljam. A szépségteremtés folyamatában műalkotásra váró motívumot keresek, melynek pozitív kicsengése lenne az igazság. Alkotás létrehozása a feladat.

Ezzel be is fejezhetném a bohóc homlokán megjelenő fénynek tovább boncolgatását, pontot is tehetnék az írás végére, de úgy érzem, hogy valami még belém rekedt, s annak súlya alól fel kell szabadulnom. Foglya lettem a rögeszmének: romokon is angyalt festek.

Morfondírozom egymagamban, végül is a poézis erejére bízom magam. A költészet szárnya röpít zivatarban, napsütésben, hepehupás terek felett. Kitárul a gúzsba kötött várakozás, megtalálom a romok fölött diadalmaskodó angyalt. Jön

felém. Homlokomon megcsillan a fény, megyek feléje. A szikla tetejére állok, s onnan tekintek az égre, mely valósággá formálta rögeszmémet.

Látogatókat várok a műterembe. Kitöltöm a várakozást a számítógéppel. Pötyögtetem a betűket. Vágyálmok töltik ki a várakozás perceit. Rabul ejtenek. Várok, várok, várok. S ha megérik a vágyálom gyümölcse, a csodavárás szerepet kap: megtelik szívem a földi élet melegével. Vászonra viszem a várakozást. Kompozícióba próbálom elhelyezni a bemocskolt tegnapot.

Csöndre állítom maroktelefonomat, s mielőtt monológba kezdenék, belém reked a szó. Démonok röpködnek, visszavonulást jelezek. Ébresztem a semmit. A sorsformáló erő karjai közt élek. Kiutat keresek, erre szolgál az ecset, látomásaimba helyezi azt a plusztöbbletet, mely hídként szerepel a természet és az ember között.

A tűz és a víz sorozatot alighogy befejeztem, A szerelem sorozatban vagyok elmerülve.

A Szerelem sorozat megfestésén nagyjából túl vagyok. Jót tenne most a kitérő. Tenyeremen képed, sarkall a megfestése. Utad hozzám vezet. Száguldva jöjj! Válasz lesz a kihívásra. Addig is önarcképet festek.

A föld anyái

Kendős asszonyok kezéből áldás az eledel.

A tökéletes

Leülök a festővászon elé, földézem Zeuxisz és a krotóni lányok esetét: „A görög festő nem a legszebb lányt választotta modellként, hanem a város hat legszebb lányát, hogy azok legszebb testrészeit festményén egyesítve, létrehozzon egy hetediket, a tökéletest.”

A tökéletest szeretném megvalósítani.

Vencenzo Dante arra buzdítja a festőket, ne csak utánozni, hanem fölülmúlni is törekedjenek a természetet.

Battista Armeni is, ekképpen érvel: „Nevetséges, ami természetes.”

Ébrednek a játékból, és az érzelmekre hallgatok. Szabad teret adok a színeknek, és fölszabadítom a formákat, a tartalomról lerángatom a bájdugdosó kendőt.

A műterem falait beragyogja a fény.

Álomutazás

Peregnek a filmkockák, sokasodnak az álmoképek. Magasra pöccint a patinás varázs. Moraj hallatszik. Megszökik az álom. Szárnyas bogarak repdesnek az idő betonoszlopán. Szellembokorra nehezedett a súly. Bénítják szavaim az alkotás szörnyszülöttei. A rózsaszín kendőbe bugyolált veretes szépségek cselekvésre késztetnek. Mozdul a reggel.

Alakuló formák

Hangzavar az éjben...
Megszakad az alvás, társul a mámor, kiléptet a valóságból: a rút szépre, a bánat öröme változik.

Földön ülök

Mit kereshetek a földön? Talán az élet melegét.
Megtaláltam a nyereség listáját: álmodoztam, megúsztam,
Megtaláltam a veszteség listáját: süvített a szél, szétröppentek törekvéseim, Vesztes — azért — nem maradtam.

A szél citerája

Elindult a portrésorozat. Az ecsetbe kapaszkodom. Serceg a láng, röpkedésbe kezdett az idő koptatója.

Az ígéret földje

Az ígéret földjén mintha megállt volna az idő, átölelt a csillogó ragyogás. Elfelejttem a mindennapi csapdákat. Létrejön a belső harmónia.

Az ezüst hajnal fénye

Szabad teret adok az érzelmileg töltött gondolatnak, és vonalakkól fonok koszorút az ezüst hajnalban sugárzó fej köré. Újabb kihívás. Feladni nem szabad. Újraírhatom ars poeticámat. Romantikába ágyazom a csend és a béke találkozását.

Hullámszik az ég

Hullámok sodornak. Eljuthatok-e a túlsó partra? Harsog a szél. Sirályok sikongnak, lebegnek a semmiben. Himbálózik a csónak. Fehér — kendő, lélekdarab — kinek lobog? Reménykedem. A sorompónál csodára várnék, nyújtom a kezem. Partra nem juthatok. Szirének éneke oldaná tüskés fájdalmaim. Diadalittasan eget súrol a kék. De hol az ég, de ki az ég?

Becsomagolt érték

Tartalom nélkül üres a művészet. A művész gondolatvilága egyéniségének a hordozója, alkotásban nyilvánul meg. A lemásolt természet, akár a mások utánzása, nem lehet alkotási érték. Óvatos leszek: a nagypénteki és a húsvéti gondolatot kifestem magamból.

Nyugovón

Bár nyugovón a nap, megrajzolom a nagy forgatagot, kibeszélem a belém rekedt szót, megfestem az álmokképeket, mielőtt azok szétröppennének.

Ábrázolás

A kép felülete gondolatban sűrűsödő kincs, melyet az ábrázolás visz diadalra.

Éberálom

Emelkedőben a szenvedély, éberen egymásra figyelnek.
S ha késik a vállalkozás, szenvedés lesz a várakozás.

Elesett egy ember

Valami koppant. Elesett egy fölcímkézett ember, tarsolyában alabástrom csillog, nem várja már többé Héra örömcsokjja.

Feltörő szikrák

A sors adta gondok és földi szépségek egymásba kapaszkodnak. Előrevetítik a jövőbeni hitemet, és nő cselekedeteimnek felelőssége.

Földanya ölében

Küldetésem a Földanyától származik. Szereptanulásom is ekkor kezdődik. Az alkotás gyötrelmeit lepakolom. Az alkotás fényszóráit a művészet szentélyébe helyezem. A szívembe zártakat megosztom másokkal is. Alázattal nézek az eltávozott emlékképek után. A Földanya figyelmeztet: csak az igazat fes-

---

---

sem. Megfestem a hazatalálást. Megfestem az erdélyi magatartást. A feladat egyre nő. A kihagyás veszteség lehet.

Az emberi sors drámáit sűríttem vászonra. A csörtetést kihagyom. Viháncoló csodák cinkosa nem leszek. Csak festek.

Jókedvemből festek. Festenem kell valami szépet. Megbabonáztak a színek, osonok utánuk.

Fény alatt

A szabadban minden adva van. Könnyelműen ne herdáld el, ne szórd szét kincseid! Légy résen!

Holdfény

Hold színével festett vászon a magam túlélése.

Ihlet

A bolondok világának furcsaságaival nem fogok azonosulni, a természet — létező — keret, onnan meríték ihletet.

Kalapos önarckép

Írnom kellene valami szépet, de nem lehet, a kalapos önarckép oson utánam.

Kálvária felé

Sötét az ég, mi várható még?

Forró a nyár

Kánikula naptüzében röpül a végtelen tánc. Csurog verejtékem.

Képek között

Faltól falig képek, elherdált szépségek vörösben és kékben. Vádolnak a képek.

A másolás kizárt

Szabadulást keresek a megrögzött szokásokból. Kerülök mindenféle másolást, nem lehet alapja a képzőművészeti alkotásnak. Kivárom az alkotói pillanat érkezését, hogy segítségével a végtelen felé száguldjon képzeletem, ahol megtalálhatom azt a lelki többlettel telített formát, mely a szeretetben, a békességben köti össze az alkotót a műélvezővel, szerelem az alkotó és a műélvező között.

Bajok

Szaporodnak a bajok. Ki szabadít meg a bajtól? Zörget valamit az éjszakai szél.

Lesben állok

A látásom homályos, bújócskáznak a formák. Hegyezem fületem, suhognak a gumikerekek.

Lopakodó

Lopakodó árny surran a vízen, Balog Irma lovát mossa. Könnyez az ég, nedves arca feleletet vár.

Magántársalgó

Szól a zene, mozdulnak a fölcímkézett a képek. Mondják a magukét. Mondom a magamét csöndes műteremben.

Múza mondikál, az „ígéret földje” messze. Mi lesz a gyöngyszemekkel? Giotto madonnáira gondolok.

Öniróniám elvész a Niagara zajában. A suta romantika kaptányában földi formák vergődnek. Az új horizonton zsongnak tegnapról itt felejtett szavak: „A költészet a lélek tánca.”

„Lényegi művészet a sok szín és a kevés forma.”

Ég veled, csillagszemű szenvedély, megittam a romantika palackozott italát. Alulnézetből minden más. „Hová tűnt a sok virág?” Súlytalan kezek díszítik a hősök emlékoszlopát.

Tenyeremen vonalak... Jelzik, hogy meghalok.

Villám vakít, nő az árny, az idő csokrából hullnak a képek.

Lüktet a föld

Ürül a vásártér,
tűzre dobok
minden szemetet.

Halál
surran
fürjfohászbán.

Kapaszkodom
a Hold
sugarába.

Kendő
lobog
hullámozó
tengeren.

Csattog a hadaró,
mozdul a fal,
tenyér tapad üvegre.

Létem sóhajtása
ácsolt fakereszt.
Naponta mozdítom.
Naponta cipelem.

A holt-jelen magány
döccenő tánca
csavarja vérem.

Hullazöld mezőn
lábára lépek
fecsegő lakájnak.

Tarisznyámba
bugyolált
gyöngyszemeket
küszöbödre teszem.

Bőröndömben gyöngyök,
viszem asszonyomnak,
jutalma megtérül
a maga idejében.

Szundikál a tél,
alszik a város,
jutalom nélkül
gurul az árnyék.

Tántorgó
világban
forgáccsal
tüzelek.

Földre vetült holdvilág
kergetőzik széllel,
kedvesem, takarj be.

Csak egy napot kérek,
függőindán kapaszkodó kezek,
nem hagyhatom helyem.

Régi kép,
régimáz,
rámába zárt
halál.

Megittam
a romantika
palackozott
italát.

Hátradóltam,
fölbörült a székem,
eltűnt palettám
csillagrendszerem.

Fekete föld,
jeltelen sír,

Megittam
a romantika
palackozott
italát.

Lemondás bére
béklyó és gyötrelmem.

Nézd el nekem

Nézd el nekem az elmaradt betűket, keresem, nem találom.
 Nézd el nekem a felhúzott verkliségem, mondom a magamét.
 Nézd el nekem, fogynak a napjaim, vergődnek a színeim.
 Nézd el nekem, nyitva felejtettem az éjszaka ablakát, várt a telihold.
 Nézd el nekem, mindent szétdobáltam, játékosan settenkednek szerteszt a nagyvilágban.

Nyereség

A játszóiszap elnyelte gyermek-lábnyomom. Torzóvá lett az emlékezés.
 Menekülnék, de nincs kiút, csak piros feszület. Kényszerbérlettel csoszogok a csiszolt köveken.
 Magammal viszem a poros utakat. Magammal hordozom a kattogó vonatok dübörgéseit. Magamba rejtem a letisztult álmokat. Kígyómérget oltok az alvó időbe, s mint aki jól végezte dolgát, mindenemet eladom.
 A művészetet megtartom. A művészet nem eladó. Nincs ára a szépségkimondásnak.
 Ha mégis válnom kell munkámtól, vele adom meztelen királyságomat.
 Röppályám végén nagyot kiáltok: Vidd a nyereséget!

Őszi merengő

Késve érkezted,
 lenyugvóban a nap,
 jelzi az ősz: — Itt vagyok.
 Tobzódnak a meleg színek:
 sárgák, vörösek, rozsdabarnák.

*

(Apollinaire verssorai jutnak eszembe:
Letépem ezt a hangszálat
Már tudhatod az ősz halott
E földön többé sose látlak
Ó idő szaga hangszáalak
És várlak téged tudhatod.)

*

Vetkőznek a fák,
 zizegnek a levelek.
 Könnyez az ég, bejöhetsz,
 takard le műtermem szürke falait,
 zengjen a dal, ébredjen a világ.

Hűség

Őrzöm a múltat, velem marad, rá vetül az ölelésem.

Sikongó világ

Torzóban maradt a huszadik század. Kong a számon kérés:
— „Meddig jutottál?”

Színe és fonákja

Mindennek van színe és fonákja.

Tegnap még világító fároszról beszéltem, mint vezérlő szellem, mely vezet az éj sötétjébe. Segítségével véltem megtalálni a színes tollú lélekmadarat.

Kerestem a világúr kőszikláján.

Kerestem a születés előtti csönd fehérjében.

Kerestem az elmélyülés földön túli kékjében.

Kerestem a bíborpalástban közeledő hajnalban.

A tolakodó sárga örütségig felkavart, amikor megtapasztaltam az eset fonákját: ellopták a lámpatornyomat.

Most a sötétben vergődik a színes tollú lélekmadaram.

Tudomásul veszem, hogy mindennek van színe és fonákja.

Kiút lehetne a zsigváros tér, hol kaland vár, ahol csillog és nevet a világ, de nem juthatok el odáig, mert a buszmegállónál visszafordul az élet, szembe kerülök az olcsó félelemmel, mely nem más, mint a feszülő húr perverz játéka. „Istenség, Jóska bá — kiáltok —, feldőlt a szekere! Szekeréről szétszóródtak a színes daraszemek”.

Várom a megváltó pillanatot, amikor a színes tollú lélekmadár beragyogja a barbárság viháncoló tereit.

Szirének hangja

(naplójegyzet)

Rohangálok a megfestendő téma után. Célba érés előtt elverik rajtam a port, fújja bennem páráját a keserűség. Erre nézek, arra bámulok, az álomlátomásban ösz-szerezzenek. A játéknak nincs még vége, eltűnik az illúzió, marad a csónakra ácsolt kopott pad. Rá zuhanok, faggatom rajta a fogyó életet, az elherdált szépségeket, a legyőzhetetlennek tűnő távolságot, a színekkel tapétázott magasságot. Gyűl-gyűl a témaként ígérkező „ajándék”. Vele együtt mellém szegődik a magány is, s egy adott pillanatban kipukkad az erszényem, kihull belőle az „ajándék”. Kezdek mindent előlről. Földhöz tapadok, ajkaimat nedvesítem az aláhulló égi harmattal, azonnal ki is iktatom a bemocskolt tegnapot. Megszólalnak a „szirének”, hívnak, feloldanak fájdalmaim tuskéit. Miközben simogatom a vízmosta partot, a hullámok eltakarják

---

a holnapot. Merre tovább? Csak sikolykiáltás ne lenne ebben az ítéletidőben! Robban a lég, süvölt a szél, úszik a mámor, csalogatnak a kecsegtető hangok, a csúcsot mérő álmok. A kékesszürke ég alatt piszkos a kép. A „képen” sirályok köröznek. Bár hívnak a szirének, a szunnyadó csónak várakozásra készet, a költészet köre is bezárul, s amint látom, a téma fényét senki sem vállalja fel. Tovább fekszem a csónak kopott padján. Elered az eső, megtelik a csónak, ettől még nagyobb a gyötrelmem, a szirénekig sem juthatok el. Talán szerencsémre, megszabadulhatok a sátáni perverzítástól.

Azért valamit csak elmondanék. Egy kigondolt, akár leírt gondolat vagy egy esemény még nem minden, lehet kezdete, akár vége is valaminek. Gyakran játszadozunk megfontolás nélkül, bár nincs jelentősége, valakinek számíthat a történet. Lényeg az eszmei mondandóban keresendő, és kevésbé a történetben. Ezek után nem is tudom, szükséges-e eleget tennem az elvárásoknak. Harcba is szállhatnék a láthatatlan ellenséggel, mielőtt szétszaggatná a világot. Jutalom nélkül szolgálatba állok.

Újból és újból útnak indulok. Rózsaszirmok borítják az utam, mintha az igazság díszlete lenne. Megtöltöm tarisznyámat rózsaszirmokkal, s a belőlük sugárzó ifjúsági mámorban feloldódik a hétköznapi gondja. A poézis ereje kintartásra buzdít. A szirének hangjára, olykor-olykor, ha el is tévesztem utam, visszakapcsolok a kisebb sebességre, sőt, le is állítom „masinámat” egy szieszta időre.

Titokfonal

Fülemben édesanyám álomba ringatott meséi, dalai. Átitatják az ismeretlen titok megfejtéséhez vezető fonalat. Ez a titokfonal fonja körbe a zártkörű hétköznapijaimat. Szárnyára vesz és visz a művészet csodavilága felé. Könnyűnek az út nem mondható, élesre töltöm fegyverem, rohangálok kopottan, elherdált szépségeket gyűjtögetek. Olykor-olykor összegabalyodom az agyonhajszolt idővel, gomolyaggá formálódik a titokfonal. Fújja páráját bennem a keserűség. A harcot fel nem adom. És megtörténik a csoda, találkozom a becsület gyöngyszemével: szépség és vágy, hűség és mítosz, oldószert az élet egytémás variációjában. Általa újraélem a kiürült paradicsomot. Színt keverek a szürke hangulatba, majd szétszortom kincseimet. Mosollyal arcomon lépegetek egyre tovább a titokfonal vezette úton.

Talán egyszer rám kerül a sor

Szavamnak állok, nem zárok kaput. Bejöhetsz! Bizalommal nyújtok kezét. Amennyiben hangfoszlányaim elérnek a füledig, röppen a dal: „Szeretlek...” Hódolok a dalnak. Messze kerültél, nagyra nőtt a távolság, így a rám rótt szerep sikertelen marad. A kényszerleszállás elkerülhetetlen. Csak megyünk-megyünk, dőcögünk a vándorok szekereken. A csönd beálltával minden elmarad. Elmarad a szülőföld, a szülőföld határa. Elmaradnak a simogatások. Kértem segítséget, az is elmaradt, ostoba ígéretések csapkodnak fejemhez. Alázattal próbálom diadalra juttatni önbecsülésem, de vele együtt odalesz minden groteskségem. A stílus megengedett, nem lépi át a határt. Éljen a szabadság! Válságban az életkeret, a

---

közömbösség tavába süllyed. Fékezhetném lázongásomat, de nem tudom már új ruhába öltöztetni a bemocsolt tegnapot. Csak merengek a figyelő istenre, hogy elkopott szavaim csatát nyerhessenek. Nyithatnék a holnap felé, de kérdés, hogy könnyebb lesz-e sorsom hordanom? Kapaszzkodom, és mélyet szippantok a reggeli levegőből, és tovább hangszerelem a szépet. Magasra emelem a mércét, hadd repüljenek, szárnyaljanak a képek. Vívom csatámat saját árnyékkal, amíg azt is le nem rabolják. Tarisznyámat elrabolták. Jó szándékkal tették, mondják, nyugodjak meg. Ez lenne a rideg valóság? Romantikának nem nevezhetném. Siklom és alámerülök. A bolondok világának furcsaságaival nem fogok azonosulni, bár kecsegtetnek minden széppel, minden jóval, elém varázsolják a rózsaszínű tájat is. Fejet hajtok a ragyogó égbolt kékje alatt, és gyönyörködöm az örök virulásban. Lelkileg doppingolok. Miután a szépségkimondás félbeszakad, kénytelen vagyok kényszerből elhagynom dolgaim. És lesek, csodára várok. A várakozásban létem sóhajtása kintartásra buzdít. Betűk közé vonulok, miközben forró teát iszom. Folyik az érzés. Érzékenyen reagálok a vizuális dolgokra. Rám tapad az álom. A maga egyszerűségében feldolgozom a nap folyamán történt cselekvéseket. Velük együtt nő a gondolat, magába rejtve a teher és az öröm. Míg ezen töprengök, borsózik a hátam, zakatol bennem a csüggedés. Térdre kényszerülök, és előkotorászom emlékeimből azokat a jelzéseket, amelyek kinyitották előttem a világ horizontját. Surrannak előttem. Megerőltetem gyengülő szemem, hogy színekkel borítsam a tátongó mélység formáit, s azokra gyöngyszemeket szórjak. Vár a vászon, hajt a vágy az újrakezdesre. A kérdőjelek sokaságával állok szembe. Hullnak, egyre hullnak a kérdőjelek. Az érzelmileg töltött kérdőjelek a vásznon maradnak, szóba állok velük, hátha segítségemre tudnak lenni a mondandóm kifejezésére. Természetes, hogy általuk többletet sikerül vászonra juttatnom. Tartalom művészet lélektükre s annak megélése a romantika hangulatban kap életre. Keskeny az a folyosó, amely elvezethet annak megélésehez, ha eljutottam odáig, győzelmi élményben lehet részem. Vállalkozom a beilleszkedésre mindenféle mellébeszélést elkerülve. Csak az igazság bonthat szárnyakat. Magamra találva bátor leszek kimondani az igazságot. Kötődöm a felelősséghez, ami magával hordozza a terheket is. A földre szállás elkerülhetetlen. Bújócskázom a formák között, a szürkeségbe zöldet találok, a felismerés működésbe kezd. Elindulnak a szavak, mint a szellemi tevékenységem segédeszközei, és rákerülnek írás formájában tusrajzaimra, akár a festményemre is, mint a Lent a sátor, fent az oltár vászon, melynek Összkép címet is adhattam volna, mivel az eddigi munkáimnak szintézise is. A szövegben elrejtve lapul a képeim eszmei tartalma. Ezeket nem elegendő birtokolnom, azokat meg kell osztanom másokkal is, ellenkező esetben az illúziók szárnyán könnyen elszállnak. A művészet szentélyébe helyezem. A csüggedés és a remény közti üres téren vetem el a kockát. A csüggedésben elvetett reménykocka nyerőszámmal fog-e megajándékozni? Teszem fel — egyelőre — a nyitott kérdést. A reményt váró csapkodásban leteszem lantomat, és kiutat keresek az elillant évek tragédiáinak labirintusából. A dolgoz emberek sorába állok, és szívom édes mámorát a mának. Amikor lila palástban megérkezik a hajnal, csókos öleléssel raktározom magamba a természet nyújtotta élményt. És, mint aki jól végezte dolgát, sziesztázom. Merre tovább? Grafolírát készítek tollforgató barátaimról. Lázban égő lírai gondolatok.

Doszlop Lídia

A doboz

Kedei Zoltán „öröksége”

„A legparányibb tárgy, ha kitartóan szemléljük, elkülönít és megsokszoroz bennünket. Sok tárgy előtt magányát érzi az álmodó lény. Egyetlen előtt sokszoros voltát az álmodó alany.” (Garton Bachelard, 1977: 648. In: Fejős Zoltán: *Az évszázad és az én világa*)

„A legkisebb kiállítási tárgyak több teret hagynak a gondolkodásnak. Az ember valamiként beléjük költözhet.” (Gavin Extence)

„A tér ezernyi méhsejtjében sűrített időt tárol.” (Garton Bachelard: *A tér poétikája*)

E három idézetet hívtam segítségül az alábbi történet indító gondolataként. Tér és tárgy kapcsolata. Minden tárgy egy térben található. Egy bizonyos térben az idők folyamán megszámlálhatatlan történet kel életre, minden percben történik valami. Jó hírt hallunk, szomorú hírt, pozitív és olykor negatív dolgok történnek velünk a térben. Persze ez nagyon szubjektív megközelítése a történeteknek. Hiszen, például, nem egyszer megesik, hogy egy bizonyos hír hallatán dühbe jövünk, toporzékolunk, majd ha lehiggadunk, átgondoljuk, ráeszmélünk, hogy saját magunk hasznára erényt kovácsolhatunk belőle. A történeteknek néma, szem- és fültanúi a tárgyak, a tárgyak halmaza, ami az adott térben van. Részai a történeteknek, és ahogyan a por belepi, a történeteket, történeteket is, rájuk rakódnak, magukon, sőt magukban hordozzák. Hiszen a tárgyaknak „lelkük” van. Persze ez badarság, mondanák sokan, élettelen dolgoknak nincsen lelkük. Természetesen nem az életfunkciókat biztosító lélekre gondolok itt, hanem sokkal inkább arra a spirituális, eszmei értékre, melyekkel a mindenkori tulajdonosaik felruházzák őket, sőt, „az ember valamiként beléjük költözhet” (Gavin Extence). Hasonlóképpen ahogy az időnek „méhsejtjei” vannak, sűrített időesszencia tartalommal egy adott térben, úgy a tárgyaknak is méhsejtjeik vannak a magukban rejtett történetek sokaságával. Kérdés az, hogy ha egy adott tárgyat, egy adott térből kiszakítunk, hogyan „él” tovább? Mert folyton ez történik. Lomtalanítunk, elajándékozunk, netán elvesztünk, hagyatékozunk, megöröklünk, időnként kidobunk tárgyakat. A tárgy az addig magába gyűjtött történetet tovább viszi és új környezetében új történetek tapadnak hozzá. Vanak kiváltságos tárgyak, amiknek az a sors jut, hogy történetüket, titkaikat kintassák, kinyomozzák és feljegyezzék az utókornak. Ezek a szerencsés tárgyak múzeumi gyűjteményekbe kerülnek és tovább álmodják élettörténetüket.

Én személy szerint mindig vonzódtam a tárgyakhoz, a kisebb-nagyobb tárgyakhoz. A nagyszülőket is folyton faggattam: „ezt ki készítette? ezt hol, melyik

vásárban szerezték be? mi a története a tárgynak, honnan származik.” Így nem csoda, ha az idők során több személyes, régi tárgy került a birtokomba, mely tele van jelentéssel, élettörténettel. Most azonban nem térnék ki a megörökölt tárgyak leltárlajstromára. Ezek a tárgyak nyilván a személyes kötődés értékes és kedves tárgyai. És ez is szubjektív, mert ami nekem értékes és fontos, az lehet másnak egy jelentéktelen, eldobandó tárgy. Bár az én olvasatomban felgyorsuló világunkban egy kortárs tárgy egyik napról a másikra válik, válhat múzeumi tárggyá, még akkor is, ha ez egy nagyfokú „tárgybőséget” idéz elő. Számptalan gyűjtemény, kiállítás születik, az asszociációknak is csak a csillagos ég szab határt, és ez így van rendjén. Amit a társadalom egy része értelmetlen, régi, használhatatlan, elavult tárgyként kezel, szemétre ítél, az egy jól kiválasztott, átgondolt társításban új életet kezd, és már be is tölti nevelő, emlékeztető szerepét a hétköznapok tárgyi anyagkultúrájában. A klasszikus értelemben vett múzeumi tárgyak mellett, az új szemléletmód alapján képviselteti magát. Így kerülnek be köznapi emberi sorsok, emberarcok kortárs kiállítási koncepció anyagába. A tárgyakat Fejős Zoltán a fent említett tanulmányában három szempont szerint tárgyalja: a történeti korszak szempontjából, társadalmi csoportok vagy kategóriák szerint, és a személyes tapasztalatok, viszonyulások, emlékek perspektívájában. A történetem témája ezúttal egy irattartó doboz és annak története. Mert a kettő elválaszthatatlan, és abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a tárgyat „személyesen” ismerem, története pedig, mivel izgalmas, telített, és több generáción, politikai rendszeren átívelő, magával ragadott. Következzen hát a tárgyleírás:

Megnevezése: irattartó doboz, apró tárgyak tárolására alkalmas doboz.

Anyaga: faháncs, faháncs szálak.

A készítő neve: Kedei Dénes (Kedei Zoltán festőművész apai nagyapja).

Készítési ideje: 1893–1894.

Készítés helye: Kézdivásárhely — székely huszárszázad.

Jelenlegi helye: Marosvásárhely, Kedei Zoltán festőművész középkori várban található műtermében.

Jellegzetessége: kézműves termék, készítője saját kezűleg, szakszerszám használata nélkül a katonai szolgálat teljesítése közben készítette el. A huszárelélet szabad perceinek egyik foglalatossága, értelmes kitöltése során jött létre. Eredetileg szegek nélkül készült, oldalt vékony háncsszállal összefűzve maga a doboz és a hozzátartozó dobozfedél is. Alakja ovális, méretei: 24 cm x 14,5 cm, magassága 11 cm. A faháncs semmiféle kezelésben nem részesült az elkészítéskor, és utána sem, az évek múlásával csak a kor patinája színezte. Besorolását tekintve katonai emléktárgy, de ugyanakkor praktikus használati tárgy is, mert több mint egy évszázada folyamatosan használatban van, a hasznos tárgyak kategóriájába sorolható. Az ilyenfajta kézművesség nem volt szokatlan a katonai szolgálatot teljesítő ifjak körében. Kapcsolódó tárgyak, melyek ugyanilyen körülmények között születtek, kézzel, egy bicska segítségével: faragott, fa képkeret, melybe a katonai csoportkép került, kisebb faragott, vagy fonott használati cikkek, pl. sulyok (mosáskor használatos eszköz, a fiúk készítették el a kedvelt lánynak, olykor faragással díszítették, fonott kulacs- és kisebb üveg védőborító, vagy evőeszközök, faragott fa-, gyümölcsmag-, csont ékszerek és apróbb emléktárgyak.

Az irattartó doboz kiemelkedő helyet foglal el a festőművész személyes tárgyai között. Annyival is inkább, mert egész életét végigkíséri, mai napig használatban lévő tárgy, jelenleg a képzőművészet szolgálatában, régi tintásüvegek, tollszemek, ecsetek, festőkések, az alkotáshoz szükséges eszközök találhatóak benne. Az idő patinája természetesen a doboz belsejét sem kímélte, piros, fekete és kék tintafoltok igazolják, hogy mindvégig „értelmiségi” életet élt.

Az irattartó doboz
(A szerző fotói)

A doboz gazdag történetanyagot hordoz magában. Történelmi, politikai rendszerek váltakozásának, a család drámájának, a kommunista rendszer kegyetlen kényszerintézkedéseinek tanúja volt. A Kedei-család talán egyetlen tárgyi emléke, amely az ősi, családi házból megmenekült az 1950-es kilakoltatásukkor, a kuláktörvény alkalmazása során. Ismerjük meg közelebbről a történetet. Kedei Zoltán festőművész 1929-ben született a Maros megyei, Gyulaku-

---

---

ta községhez tartozó Rava faluban. Apai nagyapja, Kedei Dénes az 1893–1894-es években a kézdivásárhelyi huszárszázadban teljesített katonai szolgálatot. Itt készítette el, szabadidejében a dobozt, faháncsból. A katonai szolgálat letelte után természetesen a dobozt magával hozta a ravai házba. Nemsokára, 1902-ben megszületett Kedei Dénes elsőszülött fia, aki a festőművész, Kedei Zoltán édesapja volt. A fiatal Kedei Zoltán életében már gyerekként jelen volt a doboz. „Iratokat tartottak benne, emlékszem, gyerekkoromban, mindig az íróasztalon volt a szobában. Nagyon megtetszett nekem, mindig nézegettem. Szerettem, ahogy el volt készítve, minden lakkozás nélkül, nem változtatta a színét az évek során. És végül, amikor hazulról végleg elmenni készültem, állást keresni, bátorodtam, hogy elkérjem édesanyámtól, „viheted, viheted magaddal, fiam” — mondta. Magammal hordoztam, bármerre mentem, amikor állásba is kerültem. Ebben tartottam a leveleimet, személyes irataimat. Annyira hozzám kötődött, és a nagyapámra emlékeztetett” — így emlékszik vissza Kedei Zoltán. (Lejegyeztem 2018. január 2-án a festőművész műtermében.) A családban nem ez volt az egyedüli kézműves tárgy, amit a nagyapa készített. Szeretett dolgozni a faanyaggal. A székely ezermesterek módjára, saját kezűleg, jóformán eszközök nélkül, például az otthon készített favillát, ezt használták a szénaforgatásnál, gyűjtésnél. A családi birtokhoz tartozó erdőben keresett ehhez megfelelő ágas fákat, ezekből készítette. 1950. augusztus 4-én a családot kilakoltatják, el kell hagyniuk otthonukat. A fiatal Kedei Zoltánt, előtte való nap, Székelyudvarhelyre hívatják a tanügybe, ez is a terv része volt, így távolították el a háztól, hogy a kilakoltatásnál ne legyen jelen fiatalember, ne legyen ellenállás. Így a doboz akkor is nála volt. 1952-ben az ifjú Kedei Zoltánt, mint osztályellenséget hároméves munkaszolgálatra ítélik, a doboz végigkíséri a keserű megpróbáltatás éveiben. „Egyetlen kapcsolatom maradt Ravával — folytatja a művész —, akkor is nálam volt, amikor kilakoltatták szüleimet. Így ennyi maradt a szülői házból. Két ereklyét hordoztam késő felnőtt koromig, a dobozt és a Kecskés nagyapám részéről örökölt ezüst zsebórát. Amikor elmentem hazulról, tanítani, egy fa ládával mentem, kufferral (téglalap alakú), ebben volt az egész »cók-mokom«, itt húzódott meg a doboz. Sőt, még a hároméves kényszer munkaszolgálatra is magammal vittem. Utána is, amikor megszabadultam, magammal hordtam, nemcsak azért, mert szolgálatot tett, megőrizni a dolgaimat, hanem mint népművészeti tárgy is.” Ezek a történetek alkotják az irattartó doboz eszmei értékét. Politikai rendszerváltozások, egy család életének apró mozzanatait, tulajdonosaik szívtitkait (levelek), örömeit, bánatait, tragédiáit hordozza magában. És közben felkészült további hivatására, mindezt átadni az utókornak, a művész személyes tárgyi gyűjteményének részeként.
